

● SAHİBİ :

TÜRKİYE İSLÂM ENSTİTÜLERİ
TALEBE FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN

MAHMUT ÖZAKKAŞ

● Yazı İşleri Müdürü :

CAHİT BALTACI

BU SAYIDA

SELÂM	...	İSLÂM MEDENİYETİ
İMAN VE AHLAK BUHRANI	...	Ebul Hasan Ali NEDEVİ Ter.: Selâhaddin KAYA
İSLÂM'IN GARP DÜŞÜNCESİ ÜZERİNDEKİ TESİRLERİ	...	Prof. Friedrich HEİLER Ter.: Rekin ERTEM
İSLÂM, SADELİK VE KOLAYLIKLAR DİNİDİR	...	Mehmed SOFUOĞLU
İSLÂMİYETİN GETİRDİKLERİ	...	Tahsin ÜNAL
TEVRAT VE İNCİL'DE	...	Prof. Muhammed ALİ Ter.: Dr. S. MEHMEDOĞLU
RUVEYM B. AHMED	...	Dr. A. Subhi FURAT
ZULMETTEN NÜRA (Şiir)	...	Yaşar FERİSAHOĞLU
MEVLÂNAMIZIN SÖZLERİ VE HÂLİNDEN ALINACAK DERSLER	...	Ord. Prof. Dr. A. S. ÜNVER
İSLÂM MEDENİYETİNDE İLİM HAYATI	...	M. Zekâi KONRAPA
İSLÂM MEDENİYETİ (Şiir)	...	Hayrünnisa ÇİĞDEM
ASR-I SEÂDETTE YAHÛDİLER	...	M. Hulûsi BOLAY
İÇ ZİYNET (Şiir)	...	Cahit ZARİFOĞLU
A. HAMDİ AKSEKİ	...	Veli ERTAN
BİR ÖĞRETMENİN VASIFLARI	...	Dr. N. HACİEMİNOĞLU
İSLÂMİN İKTİSADİ ESASLARI	...	Hamdi MERT
AŞIK (Şiir)	...	A. Şeref GÜZELYAZICI
KELİMELEK DÜNYASINDAN	...	Prof. Dr. F. K. TİMURTAS
İBRAHİM PADİŞAH	...	Emine İşınsu OKÇU
SUALLERE CEVAPLARIMIZ	...	Gazi MERT
HABERLER	...	İSLÂM MEDENİYETİ

Min Bil Kut

Türkiyede Per. Sat. Fiyatı 13 TL.

LABORATUARI, Kozmetik S.
U. Vek. Saim S. Çorapçı
Necati Bey Cad. Karaali Ka
Telefon: 49 79 26 Karaköy

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K.: 1315
Tel. : 22 46 02

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı : **ŞÜKRÜ ÖZTÜRK**
Konya : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **A. EKREM GENÇ**
Kayseri : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Baş. : **İ. HACİVAT**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başkanı : **O. ÇETİN**

TEKNİK KADRO

Sekreter :
Erdoğan ATAĞ

Ressam :
Gürbüz AZAK
Mustafa EREN

Klişeler PULCU Klişe
Dizgi ve Baskı : **AHMET SAİT MATBAASI — İSTANBUL**
Yıl : 1. Sayı : 6
Basıldığı Tarih : 24 Ocak 1968

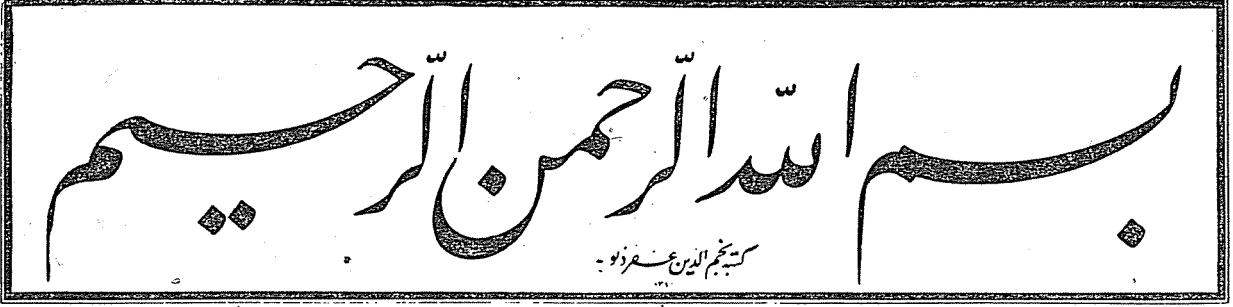
ABONE

Yıllık : 12 sayı, 30. TL.
Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL.
Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır.
Yabancı Memleketlere İki katı.

Dış Kap.: 2 renk 2.500 TL.
İç Kapak: 2 renk 1.500 TL.
Renkli ilân sahifesi :
Tamamı : 1.200 TL.
1/2 : 750 TL.
1/4 : 400 TL.
1/8 : 250 TL.

Bir sayısı : 250 Kuruş.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınamaz.
Gönderilen yazılar basılınsın basılmasın iade edilmez.

BİR bayram daha idrak ettik. Cenâb-ı Zülcelâla hamdimiz sonsuzdur. Mü'minlerin daha nice bayramlara kavuşmalarını ve mutlu yarınlarına çıkmalarını dileriz.

Bayramlar, birer neş'e ve sürür kaynağıdır. Genç-ihtiyar bugünlerde sevinir, birbirimizin bayramını tebrik eder, yoksullara ve düşkünlere şefkat elimizi uzatırız. Bu müşfik ve mülfefit davranış, bayramın ruhumuza ilham ettiği en büyük nimettir. Bu nimetin kıymetini bilmek ve her zaman hemcinslerimize karşı aynı duyguları beslemek bir insanlık borcudur. Hele bir Müslüman olarak biz, bunu yapmaya herkesten daha çok memuruz, mecburuz. Zira biz, ifnâ için değil, ihyâ için; ifsat için değil, itihât için yaratılmış bir ümmetiz.

Fakat ne acıdır ki bugün, Müslümanlar bundan mahrum... Bir tarafta, bir lokma için sürünen yoksul kitle, diğer tarafta farz kılınan ve o kitlenin hakkı olan Zekât'ı vermeyen, üstelik aşırı bir lükse yönelen bir kısım zenginler... Bir tarafta Haçlı ideali uğruna yek vücut olan Hıristiyan dünyası; diğer tarafta küçük küçük parçalara bölünen ve birbirine dış bileyen 600 Milyonluk İslâm âlemi...

KENDİ bünyemizdeki bu âhenksizlik ve başkalarıyla aramızdaki bariz keyfiyet farkıdır ki bize, gerçek bayramlar yapma hakkını vermiyor. Bu yüzdendir ki, bayramın mutluluğunu duyamıyor ve huzuru kalple birbirimizin bayramını tebrik edemiyoruz. Nasıl sevinebiliriz ki?.. İslâm'ın ilk kiblesi Mescid-i Aksâ zindanda, Müslümanların ilk deniz zaferi Kıbrıs esir ve İstanbul fethinin sembolü Ayasofya zinde...!

Halbuki biz, bu hale mi düşecektik? Parçalanıp mahvımızı mı bekleyecektik? Fâtilhlerin, Selâhaddin-i Eyyubilerin yurduna kudurmuş Yahudî'nin, Ehl-i Salib'in çizmesi mi ayak basacaktı? İslâm'ın haremğâhında O'nun düşmanları mı dolaşacaktı?... Çünkü bizim, Allahımız bir, kitabımız bir, peygamberimiz bir, kiblemiz bir, kabemiz bir, yolumuz bir... Ümmetiz, kardeşiz, dindaşız, sırdaşız... Davet bizim vazifemiz, vahdet bizim ruhumuz, merhamet bizim şîrârımız, şefkat bizim varlığımız, fetih bizim hakkımızdır.

GEÇEN her gün, eriyen her saniye İslâm âlemi için büyük kayıplar doğurmakta devam ediyor. Bu akışı tersine çevirecek büyük bir iman aksiyonu henüz başlamadı. Şurda burda beliren ve tek ümit kaynağı olan küçük kıpırdanışlar, hâlâ reaksiyon çizgisini aşamadılar. Halbuki bize büyük bir aksiyon lâzım, çetin bir mücadele şart!.. Geçirecek vaktimiz yok!.. Önce aramızdaki münafıkları temizlemeli, sonra da, Ehl-i Küfrün karşısında saflaşmalıyız. Bu büyük hareket için her Müslüman, kendi nefesine yönelmeli ve O'nu böyle bir mücadele için hazırlamalıdır. Bu hareket, yıkmanın değil, yapmanın; reziletin değil, faziletin; köksüzlüğün değil, soyluluğun, tek kelime ile ruhumuzun inkılabı olacaktır. O zaman gerçek bayramlara kavuşacak ve birbirimizi tebrik etmeye hak kazanacağız. O günlerin ümidiyle İslâm âlemine selâm...

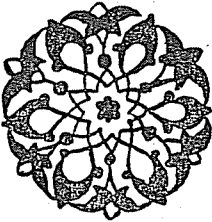
İlahiyat

Ebu'l Hasan
Ali NEDEVÎ

Terceme :
Selâhaddin KAYA

(İst. Yük. İslâm Enst. Mezunu -
Beyoğlu Müftüsü)

İman ve ahlâk buhranı «2»

AHİS mevzuu mesele halk efkârını o derece kaplamış ki, fert meselesini ortaya koyanlar gericilikle suçlanmaktadır.

Ey mü'min kalplere sahip olanlar. Sizler öyle bir topluluk teşkil ediyorsunuz ki yüzlerinizde, kalplerinizde, şuurlarınızda ümit edip beklediğiniz mes'ud istikbali yaşıyorsunuz. Bu bakımdan kendinizi, ruhen, ahlâken, ilmen, imanen, tam manasiyle hazırlayıp yetiştiriniz. Bugünün cihadı, bugünün parolası, bugünün icap ettirdiği ancak budur.

Gezdiğim ve ziyaret ettiğim memleketlerde İslâm âleminin hali hazır durumu ve istikbali hakkında birçok kimseler ve dostlarımla konuşmak imkânını buldum. Sohbetlerimizin sonucu şu kanaata vardık: İslâm âlemi şüphesiz bir kalkınma çabası içinde ayağa kalkmış ve yürümektedir. Bu hakikati ve bunun faydalarını cahil ve ahmaklardan başka kimse inkâra cesaret edemez, ben buna inanıyorum ve bu kalkınma çabalarını Hindistan'da, Pakistan'da, Türkiye'de, Suriye'de, Mısır'da müşahede etmiş bulunuyorum. Sizler de ey kardeşlerim, İslâm âleminin bir parçasısınız. Siz eğer, «bize hiç bir mes'uliyet düşmeksizin bu âlem yaşar ve ayakta dururuz» tarzında bir fikre sahip olur ve bunu benimserseniz, bu hususta büyük bir hataya düşmüş olursunuz.

Ortada acı bir hakikat var, herkes kendini unutmuş başkaları ile alâkadar olmakta, kendi kusurları ile meşgul olup islah-ı nefis edeceği yerde fuzûlî işlerle meşgul olmaktadır. Bu âlem hakkında birşeyler düşünen ben, kendimin de bu âlemin bir cüzü olduğunu düşünmek ve dolayısı ile kendimi islah etmek zorundayım. Buna

rağmen etrafımda tamamen bunun aksi manzaralar müşahede etmekteyim. Birçok Müslüman kardeşlerim bu hakikati unutmakta, kendilerini islâha yanaşmamaktadırlar. Onlar İslâm âlemini kendi varlıkları dışında tamamen başka bir varlık kabul ediyorlar. Bu hatalı yoldan bir an evvel kendimizi kurtarmak kendimize dönmek ve islâh-ı nefis etmek zorundayız. Ve her birimiz bunun mes'ûliyetini duymamız lâzımdır. Cüz'ler düzelmedikçe bütünü, Müslüman fertler de düzelmedikçe İslâm âleminin düzelmesi bahis mevzu olamaz. Bizim halimiz şu misâle ne kadar benzemektedir:

Vaktiyle padişahın biri büyük bir havuz yaptırır ve bunun süt ile dolmasını ister. Şehir sütçülerine haber ulaştırılır. Gelecek sütlerin bedelinin fazlası ile ödeneceği bildirilir.

Haberi duyan sütçünün biri kendi kendine düşünür: «Şehirde pek çok sütçü var. Havuz büyük. Ben bunlar arasında güğümlerimi su ile doldurup götürsem kimse farkına varmaz, böylece de sudan para kazanmış olurum.» Tesadüf bu ya, şehrin bütün diğer sütçüleri de birinci kurnaz sütçü gibi düşünürler ve aynen o şekilde hareket ederler. Neticede, padişah sabahleyin bir de gelir bakar ki havuz süt yerine su ile dolmuş!

B U aslında basit bir hikâye fakat çok ibretli... Bunun gibi İslâm âleminin her ferdi, «Ben kendi başıma bozuk ve fena olursam bundan ne çıkar?...» gibi bir sakat düşünceye sahip olursa, hakikatta bütün İslâm âlemi bozulmuş olur.

Müslüman kardeşlerim, aklınızı başınıza alınız ve insafla düşününüz. Göreceksiniz ki, bütün sözleriniz ve işleriniz hep başkaları ile ilgilidir. Hiç kendinizle değil!..

Ey dostlarım, insanın başkaları ile uğraşması çok kolaydır. Buna mukabil kendi nefsiyle meşgûliyeti ise çok zordur. İnsan oğlu yaratılışı itibarı ile zordan kaçır, kolaydan hoşlanır. Bu yüzdendir ki, İslâm âlemi işin kolayına, yani başkaları ile uğraşmağa yönelmiştir. Ama, hakkından gelemeyeceği, doğrultmaya gücü yetmeyeceği davalarla uğraşması neye yarar... Bu derdin en kısa zamanda tedâvisi ve bu tarz düşüncenin terki lâzımdır.

Meselâ siz Iraklı dinleyicilerim, Iraklı olarak İslâm âleminin bir parçasını teşkil etmektesiniz. Bu bakımdan binanın bir tuğlası durumundasınız. Binanın sağlamlığı yapı malzemesinin sağlamlığına bağlıdır. Öyle ise kendinizi islâh ve yetiştirmek suretiyle binanın sağlam olmasına çalışınız.

Kendinizi, mücahit, hakkıyla mü'min, tertemiz ruhlu, sağlam köklü, uzak ve berrak görüşlü, feyyaz kalbli, çelik iradeli gençler olarak hazırlayınız.

Sizler bu vasıfları hâiz olunca, inanınız bana ki, bu fesad düzenini baştan başa değiştirecek güce sahip olacaksınız.

Buhran, adam kıtlığı buhranıdır. Nerede

o kahraman adamlar. Herkes gözünü hükümetlere dikmiş, onlara her derdin devası nazariyle bakmaktadırlar. Düşünmüyorlar ki, hükümetler de kendileri gibi adamlardan meydana gelmiştir. Bu adamlar kimdir ve hangi evsafı hâizdirler. İşte İslâm âleminin asıl hastalığı buradadır. Bunu unutmayın ve kendinizi «Büyük istikbal mücadelesine», «Ahlâk cihâdına», «İhlâs ve can verme harbine» bütün varlığınızla hazırlayınız.

Ç OK değil, bir tane kahraman çıksın. Canından, malından, âilesinden, dostlarından, partisinden vazgeçsin ve bütün menfaatlarını ayakları altına alsın. Tek düşüncesi, memleketinin ve Milletinin dert ve davaları olsun. Bu adam, mutlaka bir inkılap vücuda getirebilecektir. Bundan kimse şüpheye düşmesin. Gözlerimizi tarihe çevirelim. Devir Emeviler devri. Nizam bozulmuş, İslâm âlemi birçok müşkillerle karşı karşıya kalmış, semâsını kapkara bulutlar istilâ etmişti. İdareciler zulme dalmış, hukuk çiğnenmiş, haksızlıklar almış yürümüştü. Halkın huzuru kaçmış, yarımından ümit ve emniyeti kalmamıştı. İslâm âlemi şarktan garba, kuzeyden güneye baştanbaşa sarsılmış hep aynı derde mübtelâ olmuştu.

İ ŞTE tam bu esnada bir tek adam zuhur ediyor. Adı Ömer ibni Abdülaziz. Rabını tanyor, nefsinin hiçe sayıyor. Allah'a ve âhîret gününe inanıyor, bunları aslâ hâtırdan çıkarmıyor.

Bozuk nizamla tek başına mücadeleye girişen bu zat, hayata yeni bir istikamet, idareye yeni bir ruh bahşederek İslâm âlemini baştanbaşa değiştirmeye muktedir oluyor. İslâm âlemi islâhât ve kalkınma hamleleri içinde, fakat nerede o aradığımız fertler. Beklediğimiz adamları mevcut üniversiteler, enstitüler acaba yetiştirebilecek mi? Şüphesiz ki hayır!.. Beklediğimiz kurtarıcıları ve fertleri yetiştirecek ancak ve ancak iman, gayeye yetiştirecek de akide ve ahlâk olacaktır. Sizlere sözüm ve tavsiyem mutlak sûrette kendinizi yetiştiriniz» demek olacaktır. Ruhlarınızda iman ve akâidi besleyiniz. Allaha, âhîret gününe ve İslâmın gözettiği maslahat ve gayelere inanıp sınıksız sarılınız ve niha-yet kelimenin tam mânâsile adam olunuz.

Zira bu gibi vasıfları hâiz insanlar bir gün memleketlerin kaderine hâkim, mühim mevkilerde vazife aldıkları takdirde, hiç bir bozuk idare tarzı bunları değiştirmeye, hak yoldan çıkarmaya, muktedir olamayacaktır.

Bu hal Sahabe-i Kiramın hali idi. Onlar fakirdiler. Vücutlarını örtecek elbiseden, karınlarını doyuracak yiyecekte mahrumdular. Bu halde onlar, dünyaya ve dünyanın hazinelerine sâhib oldular. Malik oldukları servet onları hiç bir zaman bozuk değiştirmede, asaletlerinden hiç bir şey kaybettirmedi. Meselâ, bu kahramanlardan bir Ebû Ubejde, bir Sa'd aslında ne idiyeler yine aynı kaldılar. Selman-ı Farisi Irak'a vali olarak gel-

diğinde, karşılayan halk onu hizmetçisine âit bir yükü başının üzerinde taşırken buldular.

Fertler bozulmadıkça ve Muhammed Aleyhisselâmın getirdiği nizam ve sistem de kaybolmadıkça bu âlemin çığından çıkacağı düşünülemez.

Bu sistem ve nizamın yeniden kurulması ve yaşaması da ancak sizden ve sizin gibi asil, mütevazı, hayata nâzı, feragat ve fedakârlık yolunu ihtiyar eden, sâdik ve ihlâs sahibi müslüman gençlerden beklenir.

Arap milletlerinin yakalandığı hastalıklardan biri de bugün kapıldıkları refah ve israf içinde yaşama sevdası ve uçuruma sürüklüyen yabancı âdetlere saplanma zihniyetidir. Bunların bir çoğunun hayatta bütün gaye ve idealleri lüks otomobillere, büyük ve konforlu köşklere, yüksek mevki ve makamlara sahip olma arzu ve ihtirasına inhisar etmektedir.

Bizim milletimize musallat olan ve gelip yerleşen bu hastalık eski Romalıların ve İranlıların hastalığıdır. Ve bu milletler yaşadıkları medenî ve müreffeh hayat içinde her türlü israfa dalmışlar ve bu yüzden de mahvolup gitmişlerdir.

Bunun en bariz örneğini de İran hükümdarı Yezdücerd'in âkibeti ve sözleri teşkil eder. Müslümanlar Medâin şehrine hücum edip fethettikleri esnada Yezdücerd yanında terbiye görmüş bin Doğan, bin Saka kuşu ve bin Tazı olduğu halde şehri terkederken şu sözleri söyledi: «Ben, hakkında mersiyeler yazılacak feci bir âkibete düçâr oldum. Her halde bu hayvanları da sırf bunun için beslemişim.»

Medeniyetleri o dereceye vardı ki — bundan dolayı da zaten feci âkibetlerini buldular — bir kmise, kendi para ölçülerine göre kıymeti elli binden aşağı olmiyan bir şapka ve otuz ilâ elli bin lira arasında müceherat ve yakutlarla süslü kemerler edinebiliyordu.

O ONLARI zulmette bırakan, sonunda da şeref ve haysiyetlerini, devlet ve saltanatlarını kaybettiren de bu halleri olmuştur.

Aziz dinliyenlerim, kendinizi cihada ve İslâmı tebliğ ve neşir vazifesine mutlaka yetiştirip hazırlayınız. Bu emaneti yüklediğinize göre hakkını da yerine getirmelisiniz. Size tavsiyem budur. Bu gün belki buna lâ-yık-ı veçhile kıymet ve ehemmiyet vermiyebilirsiniz. Fakat unutmayınız ki, benim bu sözlerimi ilerde hatırlıyacak ve kıymetini o zaman daha iyi takdir edeceksiniz. «Ben işimi Allaha havale ediyorum» ve «Hükümetler ve partiler değişince mevcut nizam da değişecek ve bu sûretle durum düzelecektir.» şeklindeki kısır görüşe hiç bir zaman iltifat etmiyorum.

Benim bu görüşe bağlılığım Cenab-ı Hakkın şu âyet-i kerimesinden dolaydır: «Kendileri ile mukatele edilen (yani düşmanlarının hücumuna uğrayan mü'minlere, uğ-

radıkları o zulümden dolayı, (bil mukabele harbe) izin verildi. Şüphesiz ki Allah onlara yardım etmeye elbette kemâliyle kadirdir, onlar (o mü'minlerdir ki) haksız yere ve ancak «Rabbimiz Allahdır» diyorlar diye yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah bazı insanların şerrini diğer bazıları ile def etmeseydi içlerinde Allahın adı çok anılan Manastırlar, Kiliseler, Havralar ve Mescitler yıkılıp giderdi. (Dinine) yardım edenlere elbette Allah da yardım eder. Şüphesiz ki Allah kavîdir, yegâne galibdir. Onlar (o mü'minlerdir ki) eğer kendilerine yeryüzünde bir iktidar mevkii verirsek namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirmiyeye çalışırlar. Bütün işlerin âkibeti (nihayet Allah'a racidir) (1).

Bu âyet-i kerimeye dikkat buyurursanız, hâlis altunun ateşten çıkması gibi, mihnet ve meşakkatten kurtulanların zikri önce alınmıştır. Memleketlerinden haksız yere çıkarılan o mü'minler, sonunda Cenab-ı Hakk'ın hoşnut olduğu insanlar mertebesine erişmişlerdir. İşte bu gibilere Allah, yeryüzünde iktidar mevkii lütfederse bunlar namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye gayret sarfederler.

Biz de bu merhaleyi katetmedikçe Cenab-ı Hakkın tavsif buyurduğu «Yeryüzünde kendilerine iktidar mevkii verilenler» derecesine hiçbir zaman ulaşamayız.

S İZLERE son sözüm ve hâlisâne tavsiyem şudur. «Kendinize dönünüz, büyük bir gayret ve ihtimamla kendinizi, dinî, ahlâkî, terbiyevî ve fikri bakımlardan hazırlayıp yetiştiriniz. Ve her birinizi kendinizi şâirin :

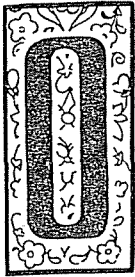
«Sen kendini küçük bir şey zannediyorsun, fakat sende en büyük âlem gizlidir.»

sözüne uygun olarak İslâm âlemi olarak kabûl ediniz.»

Biz kendimize çeki düzen vererek islah-ı nefis edersek bütün İslâm âlemi düzelecektir.

(1) Hac sûresi: 39-41.

NOT: Bu konferans, müellifin «İlel-İslâm min cedid» adlı eserinin ikinci baskısından tercüme edilmiştir. Hepsî birbirinden mühim ve kıymetli makale ve konferansları ihtiva eden, iman ve İslâm aşısı yapan bu eserin tamamı yeniden İslâm'a dönüş adıyla tercüme edilmiş olup İnşaallah yakında kitap halinde çıkacaktır. (Mütercim)

ORTAÇAĞDAN beri islâm, avrupanın fikrî hayatına kuvvetli tesirlerde bulunmuştur. İlk büyük iskolastik ilâhiyatçılardan olan Thomas Aquinas, meşhur islâm filozofları İbni Sina ve İbni Rüşd'e minnettar kalmıştır.

Ortaçağ iskolastiği, Arabca mahsul-ler sayesinde Aristo'nun eserlerine sahip olabilmıştır.

Aydınlanma devrinde (2) eski hıristiyan tenkitçileri, Muhammed'e (S.A.V.) karşı ciddi takdirlerle yerlerini almışlardır. Onsekizinci asırda, Kur'an'ın bir tercümesini neşreden Quedlinburg'lu Alman papazı Konsistorialrat Boysen, hıristiyanlığı methettikten sonra en mantikî din olarak ta İslâmiyet'i methetmiştir.

Almanya'nın en büyük şiir dâhisi Goethe, farsçada bulduğu en güzel şiir tarzıyla islâm sofizmine bağlanmıştır. «West Östlicher Divan» adlı şiir kitabında gerekli izahlarla İran mistisizmini anlatan Goethe, Almanya'da şark heyecanının Magna Carta'sı olmuştur. Yine bir Alman şarkiyatçısı olan Hans Heinrich Schraeder, «Goethes Erlebnis des Ostens» isimli eserinde Goethe üzerinde İran şiirinin büyük tesirlerini göstermiştir. Bilhassa Goethe, İran şâiri Hafız'a hayranlık duymuş ve ona şöyle seslenmiştir:

«Hafız! Bir kimsenin kendisini onunla bir tutması ne büyük bir gurur (cüretkârlık) dur.

**Hafız, ben sadece seninle
Yarışmak istiyorum.
Sevinci ve ızdıracı
Biz ikiz kardeşler paylaşabiliriz.»**

GOETHE, daha ziyâde mistikî fikirlerle yok olmaya (fenafilah, yani Hindistan'da Nirvana karşılığı) kendini kaptırmıştı. Ateşe olan aşkından kendini alevler arasına bırakıveren kelebek misâlini de kullanmıştır. Fakat o, bu mistik fikir, edebî bir ifade verir:

**«Ve elde edemedikçe sen
Ölme ve doğma maharetini.
Zavallı bir misâfirsin
Bu karanlık dünyada.»**

Her ne kadar, Goethe üzerinde İslâm mistisizmi tesirli olmuşsa da onun şu güzel mısraında İslâmın esasını anlayan bazı batı yazarları tarafından bu tesirin daha ziyâde

Batı Düşüncesinde İslâm'ın Tesirleri⁽¹⁾

Prof. Friedrich HEILER

(Alman Şarkiyatçısı)

ÇEVİREN : Rekin ERTEM

ahlâkî ve estetik yönde olduğu itiraf edilmiştir:

«İslâm'ın mânâsı Allah'a teslim olmak demektir biz hepimiz İslâm yaşıyor ve ölüyoruz.»

Diğer bir alman büyüğü de, islâmî şiiri batıya açıklayan, birçok lisan bilen ve aynı zamanda mistik bir şâir olan Friedrich Rückert'tir. Yeni şarkiyatçılardan biri de Hammer Purgstall'dır. O'da İran şiirlerini almanya'da tanıtmıştır. Birçok ingiliz, alman ve fransız edipleri de islâm tarihi ve dilini araştırmaya önem vermişlerdir. Bu meşhurlardan ikisi Noeldeke ve Goldziher'dir. Batı yazarları tarafından neşredilen «The Encyclopedia of Islam» ise, garplıların islâm dinini derin bir şekilde anlamaya çalışmalarının bir delili olarak gösterilebilir. Bugün bu doğu dini üzerinde en iyi otoritelerden biri, Roma Katolik kilisesine mensup olmakla beraber, islâm dininin büyük hayranı ve müslüman-hıristiyan kardeşliğinin baş üyesi olan fransız edibi Louis Massignon'dur. İslâmiyet hakkında otoritelerden biri de, Ankara Üniversitesi Dinler tarihi profesörü alman Anemaria Schimmel'dir. İslâm dini üzerindeki ilmi çalışmalarını neşretmekle kalmamış, büyük İslâm mütasavvufu M. Celâleddin Rûmî'nin rûhî tesirleri altında kalarak İran gazel tarzında mistik şiirleri içine alan «The Song of the Red Pipe» yazmıştır. Avrupada islâm hayranlığı ve mütehasşislerinden başka hı-

ristiyanlıktan islâmiyete geçmiş müslüman topluluklar da vardır.

Bu mühtedilerden birisi, pek fazla okunan «ALLAH-HU» adlı eserinde hayat hikâyesini yazan meşhur Macar edibi Germanus'dur.

Böylece, geçen bir kaç asırda ve zamanımızda doğunun mânevi değerlerinin batı düşüncesi üzerindeki büyük tesirlerini görürüz. Doğu ve batının birbirlerine ait olduğunu, belki alman şâirlerinin prensi Gothe kadar hiç kimse kuvvetlice belirtmemiştir.

İki dünya arasındaki bu samimi yakınlığı ifade eden güzel mısraları, «West-Östlicher Divan» adlı eserinde okuyabiliriz:

**Kendini ve başkalarını bilen
İtiraf etmelidir burada.
Doğu ve Batı
Ayrılamaz (birbirinden).
Doğu ve Batı-bu iki âlem arasında
Sarsılabiliriz bizler düşüncede,
Doğu ve batı arasında gidip
gelmekten**

**Hiçbir şey daha iyi olamaz.
Bütün doğu Allah'ın
Bütün batı Allah'ın (3)
Kuzey ve güney ülkeler
Elinde dinlenirler.**

(1) The Islamic Review, April 1961 den alınmıştır.

(2) İskolastisizm'in sona erip, Rasyonalizmin başladığı devirdir. Bu da Yenigağa tekabül eder (Çev.).

(3) «De ki; Doğu da batı da Allah'ındır.» Bakara Sûresi, 142. âyet (Çev.).

İslâm, sadelik ve kolaylıklar dinidir «3»

SÜNNETDEN BAZI KOLAYLIK DELİLLERİ

«Andolsun size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelirdi, üstünüze çok düşkündür, mü'minlere çok re'fetli çok merhametlidir» (et-Tevbe: 28).

«Ve seni sade âlemlere rahmet olarak göndermişizdir» (el-Enbiya: 107).

«Peygamber mü'minlere nefislerinden daha evlâdır, zevceleri de mü'minlerin analarıdır...» (el-Ahzâb: 6).

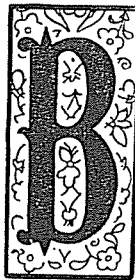
Bu âyeti şu hadis gayet güzel tefsir etmiştir:

Ebû Hureyre (R) den (şöyle demiştir):

Peygamber (S) şöyle buyurdu: «Hiç bir mü'min yoktur ki ben ona dünya ve âhiret işlerin) de (kendisinden) daha yakın olmayayım. İsterseniz (delil olmak üzere), «Peygamber, mü'minlere nefislerinden daha yakındır...» âyetini okuyunuz. Herhangi bir mü'min ölür de mal bırakırsa bu mala kim olursa olsunlar onun asabesi varis olsun. Herhangi bir mü'min de borç, yahud (fakir bir) âile bırakırsa o da bana gelsin. Ben onun velisiyim.» (Buhârî, Tefsir, sûretü'l-Ahzâb).

«Ben ancak (âlemlere) rahmet için gönderildim, azab için gönderilmedim» (Buhârî).

Ebû Hureyre (R) den: Kendisi Rasûlullah (S) in: «Allah'ım! Herhangi bir mü'mine ağır bir söz söylemiş olursam, Sen o sözü mü kıyamet gününde o mü'min için sana yakınlığa bir vesile kıl- buyurduğunu işitmiştir (1).

U âyetlerde ve hadislerde takdim ve tavisif buyurulan ulu peygamberin beşerî hayatı, insanlık için baştan başa kolaylık örnekleriyle dopdoludur:

«Sabit olmuştur ki Nebiyy (S), dîn ve dünyâ işlerinde, kendisine muhtaç olunan şeylerin cümlesinin beyanını getirmeden vefat etmemiştir. Şöyle ki Nebiyy (S) dîn işlerini mufassal olarak getirmiş, dünya işlerini de küllî kaidelerle icmâlen göstermiştir. Bunlar da şûrânın meşrûiyyeti, kolaylık, güçlüğü kaldırılması, zarûretler ve bütün zamanlara ve hallere muvâfık olan diğer birtakım kaidelerdir. Bu, sünnet ehlinin kimsenin muhâlefet etmediği bir husustur» (2).

Şimdi Kur'an'ın mübelliği ve ilk tatbikçisi olan büyük peygamberin, İslâmın sadelik ve kolaylığına delil olabilecek bazı hadislerini yalnız Buhârî ile Müslim'in «el-Câmiu's-Sahih»leri muhtevasından alarak sunuyorum:

Ebû Hureyre (R) dan, Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: **Aziz**

(1) Buhârî, Da'avat, «men âzeytuhu fec'alhu lehâ zekâten ve rahmeten»; Muslim, Birr ve's-sıla ve'l-âdâb, «men leanehû'n-Nebiyyu (S) ev da'â aleyhi...»; el-Li'li'ü ve'l-Mercan, III, 257 «1673».

(2) Seyh Ali Mahfûz, el-İbda' fi madârri'l-İbtida' s. 89.

M. SOFUOĞLU

(İst. Yük. İslâm
Enst. Öğre. Üyesi)

ve celil olan Allah (kullarının hase-nât ve seyyiâtını yazmağa memur olan meleklerine) her zaman şöyle emreder: Kulum fena bir iş yapmak istediğinde iradesini tahakkuk ettirmedikçe onu hemen defterine kaydetmeyiniz. Eğer o fenalığı yaparsa o yaptığı fenalığın bir mislini yazınız. Eğer benden çekinerek yapmaz, bırakırsa bu defa onun hisabına bir sevap yazınız. Bir de kulum bir iyilik yapmak ister de yapamazsa, ona bu güzel niyetine mükâfat olarak bir sevap yazınız. Eğer yaparsa yaptığı o işin mükâfatını on mislinden yedi yüz katına kadar yazınız» (Buhârî, Tevhid, rak. 126).

Ebu Saîd (R) den: Dedi ki: Ali b. Ebî Talib, Rasûlullah (S) e, Yemen'den, dibağlanmış bir deri içinde toprağın arıtılmamış bir miktar altın gönderdi. Rasûlullah onu (Cîrâne'de iken) dört kişi: Uyeyne ibn Bedir, Akra' ibn Hâbis, Zeydu'l-Hayl ve Alkama ibn Ulâse arasında taksim etti. Ashâbından bir adam: Bizler buna onlardan daha haklı idik dedi. Bu, Peygambere ulaştı. Bunun üzerine: «Ben semâdakilerin emîni ve sabah akşam bana semânın haberi gelirken, sizler bana emniyet etmiyor musunuz» dedi. Hemen gözleri çukur, şakakları taşkın, anlı çıkık, sakalı sık, başı tıraşlı, izârî çemrenmiş bir adam kalkıp: Ya rasûlallah! Allahdan kork dedi. Rasûlullah: Sana yazıklar olsun, ben Allah'dan itikâ etmeğe yer ahâlisinin en haklısı değil miyim? buyurdu. Sonra adam dönüp gitti. Bunun üzerine Halid ibn Velid: Ya Rasûlallah, onun boynunu vurmuyayım mı? dedi. Rasûlullah: Hayır, muhtemel ki o namaz kılar bir kimsedir, buyurdu Halid: Nice namaz kılan vardır ki kalbinde olmayan (imân)ı diliyle söyler dedi. Rasûlullah da: «Ben insanların kalplerinin içini delip araştırmakla ve karınlarını yarmakla emrolunmadım» buyurdu (Buhârî, Muslim).

Şu'be ibn Haccâc, Ezrâk ibn Kays'dan şöyle rivâyet etmiştir:

EZRÂK demiştir ki Ehvaz'da Harûriyye ile harp ettiğimiz günlerde (Düceyle) nehr(inin) kenarında bulunuyorduk. Birisi de orada binitinin gemini elinde tutarak namaz kılıyor — ki râvî Şu'be bu namaz kılan zâtın Eslemî Ebû Berzeh (R) olduğunu haber vermiştir — Namaz kılarken hayvan, Ebû Berze'yi çekmeye, o da hayvana uymaya başladı. Bu vaziyete şahid olan bir hâricî: Ya Rabb şu ihtiyara cezasını ver dedi. Ebû Berze namaz-

dan fâriğ olunca ona şöyle cevap verdi: Senin sözünü işittim, ben Rasûlullah (S) ile birlikte altı yahut yedi, yahut sekiz gazâda bulundum. Rasûlullah'ın (namazda ve sâir hususlarda ümmetine dâima) k o l a y l ı k g ö s t e r d i ğ i n e ş â h i d o l d u m . Şimdi benim hayvanın hareketine uysal olmaklığım onu (başı boş) bırakmaktığımdan daha hayırlıdır. (Çünkü bırakınca) hayvan yemliğine dönecektir. O zaman benim için (uzak menzileme gitmek) güçleşecektir (Buhârî, Salât, izâ infeleteti't-Dâbbetu).

Âişe (R) dan; Dedi ki: Rasûlullah (S) i'tikâf yapmayı murad ettiği zaman, sabah namazını kılar, sonra i'tikâf yerine girerdi. Kendisi Ramazandan son on günde i'tikâf etmeyi murad etti de kubbesinin kurulmasını emretmişti. Kubbe de kurulmuştu. Hemen Zeyneb de kubbesinin kurulmasını emretti ve kuruldu. Peygamber (S) in zevcelerinden başkası da kubbesinin kurulmasını emretti, çadırlar kuruldu. Rasûlullah sabah namazını kılınca bir de baktı ki birçok kubbeler... Kadınlarına hitaben: «Tâatı mı murad ediyorsunuz? buyurdu ve hemen kubbesinin yıkılmasını emretti. Kubbe izâle edildi, Rasûlullah o Ramazan i'tikâfı terketti, nihayet sevalin ilk on gününde i'tikâf buyurdu (Müslim, İtikâf; Muslim bi-Şerhi'n-Nevevî 8/68-69).

İbni Abbâs (R) dan: Rasûlullah (S) «...Sizleri dinde ifrat gitmenizden sakındırım. Sizden öncekileri ancak dinde aşırı gitmek helâk etmiştir» buyurdu (3).

Âişe (R) den, dedi ki: Rasûlullah (S) şöyle buyurdu: «Allah Taâlâ beni sıkıntı ve zahmet verici ve bunu arzu edici olarak göndermedi. Fakat Allah beni m u a l l i m — öğretici, bildirici — ve k o l a y l a ş t ı r ı c ı olarak gönderdi» (4).

Abdullah ibn Amr (R) dan, şöyle demiştir: Peygamber (S) sözünde, fiil ve hareketlerinde taşkınlık yapacak seciyede değildi, taşkınlık da yapmış değildir. Abdullah herkes: İyi biliniz ki sizin en güzel huyunuz, en hayırlı olanınızdır derdi (5).

«Demek mahzâ Allahdan bir rahmet iledir ki sen onlara yumuşak bulundun, eğer kaba, katı yürekli olsaydın, elbette onlar etrafından dağılıp gitmişlerdi. O halde kusurlarını afvet (Allah'dan da) günahlarını istiğfar ediver. İş hususunda onlarla müşavere et. Bir kere de azmettin mi, artık Allah'a güvenip dayan. Çünkü Allah kendine güvenip dayananları sever. Allah size

yardım ederse artık sizi yenecek yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa ondan sonra size yardım edecek kimdir. Mü'minler ancak Allah'a güvenip dayanmalıdır» (Âlu İmrân: 159-160).

CÂBİR ibn Abdillah (R) dan: Rasûlullah (S): «Satarken, alırken, alacağımı talep, borcunu edâ ederken, müsamaha ve kolaylık gösteren kimseye Allah rahmet eylesin» buyurdu (Buhârî, Büyü').

Bu hadîste alışveriş ve bütün medenî muâmelelerde k o l a y l ı k v e m ü s a m a h a n ı n iltizam edilmesine, güzel muâmeleye, iyi ve güzel ahlâkın icâblarının yerine getirilmesine gayet belîğ bir teşbih vardır.

«Dininizin en hayırlısı en kolay olanıdır. (Buhârî, Ahmed ibn Hâbel, Taberânî: Mihcân'dan).

Ebû Hureyre (R) dan, şöyle demiştir:

Peygamber (S) buyurdu ki: «M u h a k k a k k i d i n b i r k o l a y l ı k t ı r . D i n hususunda kendini zorlayan herkesi din mutlaka galebe eder. Öyle olunca (İfrat ve tefrite sapmıyarak) doğru ve mu'tedil hareket edin, yaklaşın, sevinin. Sabah akşam ve gecenin bir cüz'ünde (Allahdan) yardım isteyin» (6).

(3) Buhârî, İ'tisâm, mâ yükrahu mine't-taammuki ve't-tenâzui fi'l-ilm ve'l-çuluuv fi'd-dîn ve'l-bid'a li-kavlihi Taâlâ: Ya ehle'l-kitâb lâ tağlû fi dînikum ve lâ tekâlû Ala'llahi ille'l-hakka... (en-Nisâ: 171 — Bab başı olarak —).

Nesâî, Sünen, iltikâtu'l-hasâ V, 268. (4) Muslim, Radâ, Beyânu enne tahvîrahu imreatehu la yekânü talâken illâ bi'n-niyeti; Muslim, bi-şerhi'n-Nevevî 10/81.

(5) Buhârî, Menâkib, sıfatu'n-Nebiyy (S); Muslim, Kesretu hayâihi (S). el-Lü'lüü ve'l-Mercân... III, 135 «1500».

(6) Buhârî, İmân, ed-âinu yüsrun.

Hadîsin telkîn ettiği fâideler:

- Amellerde rıfka teşvik.
- Orta yolu tutmak ve nefis üzerine külfet yüklememek. Çünkü Allah Teâlâ bir kolaylaştırma ve bir rahmet olarak kullarına birtakım tâat vazîfelelerini vakit vakit vâcib kılmıştır.
- İbadetlerde neşat vakitlerine tenbîh. Çünkü; çuduuv, revâh, ve idlâc, yolcunun fuziletli ve neşatli vakitleridir. Hakikatte dünya hayatı da, âhiret yolcusu olan insanlar için bir yol ve yolculuktan ibarettir. Binâenaleyh peygamber, ümmetine fırsat ve ferağ vakitlerinden ganîmetlenmelerini tenbîh etmiştir (Aynî, I, 278 özetlenmiş olarak).

Ebû Hureyre (R) den :

Peygamber (S) şöyle buyurmuş-
tur: **Ben sizi kendi halinize bırak-
tığım müddetçe siz de beni kendi
halime bırakın. Sizden önceki mil-
letler ancak sualleri ve peygamber-
lerine karşı ihtilâfları yüzünden he-
lâk olmuşlardır. Bir şeyden sizi ne-
hâk olmuşlardır. Bir şeyden çekinin, bir
şey emrettiğim zamanda da gücünü-
zün yettiği derecede onu yapın»** (7).

E BÜ Hureyre (R) den :

Peygamber (S) şöyle buyurdu:
«**Ben size neyi yasak ettiysem on-
dan çekinin, size neyi emrettiysem
ondan gücünüzün yettiği kadarını
yapın. Sizden evvelki ümmetleri
ancak mes'elelerinin ve peygamber-
lerine karşı ihtilâflarının çokluğu
helâk etmiştir.** (Buhârî, Müslim,
Tirmizi. Tâc, I, 37, biraz lafız far-
kıyla Buhârî, İ'tisâm, iktidâ süne-
ne'n-Nebiy (S)):

A İŞE (R) den, şöyle demiştir :
Rasûlullah (S), kâh biz ken-
disini iftar etmiyor sanacak derece-
de oruç tutar bazan da hiç oruç tut-
muyor diyecek kadar iftar ederdi.
Rasûlullah (S) in ramazandan baş-
ka bir ayın orucunu tamamladığını
görmedim. Şabandaki kadar kendi-
sinde çok oruçlu olduğu bir ay da
görmedim.

Ve yine Âişe'den gelen bir rivâ-
yette şu ziyâde vardır :

Rasûlullah (S) « **a m e l d e n
t â k a t g e t i r e b i l e c e ğ i -
n i z i** (üzerinize) **a l i n i z .**
Siz (ibâdetten) **bezmedikçe Allah
sevâb vermekten bıkmaz»** der idi.
Nebiy (S) e göre en sevimli na-
maz, az olsa da, devamlı kılınan
namazdı. O, herhangi bir namazı
kılmaya başlayınca ona devam bu-
yururdu (Buhârî, Savmu Şa'bân).

Ummu'l-Mü'minin Âişe (R) den:
şöyle demiştir :

Rasûlullah (S) ashâbına emretti-
ği zaman (dâima) tâkat getirecek-
leri amelleri emrederdi (o zaman
ashâbı) : Ya Rasûlallah biz senin
gibi değiliz. Allah Taâlâ senin ol-
muş ve olacak günahlarına meydan
vermemiştir derlerdi de, bundan
dolayı Rasûlullah öfkesi izleri yü-
zünden bilinecek kadar kızardı ve
ondan sonra da: «**En ziyâde takvalı
olanınız ve Allah'ın en çok bileniniz
şüphesiz ki benim»** buyururlardı (8).

Âişe (R) den : Dedi ki : Rasûlul-
lah bir şey yaptı ve onda ruhsat ol-

duğunu bildirdi. O işten bazı kim-
seler çekindiler. Bu çekingenlik
Nebiy (S) e erişince hemen bir hi-
tâbe yaptı. Allah'a hamd ettikten
sonra şöyle buyurdu: «**Benim yap-
makta olduğum şeyden çekinen bu
kimselerin hali nedir? Vallahi ben
Allah'ı en çok bileniniz ve ondan en
çok korkunuzumdur»** (9).

Enes (R) den : Dedi ki : Nebiy
(S) in zevcelerinin evlerine Pey-
gamberin ibadetini sormak için bir
cemâat geldi. Kendilerine (bu hu-
susta) bilgi verilince onu azımsamış
gördüler de birbirlerine şunları
söylediler: Biz nerede, Rasûlullah
nerede! Onun geçmiş gelecek günah-
ları mağfiret olunmuştur. Onlardan
biri: Bana gelince ben, ömrüm müd-
detince geceleri namaz kılacağım;
diğeri; ben ömrüm müddetince oruç
tutacağım ve (bir gün bile) iftar
etmiyeceğim, diğeri, ben kadın-
lardan ayrılıyorum ve ömrüm süresin-
ce evlenmem dedi. Sonra Rasûlullah
onların yanına geldi ve şunları söy-
ledi: «**Sizler şöyle şöyle diyen kim-
selersiniz. Dikkat edin ki vallahi ben
Allah'dan en çok haşyet duyanımız
ve Allah'a en fazla korunuzumdur.
Fakat ben hem oruç tutar, hem iftar
eder, hem namaz kılar, hem uyur
ve hem de kadınlara yakın olurum.
Şu halde kim benim sünnetimden
yüz çevirirse o benden değildir»**
(Buhârî, Müslim).

Âişe (R) den: şöyle demiştir: Ra-
sûlullah (S) iki şey arasında mu-
hayyer kılındı mı günah olmadığı
müddetçe o muhakkak onlardan
en kolayını alırdı. Eğer
günah olursa ondan halkın en uzak
bulunanı Rasûlullah olurdu. Rasûlul-
lah (S) kendisi için kin tutup öc
almamıştır. Ancak Allah'ın hurme-
tinin yırtılmış olması müstesnâ. Bu
takkirdir işlenen hurmetsizlik se-
bebiyle Allah için (öfkelenir) in-
tikam alırdı (10).

B N Ömer (R) den: şöyle dedi:
Rasûlullah (S): «**Mü'min kişi
kendisine haram bir kan bulaşma-
dıkça dininden bir genişlik içinde-
dir»** buyurdu (11).

Âişe (R) den: Şöyle demiştir: Bir
cemâat: Yâ Rasûlallah! Bazı kim-
seler bize et getiriyorlar. Bunlar
(keserlerken) hayvan üzerine Al-
lah'ın ismini zikrettiler mi, etmedi-
ler mi bilmiyoruz dediler. Rasûlul-
lah (S) : «**Bu et üzerine bismillah
deyiniz, sonra onu yeyiniz»** buyur-
du (12).

«**Üzerine Allah'ın ismi anılmayan-
dan yemeyin, çünkü o bir fısıktır**
(el-En'âm: 121) âyetinin sarâhati
yanında bu genişlik ve tatbikat ko-
laylığından dolayı Allah'a sonsuz
hamd ü senâlar olsun!.

(7) Buhârî, İ'tisâm, iktidâ bi-süne-
ni'r-Rasûl (S). Müslim, Hacc, farzu'l-
hacc merreten fi'l-umuri.

el-Lü'lüü ve'l-Mercân... II, 81 «846».

(8) Buhârî, İman, b. Kavlu'n-Ne-
biyy (S): Ene a'lemukum billâhi...

(9) Buhârî, Edeb, men lem yüvâci-
hi'n-nâse bi'l-ütâbi. Müslim, Fadâil b.
ilmihi (S) ve şiddeti haşyetihi.

el-Lü'lüü ve'l-Mercân... III, 145
«1518».

(10) Buhârî, Menakıb, b. Sıfatı'n-
Nebiy (S).

Müslim, Fadâil, b. Mubâdetihi (S)
li'l-a'sâm ve'h-tiyârihi mine'l-mübâhi
eshlehu ve intikâmihi li'l-lahi inde in-
tihâki hurumâtihi.

Müslim, bi-şerhi'n-Nevevi 15/83-84.

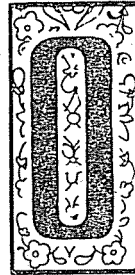
(11) Buhârî, Diyât; Tecrid Ter. XII,
285 «2093»; Aynü, Umdetü'l-Karî, XI, 186.

(12) Buhârî, Ebû Dâvûd, Nesei ve
İbn Mâce, Tecrid Ter. VI, 428 «961».

İslâmiyet'in getirdikleri

İSLÂM MEDENİYETİNİN MAHİYETİ

KUYAN insanın nasıl zamanla bilgisi artar ve zamanla bir fikri tekâmüle mazhar olursa, okuyan millerler de bilgi sahibi olur ve zamanla fikri tekâmüle ulaşır. Bundan kültür, teknik ve medeniyet doğar. Bilgi insanın, ilim insanlığın tekâmülüdür. İlim, mücerret (soyut) bir tekâmül değildir. İlim yalnız bir milletin, hatta yalnız bir kıt'anın malı da değildir. İlim, mahalli ve milli değil beynelmiledir (1). **İlim, milletlerin ortak**

zekâ ve kabiliyetlerinin, ortak tefekkür ve buluşlarının, ortak katkılarının eseridir.

Bununla beraber ilim, gelişip tekâmül ettiği ve olgunlaştığı sosyal, siyâsi ve coğrafi çevrenin azçok rengini ve karakterini de

(1) Burada bahsedilen beynelmîlîlik, biyoloji, teknoloji, tıp, fizik, matematik, kimya gibi ilimler ve ilim metodlarıdır. Bunlar beynelmîlî ilimlerdir. Metodları hariç, sosyal ilimler ise mahallî ve millîdir. Zira her milletin ayrı bir geleneği, ayrı bir dîni, hukuku, sosyolojik yapısı, folkloru, tarihi, psikolojik davranışı ve ahlâk telâkkisi vardır. Pozitif ilimler milletlerin madde yapısı ise, sosyal ilimler de milletlerin ruh yapısıdır. Fizik-Kimya-Teknoloji her yerde fizik, kimya ve teknolojidir. Kendi kanunlarını her yerde yürütür. İnsanın biyolojik yapısı ve tıp her yerde aynıdır. Fakat insan rûhu, huyu, ahlâkî telâkkisi, dîni, toplumun yapısı, gelenekler her yerde bir değil, birbirinden çok farklıdır. İşte bu fark milletleri ortaya koymakta ve bize Alman-Fransız-İngiliz-Türk v.s. dedirtmektedir.

Tahsin ÜNAL

taşır. Mezopotamya Mısır, Çin, Yunan, Roma, Asya, Avrupa, Hıristiyan, Osmanlı ve İslâm medeniyeti denilmesinin sebebi budur. Sâir medeniyetler gibi islâm medeniyeti de böyledir.

İslâm medeniyetinin en büyük kaynaklarından biri Kur'an, öteki Hadisler olmakla beraber, bu medeniyete, kendisinden önce mevcut olan (Yunan-Bizans-Sûriye, İran, Türk-Mısır-Şimali Afrika) medeniyetleri ister istemez katılmışlardır. İslâmiyetin yayıldığı her yerde, islâmiyeti kabul eden milletler, kendi eski medeniyetlerini, islâm kültür ve medeniyeti ile birleştirmişler, karıştırmışlardır. İslâm milletleri, kendi medeniyetlerini islâm ilkeleri ile karıştırıp kaynaştırmışlar, islâm medeniyetini inşa etmişlerdir. Binaenaleyh, islâm medeniyeti, ne yalnız islâmî ilkelerin, kur'an ve hadislerin eseridir, ne de yalnız Arapların eseridir. İslâm medeniyeti, islâmî ilkelerin, kur'an'ın, hadislerin ve islâmiyeti kabul eden Arapların, Süryanîlerin, Rumların, İranlıların, Berberilerin ve Türklerin ortak eseridir. İslâm medeniyetine, Abbasiler devrinden itibaren eski Yunan, Bizans ve Hint kültür ve medeniyetinden yapılan tercümelemlerle bu milletler de katılmışlardır. Böylece islâm medeniyeti, mahallî ve millî olmaktan çıkarak, beynelmilel bir medeniyet olmuştur. Ama rengini, şeklini ve karakterini, felsefesini, fikriyatını ve rûhunu, islâm rûhundan aldığı için, adına İslâm Medeniyeti denilmiştir.

İslâm medeniyetine, gerek onu asırlarca dış tehlikelerden koruma bakımından, gerek ilim kurumları açarak onu geliştirme, yayma ve olgunlaştırma bakımından ve gerekse zekâları, kabiliyetleri, eserleri, kültür ve medeniyeti ile katkılarda bulunma bakımından en çok hizmet eden Türkler olmuştur.

İSLÂMİYETİN GETİRDİĞİ YENİ DÜZENLER:

İslâmiyet, insanlığa sadece yeni bir inanç düzeni getirmemiştir. Böyle olsa idi İslâmiyet Arap yarımadasından dışarıya çıkamazdı. Bugün çeşitli ilim dallarındaki mütehasşısalar, islâmiyetin yeni bir inanç düzeni ile beraber çeşitli yeni düzenler getirdiğinde müttefiktirler. Biz bu yeni düzenlerden birkaç tane sine temas etmekle yetineceğiz:

a. YENİ TOPLUM DÜZENİ: İslâmiyetten önce her millet asiller, rahipler, Burjuvazi, halk, köleler ve serfler diye birtakım sınıflara ayrılmıştı. Asillerin, rahiplerin ve burjuvaların adedi az, fakat toplumun ekonomik, siyasî ve askerî imtiyazlarını ellerinde tutuyorlardı. Halkın, köle ve serflerin adedi çok olmakla beraber imtiyaza sahip değillerdi. İmtiyazlı sınıflar toplumun % 20 sini, imtiyazsız sınıflar toplumun % 80 ini teşkil ediyorlardı. Sınıflar arasında, derin uçurumlar vardı. Sınıflar, kanun karşısında eşit değil, farklı muâmele görüyorlardı. Bu hal, her tarafta ve meselâ eski Yunan ve Roma ile Bizansta hatta Arabistan ile İranda dâimî iç karışıklıklara ve huzursuzluklara sebep olmakta idi.

Eski düzenden memnun olmayan kalabalık halk kitleleri islâm'ın yeni düzenini kurtarıcı olarak karşılamışlar, gelen ordulara mukavemet etmemişlerdir. Bu ise islâmiyetin çabucak yayılmasını kolaylaştırmıştır.

İslâmiyet, bahsedilen sınıfları yıkmış, sosyal bir ihtilâl ile sınıfları birbirine karıştırmış, Allahın, Peygamber'in ve Kur'an ile adâletin karşısında, şahsiyetine sahip, eşit ve hür insanlar toplumu meydana getirmiştir. İslâmiyet, «insanları bir tarağın dişleri

gibi birbirine eşit kabul etmiş, zenginin fakire, beyazın siyaha, asilin köleye üstünlüğünü reddederek, insanların ancak bilgileri ve faziletleri ile birbirlerinden üstün olabileceklerini» yeni bir toplum düzeni olarak ortaya koymuştur. İslâm dininde artık, insanlara falanın soyundan geldiği için hürmet ve itibar edilmiyor, rütbe ve mevki verilmiyordu. İlimi ve fazileti olduğu için hürmet ve itibar ediliyor, kabiliyeti bulunduğu için rütbe ve mevki veriliyordu. İlim, eşitlik, ahlâk ve fazilet islâm'ın en önemli ilkelerindendi.

Şunu da ilâve edeyim ki islâmiyet, köleliği kaldırmamış, onu insânî şekle sokmuş, bir taraftan köle olan bir kimseye kölelikten kurtulmak için pek müsait imkânlar verirken, bir taraftan da köle sahiplerini, kölelerini azat etmeleri için sevaplar vâdederek teşvik ve tahrik etmiştir. Bu konuda Hz. Peygamber «Hiç biriniz kölelerinize — kulum-cariyem — demeyiniz. Onlara kızım, oğlum diye hitap ediniz. Köleler de sahiplerine — Rabbim — demesin, babam, anam diye hitap etsinler. Unutmayınız ki insanlar birbirlerinin sahibi, birbirlerinin kulu kölesi değildir. Hepimizin sahibi Allah'tır. Biz insanlar hepimiz Allahın kulu ve kölesiyiz.» buyurmuşlardır. İslâm'da nice köleler vardır ki sahabeler mertebesindedir. Bilâl-ı Habeşi gibi. Nice köleler vardır ordu kumandanlığı etmişlerdir. Zeyt gibi.

b. YENİ EKONOMİK DÜZEN: İslâmiyet eski devirlerin angarya düzenini, vergi düzenini, fâizcilik düzenini, çok çalışıp az kazanma düzenini, serf ve kölelerin asiller ve burjuvaziler tarafından sömürülmesini esas kabul eden sakat düzeni bozdu. Bunların hepsini bir kalemde ortadan kaldırdı. Angarya ile fâizciliği (haram) diyerek kaldırdı. Vergiyi, malı ve parası olanlara alma esasını koydu. Eskiden toprak ürünlerinden 3/4 nisbetinde vergi alınırken bunun miktarını 1/10 indirdiği (aşâr) gibi mal ve servetten de ancak zekât adı altında ve 1/40 nisbetinde bir vergi alma esasını koydu. Asil ve burjuvazilerin serf ve köleleri sömürmesine nasıl mani olduğu aşağıda görülecektir.

c. YENİ TOPRAK DÜZENİ:

İslâmiyetin zuhurundan evvel, hemen her memlekette nüfus ve toprak dağılımı, çok yaklaşık bir rakkamla şöyle idi:

SINIRLAR	NÜFUS % DESİ	TOPRAK % DESİ
ASİLLER	% 5	% 75
RAHİPLER	% 5	% 10
BURJUVAZİ	% 5	% 5
HALK	% 70	% 10
KÖLE ve SARFLER	% 15	% —

Bu tablo hemen her memlekette, bir tarafta adetleri az, fakat ekonomik ve sosyal imtiyazları ellerinde tutan bir zenginler zümresinin, bir tarafta adetleri çok, fakat ekonomik, sosyal ve siyasî eşitlik ve imtiyazlardan mahrum bir fakirler sınıfı mevcudiyetinin sosyolojik ve tarihî izahıdır. Keza bu tablo toprak sahibi olan zenginlerin, toprağı olmayan fakirleri nasıl sömürdüklerini de izah eder.

Fakir zümreler, zenginlerin geniş topraklarında karın tokluğuna çalışıyorlardı. Toprak sahipleri, mülklerini satarlarken toprağın üzerinde çalışan köylü ve serfleri de beraber satıyorlardı.

İşte İslâmiyet bu eski toprak düzenini ve toprak feodalizmasını yıkmış ve şahsiyet sahibi, hür çiftçiler düzeni kurmuştur. İslâmiyet «Toprağın sahibi, toprağın üzerinde çalışanlardır. Emeğini toprağa sarfeden, alın terini toprağa karıştıran, toprak üzerinde fiilen ziraat yapan, toprağın hakiki sahibidir», prensibini kabul etmiştir. Toprağı eski sahiplerinin elinden almış, «Toprağı devletin malı kabul etmiş ve şahsi mülkiyet sistemi ile toprağı fiilen üzerinde çalışanlara vermiştir. Toprak üzerinde çalışanlara hürriyet tanımıştır. Fethedilen topraklar ya gaziler arasında taksim edilmiş, öşri arazi tesis edilmiştir. Yahut eski gayri müslim sahiplerine verilmiş, harâci arazi tesis edilmiştir. Yahut da bütün müslümanların menfaatine olmak üzere vakıf yapılmıştır. Böylece hür çiftçilerden müteşekkil yeni bir toprak düzeni kurulmuştur.

Suriyeli tarihçi Mişel, Bizansın ve hristiyan kilisesinin Suriyede nasıl bir baskı makinası haline geldiğini, islâmiyetin getirdiği yeni düzenle bunun nasıl ortadan kaldırıldığını anlatırken, «her yerde manastırlarımızı, kiliselerimizi zâlimce tahrip ve talan ettiler. Hiç acımadan bize en ağır cezaları verdiler. Bize acıyan intikam tanrısı, bizi kurtarsın diye güneyden islâmları gönderdi. Bizansın zulmünden bizi kurtaran müslümanlardan Allah razı olsun. Şimdi insanlığımızı anladık. Huzur ve rahat içindeyiz» diyor. Keza bunun gibi tarihçi DOZY de «İspanya'nın müslümanlar tarafından fethi, İspanya halkı için bir nimet olmuştur. Zira bir taraftan yüzyıllardır çekilen ızdıraplara bir son vermiş, bir taraftan da asilelerin, sovalyelerin ve rahiplerin elinde bulunan toprakları almış, bu toprakları üzerinde çalışan köylülere, kölelere ve serflere verilmiştir. Onları, şahsiyetlerine, hürriyetlerine kavuşturmuşlardır. Toprağın yeni sahipleri şevk ve heyecanla çalışmışlar ve ürünleri arttırmışlardır» diyor.

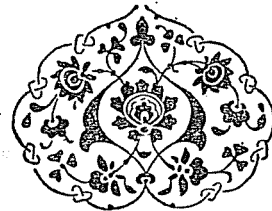
İ. ASKERİ YENİLİK : Öyle sanıyorum ki, şimdiye kadar islâmiyetin askerî sahada getirdiği yenilikler üzerinde pek az durulmuştur. İslâmiyet askerî sahada da ihmal edilmemesi gereken önemli yenilikler getirmiştir. İslâmiyetin zuhûruna kadar, Arap Yarımadasının dışına çıkamamış olan arapların, islâmiyetle beraber yarımadanın dışına çıkıp kısa bir zamanda doğuda Altay dağlarına ve Hindistan'a, batıda Pirene dağlarını aşarak Fransa'ya girmelerinin elbette bir takım askerî sebepleri vardır. O zamana kadar diğer milletler tarafından bilinmeyen, fakat araplar tarafından yeni ortaya atılmış olan bu savaş yeniliklerinden birisi «Savaş taktiğidir». Bu yeni taktik ile araplar düşmanlarına dâimâ cepheden taarruz etmişler ve çoğu suvariden müteşekkil kuvvetlerle, sür'at ve hareket üstünlüğünü dâimâ ellerinde tutmuşlardır. Cepheden taarruz ve üstün hareket kabiliyeti o zaman diğer milletlerin pek bilmedikleri yeni bir savaş taktiği ve ordu düzeni idi. Bunu, zaferlerin kazanılmasından ve memleketlerin zaptından sonra alınan ganâimin 1/5 inin askere taksim etme usulü takip ve takviye etmiştir. Sâir milletlerin ordularında ücretli askerler vardı. Fakat alınan ganâimin 1/5 inin askere taksimi düzeni yoktu.

Bu iki yeni düzenin yanında, belki de bunların başında, savaşan askerlere verilen yeni bir ruh vardı. Müslüman orduları, o zamana kadar hiçbir ordunun bilmediği «Yeni bir ideal ve yeni bir ruh ile yetiştiriliyor» ve savaşıyordu. Askerler «Ölürsem şehit, kalırsam gazi» diye ölümü araya araya savaşıyorlardı. Çünkü Allah, savaşta alından ve göğ-

sünden vurulup şehit olanlara büyük vaatlerde bulunuyordu. Gâziler, islâmiyeti yaymak, Allahın ismini yükseltmek için hiçbir karşılık beklemeden «Fisebillillah» savaşıyorlardı. «Ölürsem şehit ve kalırsam gazi ile fisebillillah gaza ruhu» asırlarca islâm ordularının itici kuvveti ve dinamizminin kaynağı olmuştur. Böyle bir ideale, böyle bir ruha ve o zamana kadar bilinmeyen bir savaş taktiğine sahip olan islâm orduları birer vuruşta ülkeler fethetmişlerdir.

e. İLİM DÜZENİ : İslâmiyeti kabul eden milletler yeni bir ilim düzeni ile islâm ilminin temellerini atmışlardır. Müslümanlar müstereken islâm kültürünü ve medeniyetini inşa ederler, müsbet manası ve metodları ile yeni bir ilim düzeni kurarlarken, Avrupa daha okuma yazma bilmiyordu. Bu sözümlü yabana atmayınız. Avrupa kralları ve asilzadeleri okuma yazma bilmemekle ve cehaletleriyle öğünürlerken, Bağdat halifesi Me'mun (813-833) Bağdat'ta «Darül Hikme» adında bir akademi kurmakla ve yanına da 50.000 ciltlik bir kütüphane açmakla meşguldü. Endülüs Halifesi I. Hakem (796-822) Kurtubada 100.000 ciltlik kitaplığa sahip iken, bundan 400 sene sonra yaşamış olan Fransa kralı V. Şarl özel bir kitaplık kurmak istediği zaman bütün Fransadan 1000 cilt kitap toplayabilmiştir.

Avrupada herkes yakında kıyamet kopacaktır diye günlerini korku ve heyecan içinde geçirirken islâm bilginleri yeni yeni rasathaneler kuruyorlar, hastaneler açıyorlar, eserler yazıyorlardı. İslâm âleminde dünyanın yuvarlak olduğu keşfediliyor, hastahkların sebebi olan mikroplar bulunuyor ve ilaçlar tertip ediliyordu. El-Razi'nin (865-925) yazdığı tıp ansiklopedisi, 1866'ya kadar avrupada 40 defa çeşitli dillere tercüme edilmiş. Kimyada, Alkali, Alkol, Alamdik gibi sözler, süplimasyon ve kristalizasyon gibi metodlar, potasyum, amonyak ve asit nitrik gibi deyimler meydana koyuluyordu. Müslüman matematikçiler sıfırı, ondalı desimal sistemini, ikinci derecede denklemlerin çözümünü, geometrik ve analitik çözümlerini bulmuş ve bu konulara ait eserler yazmışlardır. Matematikçilerin başında Muhammet Bin Musa gelir. Muhammet Bin Musa'nın eserleri Avrupada XVI ncı asra kadar birçok kere tercüme edilmiş ve ders kitabı olarak okunmuştur. Modern sosyolojinin ve tarihin ilmi metodlarını İbni Haldun vazetmiştir. Son olarak şunu ilâve etmekle iktifa edeceğim. İslâm medeniyeti, uzun zaman Avrupa medeniyetine hocalık ve önderlik etmiştir. Gelişen Avrupa'nın, eğitim ve metod bakımından örnekleri, islâm akademileri ve islâm medreseleri olmuştur. Bu örnekleri taklit eden Avrupada Oksford Paris, Polonya ve Monpelli üniversiteleri kurulmuştur.

Tevrat ve İncil'de

Şarap, domuz, sünnet, örtünme ve teaddüdü zevcât

ÜSLÜMANLAR kat'i ve mutlak olarak inanırlar ki İsa aleyh'is-selâm, Allahın büyük peygamberlerinden biridir. Yine Müslümanlar inanırlar ki, Allah ona İncili vahyetmiştir. Şayet Allahın kitap ve tebliği, birbirlerinin kurdu olan insanlardan müteşekkil toplumda kaybolacak olur veyahut cemiyetin tekâmülü icabı evvelce vahyedilmiş olan ilâhî kanunlarda bazı islâhat yapma zarûreti doğacak olursa, Allah lütf u keremiyle insanlar

arasına yeni bir peygamber göndermeyi takdir eder.

Bu hâle göre, muhtelif peygamberlerin talim ve tebliğlerinde aynıyetler varsa bu bizim için hiç de şaşırtıcı olmamalıdır.

Matta İncilinin VII. Bâb, 1 ilâ 3. sözlerinde atasözü haline gelmiş olan Hz. İsa'nın bir Hadisi, hikmetli bir nasihatı, onun verdiği bir talimat nakledilir :

«Hükmetmeyin ki hükmolunmayasınız. Çünkü ne hükümle hükmederseniz, onunla hükmolunacaksınız, ölçtüğünüz ölçü ile de siz ölçüleceksiniz. Niçin kardeşinin gözündeki çöpü görürsün de kendi gözündeki merteği seçmezsin?»

HZ. İSÂ VE TEVRAT :

Hıristiyanlar, Musâ aleyh'is-selâm'a vahyedilmiş olan ilâhî kanunlara tâbi olmak mecburiyetindedirler, zira Hz. İsa bunu onlara bizzat emretmektedir. Bu hususu yine Matta İncilinin V/17-18. sözlerinde bulmaktayız :

«Sanmayın ki ben Şeriati (Tevrât'ı) yahut peygamberleri yıkmaya geldim; ben yıkmak için değil fakat ikmâl etmek için geldim. Zira size derim ki gök ve yer göçüp gitmediği müddetçe Şeriattan bir harfin tek bir noktası veya tek bir çizigi, her şey hasıl oluncaya kadar yok olmayacaktır».

Profesör
Muhammed
ALİ

Terceme :

Dr. Salih
Mehmedoğlu

Sen Pol, Romalılara Mektub'unda (X/4), nedense Hz. İsa'nın sözü ile tezat hâlinde, şöyle bir ifadede bulunur:

«...zira İsa, Şeriatın sonudur.»

Esas olarak, bir dîni getirenin sözü, diğer kimselerinkine tercih edilmelidir.

ALKOLLÜ İÇKİLER :

Tevrât, birçok peygamberin kitabını ihtiva etmektedir. Müslümanların aynı şekilde Allahın büyük peygamberlerinden biri olduğuna inandıkları Hz. Musâ'ya vahyedilenler Pentatök yani Beş Kitap adıyla anılır. Gerçekten bunlar, Tekvin (Genese), Çıkış (Exode), Levililer (Levitiques), Sayılar (Nombres), Tesniye (Deuteronomie) adını taşıyan kitaplardır. Levililer Kitabında şu satırları okuyoruz (X/8-9) :

«(Ezeli ve ebedi olan) Rab, Harûn ile konuştu ve ona: ...sen ve seninle beraber oğulların ne şarap ve ne de sarhoş edici içki içmeyeceksiniz...»

Tevrâtta Hakimler Kitabı, Pentatök'den sonra gelmektedir, fakat bu kısımda daha fazla tafsilat buluruz (XIII/4-14) :

«Şimdi dikkatli ol; ne şarap ne de likör iç ve murdar hiç bir şey yeme... ve o, üzüm bağından imal edilmiş hiç bir şey tatmayacak, şarap ve likör içmeyecek ve murdar hiçbir şey yemeyecek...»

Allah bu talimat ve düsturu Kur'ânda Müslümanlar için dahi beyan ve vâz etmektedir.

DOMUZ :

Tevrâtın diğer kısımları arasında Tesniye Kitabının XIV. Bab ve 8. sözünde :

«Domuz yemeyeceksiniz... Ona murdar olarak bakacaksınız. Onların etinden yemeyeceksiniz ve onlardan ölmüş olanların bedenlerine hiç dokunmayacaksınız.»

Kurân esasen domuz etinin istihlâk ve yenilmesini yasaklamış bulunmaktadır.

SÜNNET (hıtan) :

Tevrât birçok yerinde sünnet olmayı emretmiş ve bu ameliyeyi ihmal eden kimseleri yermiş bulunmaktadır. Meselâ (Tekvin, XVIII/9-10) :

«Allah İbrahim'e: ...Aranızdan bütün bölüğe erenler sünnet edilmiş

olacaklar... Siz kendinizi sünnet edeceksiniz...»

Levililer (XII/3) :

«Sekizinci gün çocuk sünnet edilmiş olacaktır.»

İslâm da aynı hususu teyit eder ve bu tatbikatı devam ettirir ki bugün bunun hıfzı sıhha nokta-i nazarından faydası daha da anlaşılmiş bulunmaktadır.

ÖRTÜNME (tesettür) :

Dağda irad ettiği hutbesinde Hz. İsa şöyle demektedir (Matta V/28) :

«Fakat ben size bir kadına şehvetle bakan herkes zaten yüreğinde onunla zinâ etmiştir derim.»

Sen Pol, Korintoslulara yazdığı birinci mektupta (XI/6-7) şöyle demektedir :

«Çünkü, bir kadın şayet örtünmüyorsa saçlar da kesilsin. Zira (madem ki) bir kadın için saçlarının kesilmiş yahut traş edilmiş olması utanç verici (dir) o halde örtünsün.»

Kurân dahi kadına örtünmeyi emretmektedir. Bir kadın evinden dışarı çıktığında, sokağa çıktığı zaman yüzünü örtmekten beri tutulan câriyeden işte bu peçe (örtü) vasıtasıyla tefrik edilir.

TEADDÜDÜ ZEVCÂT :

Çok kadınla evlenme aslâ bir dîni vecibe olmayıp sadece erkeğin ihtiyarına bırakılmış, müsaade edilmiş bir şeydir. Âdem aleyh'is-selâm müstesnâ, bütün peygamberlerin iki, dört, yüz, hatta bin'e kadar müteaddit zevce ile evlendikleri anlaşılmaktadır. Tevrâta göre İbrahim, Musâ, Dâvud, Süleymân peygamberler bu sahadaki misalleri teşkil ederler. İngiliz Ansiklopedisi (Encyclopaedia Britannica)'ndeki bir kayda bakacak olursak her dört incile göre yani Hıristiyan dîninde teaddüdü zevcâta mani bir hüküm yoktur. XVII. asra kadar Avrupada teaddüdü zevcât tatbik ediliyordu. Protestanlığın bânisi Martin Luther (Lüter) ve diğer hıristiyan ulemâ bu arada ingilizlerin filozof-şâiri Milton, teaddüdü zevcatın Hıristiyanlıkta menedilmediğini beyan ve tasdik ediyorlardı. Onlar bu kanaatlerini bu kanunun mukaddes kitaplarda meskût geçilmiş olması gibi bir desteğe değil Hz. İsa'nın bir sözüne dayandırmaktadırlar ki bu sözünde Hz. İsa, tereddütsüz bir ifa-

deyle, bir erkeğin on kadınla birlikde evli olabileceği mülahazasında bulunmaktadır. Bu Hıristiyan âlimler, merci olarak da Matta İncilinin XV. Bâbının 1 ilâ 12 sözlerini göstermektedirler :

«O zaman göklerin melekûtu, kandillerini alıp kocalarını karşılamaya çıkan on kıza benzeyecektir. Onlardan beşi akılsız beşi akıllı idi. Çünkü akılsızlar kandilleri aldıkları zaman yanlarına yağ almadılar. Akıllılar ise kandilleri ile beraber kaplar içinde yağ aldılar. Fakat koca gecikince hepsine uyku bastı ve uyudular. Ve gece yarısı bir çığlık atıldı. İşte koca, karşılamaya çıkın! O zaman kızların hepsi kalkıp kandillerini tazelediler ve akılsızlar akıllılara: bize yağınızdan verin çünkü kandillerimiz sönüyor dediler. Akıllılar cevap verip: belki bize ve size yetişmez, daha iyisi yağ satanlara gidin kendiniz için satın alın dediler. Ve onlar satın almaya gittikleri zaman koca geldi, hazırlıklı kızlar onunla beraber düğün salonuna girdiler ve kapı kapandı. Diğer kızlar sonradan gelip: Yâ efendi, yâ efendi bize aç! dediler. Fakat o cevap verip: Size doğrusunu söylüyeyim, ben sizi tanımıyorum dedi.»

Kurân bu hudutsuz müsaadeyi dört olacak şekilde tahdit etmekte ve «müteaddit zevceler arasında müsavî muamele ve davranış olması» şeklinde teaddüdü zevcâtı bir kaideye bağlamaktadır. Bu müsavatın gerçekleşmesinde imkânsızlık mevcut olması halinde Kur'ân, bir tek zevce'yi emretmektedir.

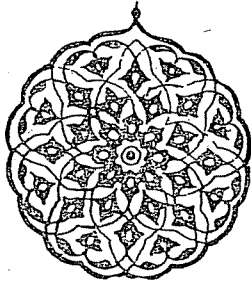
Hülâsa, bu ve bundan ayrı daha birçok meselede Kur'ânın getirdiği hükümler ile Ahd-i Atık (Tevrât) ve Ahd-i Cedid (İncil)'in hükümleri arasında esaslı bir aynıyet müşahede olunmaktadır. Şayet bunlardan birinde evvelkine kıyasla hafif bir tadilat mevzu bahis oluyorsa bu sadece insanlığın menfaatinadır. Bu hususta Allaha hamd ü senâlar borçluuz.

Tasavvuf

Dr. Ahmed Subhi
FURAT

Ruveym B. Ahmed

«V. 303 - 915»

AĞDAD'ta yetişmiş büyük sûfillerden biri olan Ebû Muhammed **R u v e y m b. A h m e d** (1), büyük bir ihtimalle hicri III. asrın başlarında bu şehirde doğmuş ve tahsil görmüş olmalıdır. Kur'ân tefsiri sahasında derin bilgisi olduğu gibi (2), aynı zamanda güvenilir bir râvi olan **İdris b. Abdilkerim el-Haddâd**'tan (v. 292/904) (3) kırâat okumuştur (4). Fıkıhta, **Ebû Suleymân Dâvûd b. Ali b. Halef el-İsfahânî**'nin imâmı bulunduğu zâhiri mezhebini (5).

Ebû Abdirrâhmân es-Sulemi (v. 412/1021), Bağdad'ta Ruveym b. Ahmed'ten rivâyet edilmiş, kimseden işitmediği müsned bir hadîs bulduğunu zikreder ki eski bir hatla yazılmış olan ve **Ruveym b. Ahmed, Yezid b. Sinân el-Basri** (v. 264/877), **Safvân b. İsâ** (v. 815), **Ebû Hâtim Suveyd** (v. 167/783), **Katâde** ve **Enes b. Mâlik** yoluyla nakledilen bu hadîse göre adamın biri, Hz. Peygamber'in yanında bir pireye lânette bulununca, onun şu sözüne muhâtap olmuştu :

«Onu lânetleme, zî'ra o nebîlerden birini namaz için uyardırmıştır» (6).

(1) İsmi'nin *Ebu'l-Hasan Ruveym b. Ahmed b. Ahmed* olduğu da rivayet edilir (bk. *Tab. es-Sulemi*, 180; *Târih Bağdâd*, VIII, 430).

(2) *Târih Bağdâd*, VIII, 430; *Hilye*, X, 296; *Keşf*, 170; *el-Bidâye*, XI, 125.

(3) *Hayatı hk. bk. Târih Bağdâd*, VII, 14.

(4) *Tab. es-Sulemi*, 180; *Târih Bağdâd*, VIII, 430.

(5) *Tab. es-Sulemi*, 180; *Risâlet el-Kuşeyriyye*, 22; *Keşf*, 170.

(6) *Tab. es-Sulemi*, 180-181.

Hız Peygamber'in, Ebu'd-Derdâ'yı, Ebu Bekr'in önünde yürürken görmesi üzerine ona «Ey Ebu'd-Derdâ, güneşin kendisinden daha hayırlı bir kimsenin üzerine doğmadığı Ebu Bekr'in önünde mi yürüyorsun?» dediğini öğrendiğimiz hadisin râvileri arasında da Ruveym b. Ahmed yer alır (7).

O, tasavvufun pek yaygın bir hal aldığı devrede yaşamıştı. Ancak kendisinin devrinin fikri hayatı ile ilgili itirafları, bize, sünni tasavvufun yanı sıra sapık iddiâ ve görüşlerde bulunan birçok fırkaların mevcudiyetinde haber vermektedir. Öyle görülüyor ki o, bu sıralarda muhtelif fırkaları tenkid edilecek olgun bir yaşta bulunuyordu. İşte bu münasebetle «talebeleri ne yapacaklarını şaşırılmış, müridleri gevşemiş, âbid ve âlimleri, ilm-i mârifet mensuplarını muhtelif grublar halinde, hallerini ve sahiplerini küçümseyip amelden kaçarak bir sığınmakta çevrenlenmiş, herhangi bir makama ulaşmamış veya başkalarının kendilerinin yüksekliklerine dâir söylediklerine aldanarak hevâ ve heveslerinden sarhoş olmuş bir halde bulunca, onları bu dereceye sürükleyen sebepleri düşündüm. Bunlardan biri, onların bu mevkie vaktlerinden önce gelmiş olmalarıydı. Diğeri ise, girdikleri yolları bilmeyişleri ve lüzumlu takvâdan bîhaber oluşlarıydı. Bu durumlarını görünce, vaziyetlerini anlatmak ihtiyacını duymuştum. Hallerinin sebeplerini, yanılmaktan sakınmalarını, nereden gelip nereye yükseldiklerini ve nelere bağlandıklarını göstermek istiyordum. Usûl ve makamlar hakkındaki ihtilâflarının sebeplerini büyüklerine sorarak, imamlarıyla mübâhase ederek tetkik ettim» der (8). İçlerinde her türlü mesûliyeti Allah'a yüklemek isteyenler, lâıyk olmadıkları cem ve tefrik iddiasında bulunanlar, fenâ makâmını yanlış şekilde telakkî edip benimseyenlerin bulunduğunu zikrettiği bu muhtelif fırkalar arasında söz ve davranışlarıyla ilm-i tevhid'i destekliyen, hal ve amelîleri vefâ ve ihlâsla sarılan bir cemâatin bulunduğunu da nakleder. Ona göre bu zümreye mensup olanlar, bir makamda olgunlaştıktan sonra diğerine geçmekte, ehlinin müsaadesi olmadıkça herhangi bir ilme bağlanmamaktadır. Bunlar mârifet ilmini elde etmiş olanlardır; Allah'a muhakkik'lerin itaatiyle boyun eğmişlerdir (9).

Ruveym b. Ahmed'in, bu fırkalar arasında sadece birini tasvip ederek diğerlerini acı bir tarzda tenkit etmesi, hakkında bazı söylentilerin çıkmasına da sebep olmuş görülüyor. Ebu Abdillâh b. el-Hafif'in (v. 371/981) anlattığı şu hadise bunu teyid etmektedir (10): Bağdad'a gelince, Ruveym b. Ahmed'i ziyâret etmek istedim, gittim. Bana

(7) Hz. Peygamber'in bu ikazından sonra Ebu'd-Derdâ'nın, Hz. Ebu Bekr'in dâima arkasından yürüdüğü görülüyordu (bk. Hilye, X, 302).

(8) Bk. Hilye, X, 297-99.

(9) Bk. Hilye, X, 300.

(10) Ebu'l Hasan ed-Deylemî, Ebû Abdillâh b. el-Hafif'in hayatına dâir eserinde (Sîret eş-şeyh el-kebîr Ebû Abdillâh b. el-Hafif eş-

«nerelisin?» dedi. İran'dan geldiğimi söyledim. Sonra yanında bulunduğum şeyhin Câfer el-Haddâ olduğunu öğrenince «sûfiler hakkımda ne söylüyorlar?» diye sormuş, ben «hiçbir şey» deyince, devam etmişti: «Onlar benim dünyaya yüz çevirdiğimi söylüyorlar». Tam bu sırada küçük bir çocuk gelmiş, yanına oturmuş, Ruveym de ona bakarak «onlarda bu çocuğun rızkı kadar birşey görseydim, bu işe bağlanmazdım..» diye ilâve etmişti (11).

○ NUN muhtelif eserlerde bize kadar gelmiş sözleri, mezkûr tenkidlerinde ne kadar haklı olduğunu gösterir mahiyettedir. O, diğerleri arasında tercihen medh ettiği tasavvuf yolunun güçlüğüne farkında olduğu gibi, muhtelif vesilelerle bunu itiraf ta eder. İbn'ul-Hafif, kendisinden tavsiyede bulunmasını isteyince şöyle demişti: Tasavvuf yolunda yapılabilecek şeylerin en azı, ruhu bu yolda harcamaktır. Bunu göze alarak girmek istersen, ne âlâ; yoksa sûfilerin ehemmiyet-siz sözleriyle meşgul olma» (12). Zaten «sûfiler nefislerini bu yola hasrettikleri müddetçe doğru yoldadırlar; eğer güllük gülistanlık içinde iseler mahv olmuşlardır» (13). «Senin her sınıf insanla oturup kalkman, sûfilerle oturup kalkmandan daha emniyetlidir. Çünkü bütün insanlar, kendi âdetlerine, bu zümre ise hakikatlar üzerine oturmuştur. Halkın hepsi Hak olarak şeriatin dış görünüşlerini, bunlar ise vara'n hakikatını ve sıdk'ın devamlılığını iddiâ ediyorlar. Sûfilerle oturup kalkan onların yakinen bildikleri herhangi bir şeyde kendilerine muhâlefet ederse, Allah iman nûrunu onun kalbinden söker alır» (14).

Kul, güçlükleri yüklenmede nefsini diğerlerinininkinden öne almalıdır «Hakim kimse, ilâhî hükümlerde kardeşlerine müsâmahalı davranır ve kendi nefsine karşı tazyik eder. Onlara karşı müsâmahalı davranış, ilmin icâbı, kendisine karşı tazyik ise vara'n hükmündendir» (15). Ruveym b. Ahmed'in mehabet telakkisi de oldukça farklıdır. Muhâtabı olduğu bu husustaki bir soruyu «Mehabet, bütün hallere muvafakat göstermedir» diye cevaplandırmış ve arkasından da şâirin :

— Bana öl desen memnuniyetle ölürüm ve ölüme çağrana da «hoşbulduk» derim» beytini okumuştur (16).

Şirâzi; Farsça tercümesi, İbn'ul-Cuneyd eş-Şirâzi, nşr. Annemâire Schimmel Tarı, Ankara, 1955), onun, Bağdad'ta hizmetine girdiği ilk sâfinin Ruveym b. Ahmed olduğunu zikreder (bk. s. 85).

(11) Menâkib el-ebrâr, 164b; el-Muhtâr, 146a.

(12) Tab. es-Sulemî, 183; Risâlet el-Kuşeyriyye, 22; Hilye, X, 297.

(13) Tab. es-Sulemî, 181.

(14) Tab. es-Sulemî, 182; Risâlet el-Kuşeyriyye, 22; Menâkib el-ebrâr, 163 a-b.

(15) Tab. es-Sulemî, 181; Risâlet el-Kuşeyriyye, 22; Menâkib el-ebrâr, 163a.

(16) Tab. es-Sulemî, 184.

Onun Rızâ «belâdan hoşlanmadır» (17), sabır da «şikâyeti terkîr» (18) tarzındaki ifâdeleri bu telâkkisiyle kolayca telif edilebilir. Sevgi katışıksız olmalıdır: «Bir karşılık uğruna seveni, bu karşılık, sevgilisine buğz ettirir» (19). Tevekkül'ü «Aradaki; vasitalardan ümidini kaldırıp, en üstün bağa yapışmak» şeklinde anlayan Ruveym b. Ahmed, hakiki üns'ün «Sevgiliden başka bütün şeylerden ayrı kalmak» olduğu (20) düşüncesindedir.

Ruveym b. Ahmed'in bir müddet devlet işlerinde de çalıştığı görülmektedir. İbn Kesîr'in (v. 774/1372) kaydına göre bu meşguliyeti İsmâil b. İshâk'ın Bağdad kadılığına geçişi sırasında olmuştur (21). El-Hatîb el-Bağdâdî'nin (v. 430/1038) naklettiği aşağıdaki hâdiseler herhalde bu sıralarda olmalıdır: el-Cuneyd, Ebû Amr ez-Zeccâcî'yi (v. 348/959), Ruveym'in yanına gitmekten alıkoymuş. Ebû Amr bizzat anlatıyor: Bir gün nasılsa Ruveym'in yanına gittim; meşguldü. Tesâdüfen el-Cuneyd de geldi. Yanından birlikte ayrılırken el-Cuneyd bana: «Ey Horasanlı, onu nasıl buldun?» demiş, ben de «bilmiyorum» deyince şöyle devam etmişti: «Halk bu durumun, onun hal ve dikkati için bir nâkisa olarak düşünmekte. Oysa o, hiçbir vakit bu günlerde olduğundan daha olgun olmamıştı» (22).

Meşhûr sûfilerden Câfer b. Muhammed el-Huldî (23), Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed eş-Şârânî (24), Muhammed b. el-Hafif (25), Ahmed b. Muhammed ed-Dineverî (26) ve Muhammed b. Ahmed el-Mukrî (27) ile de münasebetler tesis etmiş olan Ruveym b. Ahmed bazı eserler de yazmıştı ki semâ'a dâir olanın ismi Galat el-vâcîd'in'di (28). Bağdad'ta 303 h. (: 915 m.) de vefat etti ve Şüniziyye kabristanına defnolundu (29).

SEMNÛN B. HAMZA

Bilhessa mehabbet hakkındaki güzel gö-

(17) Tab. es-Sulemî, 183; Hilye, X, 301, Sıfat es-safva, II, 249.

(18) Tab. es-Sulemî, 183; Hilye, X, 301, Târih Bağdâd, VIII, 431; Sıfat es-safva, II, 249.

(19) Tab. es-Sulemî, 184.

(20) Tab. es-Sulemî, 183; Târih Bağdâd, VIII, 431; Sıfat es-safva, II, 249.

(21) el-Bidâye ve'n-nihâye, XI, 125.

(22) Ebu'l-Abbâs b. Atâ'nın ifadesiyle o, kendisini ahvalin değiştirmediği kadar sağlam bir karaktere sahipti (bk. Târih Bağdâd, VIII, 431). İbn Kesîr'in, Ruveym b. Ahmed'in memuriyet hayatına geçişle tasavvufu bıraktığı, refahı tercih edip mal ve mülk sahibi olduğuna dair verdiği mâlumata başka bir eserde rastlanmıyor. Bilhassa el-Hatîb el-Bağdâdî'nin böyle bir şeyden bahsetmeyişi, haberin mevsiikiyeti hakkında haklı olarak şüphe celbetmektedir.

(23) Tab. es-Sulemî, 434.

(24) Tab. es-Sulemî, 451.

(25) Tab. es-Sulemî, 462.

(26) Tab. es-Sulemî, 475.

(27) Tab. es-Sulemî, 509.

(28) Keşfu'l-mahcûb, 170.

(29) Tab. es-Sulemî, 180; Târih Bağdâd, 431.

rüşleriyle tanınan Ebu'l-Hasan Semnûn b. Hamza el-Havvâs (30), aslen Basralı olmakla beraber (31) Bağdad'ta yerleşmiş ve ömrünün hemen hemen hepsini bu şehirde geçirmişti. Kaynaklarda, umûmiyetle vefatının el-Cuneyd'ten sonra (32) vâki olmuş zikredilmesi karşısında, III. hicri asrın başlarında doğmuş olduğunu hükmetmek pek hatâlı olmasa gerektir. Büyük bir ihmalle o, ilk tahsilini Bağdad'ta yaptı. Meşhûr sûfilerden Serî es-Sakâtî (v. 251/865), Muhammed b. Ali el-Kassâb (v. 275/888), Ebû Ahmed el-Kalânîsi (v. 270/883) sohbetinde buldukları arasında yer alıyordu (33).

Kendisine Semnûn el-Kezzâb diye isim takan (34) bu sûfinin eserlerde muhtelif parçalar halinde muhafaza edilmiş sözlerinin çoğu mehabbet hakkındadır. Ferid el-Din Attâr'a göre o, mehabbet hususunda husûsi bir görüşe sahip olduğu gibi bunu, mârifet'e de tercih etmekte ve «Mehabbet asıl ve yolun temelidir; hal ve makamlar mehabbete nisbetle oyun mesâbesindedirler» demektedir (35).

«Gönlüm sevginizden önce boştu; yaratıkları hatırlayarak boş vakit geçiriyor ve hoşlanıyordu.

— Sevgin, kalbimi dâvet edince kabul etti; onun Senin sahanı terk ettiğini görmüyorum.

— Yalan söylüyorsam Senden ayrı kalayım; dünyada Senden başkasından hoşlanıyorsam da...

— Arzu edersen beni kavuştur, dilersen kavuşturma; kalbimin Senden başkasına yatacağını sanmıyorum» (36) ile

«Ağladım, evet göz yaşı nefis için bir rahatlık; ama şevkin göz yaşı kalbi yaralıyor.

— Onun kalbime ilhâm ettiği şeyleri hatırlamam faydasız; bunlar gamı harekete getiriyor.

— Bana «ne idin?» denilse, «serzenişin alevlendirdiği kederlerin âteşiyle muazzem» derim.

— Takbîh edemeyeceğim birine tutuldum; O beni «kabahat bende» diyecek kadar azarlıyor» (37) beyitleri, onun

(30) İsminin Ebu'l-Kâsim Semnûn b. Abdullâh olduğu da rivâyet edilir (bk. Tab. es-Sulemî, 195).

(31) Hilye, X, 309; el-Muhtâr, 179a.

(32) Tab. es-Sulemî, 195; Levâkîh, I, 89.

(33) Risâlet el-Kuşeyriyye, 23; Levâkîh, I, 89.

(34) Rivâyete göre Semnûn b. Hamza «Ben Senden başkasından hazzetmiyorum; istediğim şekilde beni dene...» şiirini okumuş ve akabinde idrâr tutukluğuna mâruz kalmıştı. Bu hadiseden sonra talebelere «amcanızı el-Kezzâb diye çağırın» dediği işitilmişti (Bk. Risâlet el-Kuşeyriyye, 23; Menâkib el-ebrâr, 171a-b; Tezkiret el-evliyâ, II, 71.

(35) Tezkiret el-evliyâ, II, 69.

(36) Tab. es-Sulemî, 198; el-Muhtâr, 180a; Nefehât, 101 (: tercüme, 154).

(37) Tab. es-Sulemî, 199.

Allah'a karşı temiz ve samîmi mehabbetinin ifadeleridir.

Ebu'l-Huseyn En-Nürî (v. 295/907) bir defasında Semnûn'a, mehabbet hakkındaki görüşünü sormuştu. Bunun üzerine Semnûn ona : «Allah'ın sana karşı mehabbetini mi yoksa senin Allah'a karşı mehabbetini mi soruyorsun? demiş, en-Nürî'nin «Allah'ın bana karşı mehabbetini soruyordum» demesi üzerine şunları söylemişti : «**Melekler bile bunu işitmeğe dayanamazlar, sen nasıl dinleyebilirsin? Dün Hızır aleyhisselâmla görüşüm. Melekler sözümü dinliyor ve beğeniyorlardı. Allah teâlâ'da işitti de beni azarlamadı; azarlasaydı dilim tutulurdu.**» (38). **İbrâhîm b. Fâtîk** anlatıyor: Semnûn'u mescidte mehabbet hakkında konuşurken dinlemiştim. Birdenbire küçük bir kuş geldi, ona yavaş yavaş yaklaştı ve eline kondu. Sonra gagasıyla, kan akıncaya kadar yere vurdu ve ruhunu teslim etti» (39).

Ancak o, bu mehabbet anlayışını samîmi ve faâl bir dindârâne hayatla birlikte götürmekteydi. Virdi, hergün 500 rekât namaza varmaktaydı (40). **Ebû Ahmed el-Kalânîsi'**nin bizzat kendisinin de şahid olduğu bir hadiseye göre, zengin adamın biri fakirlere kırk bin dirhem dağıtmıştı. Bunu gören Semnûn, Ebû Ahmed el-Kalânîsi'ye : «Bu kimsenin dağıttığı şeylere ne dersin? Biz bunu yapamayız, gel namaz kılabileceğimiz bir yere gidelim ve her dirhem başına bir rekât namaz kılalım» demişti. Bunun üzerine birlikte Medâin'e gitmişler ve orada kırkbin rekât namaz kılmışlardı (41). **el-Hasan b. Zar'ân**, bir defasında Semnûn'un yanına girmiş onu ağlar halde bulmuştu. Bir saat kadar beklemiş, öğle vakti gelince «ezan okundu» demiş, Semnûn kalkıp namazını kılmış ve tekrar ağlamaya başlamış. Bir saat daha geçince sebebini sorduğu zaman şu cevabı almış: İçime bir düşünce girdi, Allah sanki bana: «Nasıl-sın?» diyordu. Ben de: «Ey Allah'ım, beni benden daha iyi bildiğin halde mi soruyorsun?» dedim. «Ben nasıl olduğumu bilseydim, ben olmazdım...» (42).

DEVİRİNDE, yalancılığı ve dedikoduculuğu ile tanınmış olan **Gulâm el-Hafîl'in** (v. 275/888) şerrinden kurtulamamış olan Semnûn b. Hamza, **el-Cuneyd** ile **en-Nürî'nin** akranıydı. Ve el-Cuneyd'in vefat senesi olan 297 hicriden sonraki bir tarihte Hakk'a göçmüştü (46).

(38) *Menâkib el-ebrâr*, 172a; *el-Muhtâr*, 180a.

(39) *Menâkib el-ebrâr*, 171b-172a; *el-Muhtâr*, 179a.

(40) *el-Muhtâr*, 179a.

(41) *Hilye*, X, 311; *Tezkiret e-levliyâ*, II, 71.

(42) *Menâkib el-ebrâr*, 172b; *el-Muhtâr*, 179a.

(43) *Onun vefatını, el-Cuneyd'inkinden daha önce kabul edenler de vardır* (bk. *Hilye*, X, 309; *Risâlet el-Kuşeyriyye*, 23).

ZULMETTEN

NÛRA

Bir devir vardı yâ râb, ne müthiş günahkârı
Şirkin en dehşetlisi insan ufkunu sardı
Güneş doğamaz olmuş, ay yerinde sönmüştü
Dünya küfrün elinde bir zindana dönmüştü.
İnkâr fırtınasının yakıp kavuran sesi
Ve kuvvetin zayıfa hitmeyen işkencesi
Mezara gömülürken insanlar diri-diri
Bir peygamber yarattın Hıradaki tekbîri
Felek felek dolıştı, Arş-ı Alâyı tuttu.
Küfürse öfkesinden kendisini unuttu.
Dağ taş lisana geldi inledi nûr-nûr diye.
Kur'ân-ı Kerîm denen o nûr senden hediye
İşte o zaman inmiş âlemin imdadına
Yetimlerin âhına, mazlûmun feryadına
Her âyetinde bir sır, her sırrında bir âyet
İnsanlık kavuşmuştu umduğuna nihayet
Münkirlere haddini bildirdi adl-ı Rabbî
Ne mutlu müminlere «Hâzâ min fadl-ı Rabbî».

Yaşar FERSAHOĞLU

Mevlâna'mızın sözleri ve hallerinden alınacak dersler

E güzel sözler ve ne ders alınacak menkıbeler vardır ki bunları söyleyenlerin kendilerine uygulayacakları yerde sırf nakil ile kalmaları çoğu akıllı geçinen insanların maalesef kendilerinde noksan olan akletme hassaları tarafına yönelmelerinden ileri gelmektedir.

Güzel bir söz, mühim bir menkıbe söylenmekle kalırsa bu seviyede bir nevi' dedikoduculuktan ileri gidemez. Bahusus bu sözler bu menkıbeler Mevlâ-

na'ya âid olursa, işin şekli değişir. Mevlânâ'nın söz ve menkıbelerini beğen, onlardan ders alma, ayıb olur. Zira çok insan Mevlânâ'yı bir tarikatın sembolü sayıyor. Dikkat olunursa görülür ki Abdülbakî Gölpınarlı'nın da naklettiği gibi Mevlânâ kendisini asla merkez yapmamış insanlara dağılmıştır. Madem ki öyledir onun feyzinden yalnız nakletmekle yetinmek yakışık alır mı? Mevlânâ İnsanlığın sembolüdür. Önce muhitine sonra bütün dünyaya özü ve sözü ile örnek olmuştur.

Mevlânâ kendinden memnundur ki böyle geri taassubu yıkarak istediği gibi bir hayat sürmüştür. Hayatı da hep insanlığın ileri gitmesi çabasıyla geçmiştir. Bir insanın kendinden memnun olmasının kâinatın iç ve dış varlığından ve bundan müfekkiresinin yaratılmasından da memnuniyeti demektir.

Mevlânâyı şöyle bir su kenarı farzedin. Etraf inişli ve çıkışlı zeminler de yeşil halılarla örtülü, ağaçlar oraya meclub olanların

Ord. Prof. Dr.
SÜHEYL ÜNVER

birer sayebanı. Ortadan bir dere akıp gidiyor. Hem de bulanmadan ve geriye dönmeden akıp duruyor. İşte Mevlânâ bu. Demek ki hayatta bulanmadan ve gerilmeden de ilerlemek mümkün. Örneğini şahsında veriyor.

Her ufak çocuğa sorarsınız. Büyüyünce ne olacaksınız? En güzel mesleklerden birini seçmiştir. Ciddi bir meslek sahibi olacağım, der. Hiçbir zaman ben kalpazan, hırsız, menfaatçı, dolandırıcı olacağım demez. Büyüyünce hâdiseler ve muhitleri onların Allaha şükür ekseriyetini değil, pek az soysuzlarını bu yola sürükler.

Büyük doğmuş Mevlânâ. Çocukluğundan beri bozulmamanın misalini kendi şahsında vermiştir. Ne sâyede? Büyükleşmenin rehberliği himmetiyle.

Zamanının geçici ve yüksek diye aldanılan zümreye katılmamış. Onları eğitmeğe çalışmış. Muhitindeki kabiliyetleri de uyandırmış. Fakat daha ziyade halkla kaynaşmış. Görmüş ki bunlar bir memleketin esas tabakası. Onları da kendi seviyesine çıkarmağa çalışmış ve çoğunda da yaradılışlarının müsaid olmasından muvaffak olmuş.

Herkes kendisini sevmiş ve saymış. Gezici ve her sahifesi açık ders kitabı gibi aralarında dolaşmış. Selçuk Hükümdarları bile önlerinde eğilmiş ve tesiri altında kalmış.

İnsanların kudsiyetlerini derece derece sezmış, onları va'zu nasihat ile değil güzel menkıbelerle yetiştirmeğe çalışmış. O menkıbeler ki bir memleketin ruhan kalkınmasında birer azık olmuş sözlerini de onlara katık yapmış. Bunlar hep insanların kudsiyetini yüksek görüşünün akisleridir.

MEVLÂNÂ bakmış ki insanları dünyaca ve ruhca geri bırakan taassubdur. Bunu insanların arasına giren yılan, çıyan, akrep ve ejderha gibi görmüş ve bu yola sülûk edenleri birer zebânî farzetmiş. Bu cihetle onları sessizce, kibarca ve çok medenî davranış, işaret ve sözleri ile her gördüğü yerde mızraklamış.

Bunda tam muvaffak olmuş denemez. Zira ondan feyz almağa koşanlar ruhan ilerleme kabiliyyetini kendisinde görenlerdir.

Yaradılışları müsâid olmayanlar ona cephe almakla binmek istedikleri insanlık dalmı kesmişlerdir. Süreti haktan görünüp kendisini ve muhitini aldatanlar Mevlânâ'nın İnsanlık evolüsyonunda ileriye vardığını ve etrafında kendisine inananları yükselttiğini farkedememişler ve husranda kalmışlardır.

Ne için bu çabalar? Ne için bu yol gösterişler?

Kur'an-ı Kerim'in ve Peygamberimizin herhâl ve Kâlû şânını bildiren sözlerinin istediği örnek ve kâmil insanları çoğaltmak.

Mevlânâ hep cemiyetin ahlâkını düzeltmek için çalışmış. Bu cihetle Mevlânâyı, bu irşad yolundan ayrılmamış görüyoruz. Yalnız zamanında mı? Hayır. Hâlâ bu yolda. İşte onun Mesnevisi ve Divan-ı Kebîri ve meclislerdeki sözleri, ebedî hayata kavuşmuş ve çoğalmış birer Mevlânâ. Nedir bunlar? Kur'an ve Hadis Şerhleri. Bilinmeyen hiçbir şey söylememiş. Zira söylenmedik birşey kalmamış ki. Mevlânâ bir de onların kendi kalıbı ile tekrarlamış.

Bugün onun meâliyatı mahfuz. Sözleri mi dolu? Onları yerlere serseniz de dünyanın safını kâfi gelmez. Onları veciz olarak kalplere yerleştirmiş. Menkıbeleri sayılmıyacak derecede çok. Hepsindeki hikmetler insanları, değil yalnız ruhen, maddeten de doyurmağa kâfi. Yalnız İslâm âlemine değil, dünyaya yeter. Birgün gelecek, bu dünyada herşey boşa gidecek. Fakat çalışmak ve eserleri asla. Hakiki çalışanın istediği güzel şeylerden mahrum kaldığı da asla işidilmemiştir. İşte Mevlânâ bunun dâ misâli. O ne zenginlik yârabbi.

Denizler mürekkep, kâinat kâğıt olsa şu insanlık merhalelerinde ilerliyen güzîdelerin sözlerini bir araya getiremezsiniz.

Ben de Mevlânâ'mızın meâliyat denizinden birkaç katre alabildim, sunuyorum. Karınca kararınca, haddini bilirce.

Bunları yalnız dinleyip söylemek için değil, ders almak için ve şahıslarımızı artık bunlarla yöneltmek için. Takdim ediyorum.

MEVLÂNÂ'nın bahçesine girenler o gülistandan ancak küçük demetler yapabilir. Bunları görmek, yani sözde kalmak yetmez. Koklamalı ki benliğimizi ruhan ilerletsin.

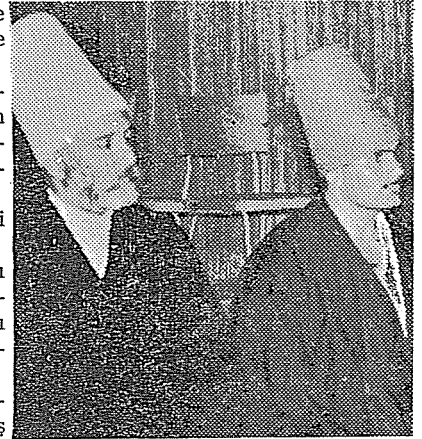
İyi örneklere benzemekle insan yükselme yoluna girer.

Bitmeyen Mevlânâ'dan bu topladıklarım ruhumuzu nasıl doyurabileceğimize bir tadımlık olursa, ergin olmak demek doyurma yoluna da hepimizi sevk edecektir. Unutmuyalım ki insan gözle görünmeyecek kadar küçük Nutfenin büyüme mucizesi mahsulüdür. Ârife tarif gerekmez demişler.

İşte Mevlânâ'mızın söz çiçekleri, onlardan yapılmış menkıbeleri buketi.

Mevlânâ'nın Anayasası makamında sözlerinden :

← Dostun dost ile aralarında biraz huzursuzluk mazur görülebilir. Lâkin kin beslemeleri ve kibirli olmaları ayıp ve günahtr. Bunun azabı vardır çekilir. Aralarındaki geçimsizliği kaldırmak en iyi işlerdendir.

- Kişinin kendi miktarı, sözünden malum olur.
- Sana ol dost için düşman cefa etse tahammül kıl. Bulunmaz dünyada mahrem, sakın fâş etme esrarı.
- Avamın orucu yemeği ve içmeği terketmektir. Havassın orucu âzâ ve cevârihi hıfzıyledir ve ahâssın orucu Allahın gayrısını terketmektir.
- Nûr ve kemâli arttıran lokma, helâl kazançtan elde edilen lokmadır.
- İnsanın hayırlısı, halka faydalı olanıdır.
- Kötülükte bulunduğun mu kork. Çünkü yaptığın kötülük bir tohumdur. Tanrı onu mutlaka yeşertir.
- Eğer duâ ile mal ele geçse idi, bütün âlem duâ eder, mal sahibi olurdu. Kazanmak da ekin ekmeğe benzer. Ekmedikçe ona sahib olmağa hakkın yoktur.
- Aczine bakma, isteğine bak.
- Asıl büyük israf, ömrün beyhude yere sarfıdır. Çünkü bir saatlik ömür, yüz bin dinarla geri çevrilemez.
- İş dediğin yapmaktır; söylemek değil.
- Sevgi ve acımak insanlık vasfıdır. Hiddet ve şehvet ise hayvanlık vasfıdır.
- Canım, fikri bir adam say. Çünkü adam fikirle değerlidir. Fikirle diridir.
- Güzel ses dinlemede kalb huzuru ve tanrı ile birleşme zevki vardır.
- İçinden gelmiyenlere dışarıdan verilen nasihatın faydası yoktur.
- Canı para ile satın almadığın için değerini bilmiyorsun. Çünkü Hintli ucuz şeyin kıymetini anlamaz.
- Hekimin kadrini çetin ve güç illetlere tutulan zavallı halk bilir.
- Ölmüş kimse tabibin değerini bilemez.
- Haris olanlar, olmayanlardan daha az yaşar. Bu fani hayat suyundan fazlaca alıp yeşeren dallar acele sararıp solar.
- Kâinatı dolaşan güneş, ziyadan gözü kamaşan yarasa için kendini gizliyemez.
- Deniz kenarında ev yapan çok dalga görür. Varlık davasına kalkana da mihnet ve belâdan çok zehir tattırılır.
- Zâhid ne yapayım diye âh eder, Ârif Hakkın ne yapacağını gözler.
- Bir adam hangi zümre ile ülfet ve ünsiyet ederse ol zümreye dahil olup ahlâkiyle ahlâklaşması denenmiştir.
- Kamerin devri ömürleri noksan ve kısa ettiği hâlde o mahbubu hakiki devranımıza uzun bir ömür bahşeyledi.
- İnsan dört mahlukun huyunu üzerinden atmadıkça kâmil insan olmaz. Onlar da :
 1. Tavus kuşu gibi azemetli olmamak.
 2. Horoz gibi şehvete düşkün olmamak.
 3. Karga gibi hâin olmamak.
 4. Ördek gibi haris olmamak. (Ahmed İsfendiyariden)
- Kâtile Ezrâilin oğlu derler.
- Bu aktarlar pazarında başı boş her tarafa gidip gelme. Öyle bir kimşenin dükkânında otur ki onun dükkânında şeker bulunsun.
- Vallahi her kim fazla (içerse) daha fazla ağlar. Daha fazla pişman olur. Eğer şarapta bir tad, lezzet ve menfaat olsaydı evvelâ Peygamber içeri, başkalarını da içmeğe teşvik ederdi.
- Duygulu erkek kadına meclubdur ve mağlubdur.
- Hatırımız için birkaç gün daha sabrediniz. Çünkü sabır sevincin anahatarıdır. (Yedi meclisten.)
- Felsefenin bana çok faydası dokundu. Amma ben şimdi ondan birkaç dünya uzaktayım.
- Eski mal satanların devri geçti. Yeni mal satıyorum. Bu pazar benimdir.
- Kim ki kavga ve inad etti. Kazaya karşı. Âsiyab-ı felek elbette onu parçaladı.
- ...Süleymanın kalbinden Allahın nimetine şükranı uymayarak bir endişe geçti. Bunun üzerine tâci derhal eğildi. Doğrultmağa uğraştı. Her seferinde eğildi. Nihayet tâca doğru dur dedi. Tâc da dile gelerek: Ey Süleyman sen doğrul ki ben de doğrulayım dedi. Süleyman secdeye vardı. Allahdan afiv diledi. Tâc doğruldu. Tecrübe için eğdi, yine doğruldu. İşte tâc zevkin, vecdin ve hararetindir. Zevkin gidince his ve idrakin uyuşur. Tâcin da eğilir.
- Ne kimseye fenalık yap, ne de kuyu kaz. Çünkü her ikisine de kendin düşersin.
- Akıllılardan nisan gücenmemeli. Çünkü dostlukları zeval bulmaz.
- Heves dediğin lisandan değil, gönülden doğar.

— Gönlin uykuda olması ölümdür.

— Balık olduğunu iddia eden binlerce yılan vardır ki şekilleri hakikaten balık, fakat içerileri yılanlardır.

(Cümlesi Kurân ve hadis meâlinindedir.)
Menkıbeleri denizinden birkaç damla :

★ Birgün vezir Muiddin Pervâne Mevlânâ'yı, kendisine nasihat buyursun diye ziyaret ediyor.

Mevlânâ önce ona diyor ki :

— Emir Muiddin'in Kur'ân'ı ezberlediğini duyuyorum. Emir Evet cevabını veriyor.

— Hadisler hakkında Camiül Usûlü Şeyh Sadrüddinden dinliyormuşsun? Emir'in cevabı : Evet.

— O halde Tanrı ve onun elçisinin sözlerini okuduğun, gerektiği gibi bahsettiğin ve bildiğin hâlde o sözlerden nasihat alamıyorsan hiçbir âyet ve hadisin icabınca amel edemiyorsan benim nasihatimi nasıl dinler ve ona nasıl uyarsın?

★ Birgün Mevlânâ bir mahalden geçiyordu. Çocuklar gelip ellerini öpüp ta'zimen eğildiler. Hazreti Hüdâvendigâr dahi karşılık olarak onlara eğildi.

Onlardan bir küçük çocuk oyunla meşguldü. Hüdâvendigâr! Biraz dur. Ben de gelip el öpeyim, dedi.

Mevlânâ, çocuk oyununu bitirip, gelip elini öpmekle müşerref oluncaya kadar sabredip beklediler.

★ Birgün Mevlânâ Çelebi Hüsameddin'e geçmiş olsuna geldi. Talebesi ve dostları önden ve arkadan mahalleyi doldurdu. Bir dar mahalçikte idiler bir köpek geldi. Talebesinden biri o köpeğe vurup koğdu. Mevlânâ ona bağırıp :

— Ey bihaber! Çelebinin mahallesine mensub olan köpeği mi döğüyorsun? dedi.

Bu, talebesinin halim ve edib olmalarına ve bendelerine olan riayetina bir misâldir.

★ Mevlânâ ekseriya Hüsameddin Çelebi'nin evine giderdi. Bir kış gecesini yine Çelebinin evine gitti. Kapı kapalı. İçerdekilerin hepsi uyumuş ve pek çok da kar yağıyor. Mevlânâ dönmedi. Dostlara zahmet olmasın diye kapıyı da çalması. Sabaha kadar ayak üzerinde durdular.

Gündüz oldu. Kapıcı kapıyı açıp Mevlânâ'nın durduğunu ve başına kar yağdığını görerek içeriye koşup Çelebiye haber verdi.

Çelebi, yanına telaşla gelip özür diledi. Mevlânâ ve oradakilerin alınından öptü. Hakikatte bu bir dersti. Mevlânâ müridlerine dedi ki :

Şeyh Müridlerinden müstağni olmakla beraber onlara böyle izzet ve hürmet eder. Mürid için Şeyh hakkında evvelâ tarik budur.

★ Mevlânâ, bazan sultanı ziyarete gider ve tahtı üzerinde beraber oturup sohbet ederlerdi. Birgün Sultana dedi ki :

— Ben padişahım, sen de padişahsın. Senin saltanatın gözlerin açık durdukça bakidir. Benim saltanatım gözlerimi kapadığım zaman başlar.

★ Mevlânâ evde yemek ve bir fevkalâdelik olduğu gün hane halkına tebessüm buyurmazlar. Bunlar olmadığı gün güler yüz gösterirler ve onları iltifatlara garkederler :

— Bugün bu evde bulunanların alınında fakirlik nûru parlıyor, derler.

★ Papaslar birgün Mevlânâya : — Mûsâ'nın âsâsının ejderha olup yılanları yemesi nasıl olur? diye sordular.

Mevlânâ da : — Kolay. Gel Bahaddin, izah et diye Sultan Veled'e emrettiler. Sultan Veled dedi ki :

— Bir Sarayın büyük salonuna gecenin karanlığında bir mum ışığı ile girsen, bütün karanlığı mum, ışığı ile yediği için aydınlık olur. Mum ise yine öyle mütevazî' ufacak durur.

★ Mevlânâ'nın cenazesine Rum ve Ermeni papaslarından iştirak edenlere bazı münasebetsizler : — Hristiyan, Müslüman cenazesine gelmez, niye geliyorsunuz? dediler. Onlar da : — Biz Peygamberimizi bu zâtan öğrendik cevabını verdiler.

★ Mevlânâ birgün buyurdu ki :

— Ben her işimde muvaffak olurum.

Talebesi: Bu nasıl olur? diye sordular.

— Cümle halk ile kendi iyi huyum sebebiyle gâlib olurum. Mümkün oldukça onları islâha gayret ederim. Eğer kabul etmezlerse ben onlara tabî olup ellerinden kurtulurum, dedi.

★ Mevlânâ, bir defa hamamda, fakirlerine : — **Bu cemiyette Mevlânâlık kimindir**, diye üç defa sordu. Cevap alamadı. Onlara buyurdu ki :

— **Buraya biri gelse ve sizlerin başlık ve hırkalarınızı görse der ki Mevlânânın fukarası hamamda. Siz görünmeden hırkalarınız sizi bildirdi. Yalnız elbiseniz değil bizzat siz himmet edin de içinizden Allahın beğendiği dervişlerden olunuz. Peygamberimiz buyurur ki: Allah sizin sûretlerinize ve sözlerinize bakmaz. Ancak kalplerinize ve iyi niyetlerinize nazar eder.**

★ Birgün yine Mevlânâ âşığı ve talebesinden Emir Muiddin Pervane huzura geldi. Mevlânâ hemen çıkmadı ve onu epey müddet bekletti. Onu bu arada Sultan Veled meşgul etti. Mevlânâ gelince, ona, bu bekleme devresinde işleri için bana müracaat için gelenleri beklettiklerimi düşündüm. Bana bu ders oldu, dedi.

Mevlânâ burada mutad inceliğini göstererek buyurdu ki :

— **Düşünceniz yerinde. İşi olan biri münasebetsiz ve çirkin ise onu tez savarlar. Ama o iyi ve güzel bir insan ise bir bahane ile onu çok tutarlar. Geç gelmemden muradım o anda hizmetinizde olanlar sizden faydalanıp zevkleşinler düşüncesi idi.**

★ Birgün Mevlânâ sema'da iken bir sarhoş da dönmeğe başladı. Mevlânâ'ya çarptıkça yine dönerdi. Talebesinden birkaç kişi onu tutup uzaklaştırdılar. Kavga çıktı ve sarhoşu incittiler. Mevlânâ onlara darılıp :

— **Şarabı o içmiştir, Sarhoşluğunu siz ediyorsunuz**, dedi.

★ Müridlerinden Hânende Osman çok darlık içinde. Yeni de evli. Nakasını tedarik edemiyor. Bu hâli Mevlânâ'ya malûm oluyor.

Kalkıp hareme geçiyor. Hâne halkından altı dâne altun surh tedarik ile geliyor. Bir aralık söz-esnasında diyor ki :

— **Osman; Bundan önce senin bir âdetin vardı. Arasına bizimle musafaha ederdin. Bir müddettir bunu terkettin. Sebeb nedir?**

Osman elini öpmek için kalkıyor. O esnada Mevlânâ altunları gizlice eline sıkıştırıyor. Ve : — **Bu sünneti muhafaza et**, buyuruyor.

★ Bir vakit Mevlânâ Konya hamamına vardı. Talebesi önden gidip buhurlar yakarak istikbal için döndüler ve o esnada hamam boş kaldı.

Miskin (Cüzzam) illetine tutulanlar hamamda Mevlânâ'ya ayrılan yeri tenha bulup suya girdiler.

Vakta ki Mevlânâ geldi. Talebesi cüzzamlıları incitip sudan çıkardılar. Mevlânâ onlara seslenerek derhâl soyunup onların yanına gittiler. Cüzzamlıların üzerlerine döktükleri suyu altlarından alıp kendi mübarek başlarına dökerler ve o zavallı hastaların gönlünü alırlardı. Orada bulunanların cümlesi Mevlânâ'nın ahlâk güzelliği ve nefsinin yüceliğine hayran kaldılar.

★ Birgün Mevlânâ Konya'da bir sokaktan geçiyordu. Köpeğin biri yoi üzerinde uyumuştı. Mevlânâ durdu, talebesi de durdu. Birisi önden geliyordu. Yol üzerinde köpeğin uyuduğunu gördü, köpeği oradan koğdu. Mevlânâ ona darılıp :

— **Niçin onun rahatını bozdun**, dedi. Bundan Mevlânâ'nın diğer mahlûklara yaradılışı icabı davranışını anlamalı.

★ Birgün iki kardeş kavga eder. Hiç kimse onların arasını bulamaz. Nihayet bunu Mevlânâ duyarak onlara der ki :

— **Allah insanları iki çeşit yaratmıştır. Birisi toprak gibi ağırdır. Hareketi mümkün değildir. Diğeri su gibi hafiftir. Dâimâ bir meyilden aşağı akar. Toprağa karşı. Orası bir gül bahçesi hâline girer. Gül fidanları, meyveli ağaçlar ve çiçekler hasıl olur. Amma su toprağa akmazsa bunlar olmaz.**

— **Şimdi kardeşin toprak gibi yaptı. Yerinden kıvıldamadı, ve barışmağa razı olmadı.**

Sen su yerinde ol! Onun önüne ak. Sulh ile tevazu' göster. En büyük ecri sen kazanır ve bahtiyar olursun.

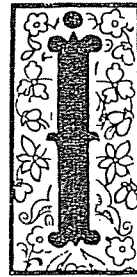
Sonra duyduk ki ikisi de Mevlânâ'nın huzurunda eğilmiş ve barışmışlardır.

Bu sözler ve menkibeler; Mesnevî ve Dîvan-ı Kebîr, Yedi Meclis, Sipehsalar ve Eflakî menakıb-ı Ahmed Avnî Beyin Mesnevî Şerhi, Sevakıb-ı Menakıb, Menakıb-ı Evliyadan, Üstad Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk ve biri Muallim Hüseyin Pektaş'tan, derlenmiştir.

Tarih

İslâm Medeniyetinde
İlim Hayatı

M. Zekâi KONRAPA

(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Öğretim Üyesi)

İSLÂM, adâlete ve bilgiye dayanan bir dindir. Allahın insanlara ilk emri «Oku» emri oldu.

Kur'an âyetlerinin tefsiri ile uğraşan âlimler (müfessirler), Kur'an-ı Kerimin «alak» adını taşıyan sûresinde :

— «Rabbinin adı ile oku!» âyeti üzerine dikkati çekmişlerdir. Bu âyette, bilginin taakküm üstünlüğü değil, hidâyet (doğru yolu göstermek) üstünlüğü olmasına, zulüm vasıtası değil «irşad»

vasıtası bulunmasına işaret olduğunu açıklamışlardır.

Casiye sûresinin 13 üncü âyetinde :

— «Allah, göklerde ve yerde ne varsa her şeyi kendi tarafından insanlara müsahhar kılmıştır, râm etmiştir. Şüphe yok ki bunda, iyi düşünecek bir kavim için kat'î âyetler, delâletler, ibretler var...» denilmektedir.

Hucurât sûresinin 13 üncü âyetinde de :

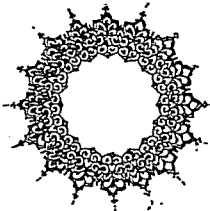
— «Ey nas! Sizi bir erkekle bir dişiden yaratık. Birbirinizi tanıyınız diye sizi kabîlelere, sülâlelere ayırdık» denilmek sureti ile insanların bir ana ile babadan türemiş bulunduğu anlaşılmaktadır.

Müslümanlar, birbirlerinin din kardeşidir, eşittir. Fakat âlim ile câhil bir değildir. Kur'an-ı Kerimde :

— «Hiç, bilenlerle bilmeyenler müsâvi olur mu?» (Zümer sûresi, âyet 9) «Afv'e sarıl, iyiliği buyur, câhillerden yüz çevir!» (Âl-i İmrân, âyet: 198) deniliyor.

— «Allah sizlere emânetleri (devlet işlerini) ehline vermenizi, insanlar arasında hükmederken adâletle hükmetmenizi emreder.» (Nisâ sûresi, âyet: 56, 57)

— «Adâlet ediniz! Adâlet takvaya pek yakındır.» (Mâide sû-

resi, âyet: 9) buyurulmaktadır.

Resûl-ü Ekrem efendimiz de :

— «İlim öğrenilmesi, erkek ve kadın her müslümana farzdır (mecbûrdir) demiş, «Beşikten mezara kadar ilim tahsil ediniz!» «Hikmet (ilim ve kültür) müslümanın kaybolmuş malıdır. Onu, nerede bulsa alır.» «Âlimler, peygamberlerin varisleridir.» buyurmuştur. Bu sebepten İslâm âlemine girerek müslümanlığı kabul etmiş bulunan her kavim, her millet Allahın emirlerine ve peygamberin sözlerine ayak uydurarak bilgiye dört elle sarılmışlar, devlet teşkilâtını da ona göre ayarlamışlardır.

İslâm tarihinde, Endülüs Emevîleri zamanında, müslümanlar arasında «okuma yazma» bilenlerin sayısı «yüzde doksanı» geçiyordu.

Onaltıncı yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğunda, memleketimizi dolayan batılı seyyahlar; Anadolu'da hatta Türkiyenin hiç bir yerinde «Mektebi» bulunmayan hiç bir köye, hatta hiç bir mahalleye rastlamadıklarını bildirmişler, bu hakikati Seyahatnâmelerinde bile yazmışlardı. (Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Târîhi, c: 2)

İSLÂMÎ BİLGİLER :

«İslâm Medeniyeti» mecmuamızın 3. sayısında da işaret ettiğimiz gibi, büyük İslâm bilgileri, bütün bilgileri iki kümede toplamışlardır: İslâmî bilgiler (Ulûm-u İslâmiyye) - Dışardan gelenler (Ulûm-u dahile).

İslâmî bilgiler ikiye ayrılır: Âli veya Şer'i ilimler, âlet ilimleri. Âli (şer'i) ilimler üçe bölünür: Kur'an ilmi, Hadis ilmi, Fıkıh ilmi.

1) KUR'AN İLMİ :

Kur'an-ı Kerim; İslâm dininin anayasasıdır. Müslümanların Hazret-i Allah tarafından gönderilen emirlerin ve yasakların toplu bulunduğu ilâhî bir temel kitâbdır. Resûl-ü Ekreme toptan değil, âyet âyet, sûre sûre indirildi. Mekke ve Medîne hayatları esnâsında (610-632) (22 yıl, 2 ay, 22 gün) de tamamlandı.

Kur'an-ı Kerimde: 114 sûre (Zemahşerîye göre) 6666 âyet vardır. Bu âyetler, insanların ihtiyaçlarına göre zaman zaman geldikçe, Resûl-ü Ekrem tarafından «Vahy» kâtiplerine yazdırılır, birer sûretleri de saklanırdı. Aynı zamanda ashâp tarafından öğrenilir, hâfizlar ezber

ederlerdi. Ancak Peygamberimiz zamanında, Kur'an âyetlerini bir cild içinde toplamak mümkün olmadı. Çünkü; Hazret-i Peygamberimiz, en son âyetin gelişinden 81 gün sonra, vefât etmişti. (1 Rebi'ü-l Evvel 11 — 27 Mayıs 632) Peygamberimizin vefatından sonra, ilk büyük Halife Hazret-i Ebubekr (632-634) bütün âyetleri topladı, bir mushafda birleştirdi. Bu işi vahy kâtiplerinden Medinelî Zeyd ibni Sâbit (V. 45/665) in başkanlığında bir komisyona yaptırdı. Bu komisyon, vahy kâtipleri tarafından yazılmış olan Kur'an âyetlerini ele aldı. Her bir âyet için iki şahid dinlendi. Şâhidler, bu âyetlerin, peygamberimizin gözü önünde yazıldığına şahidlik etmişlerdi.

3. Halife Hazret-i Osman (644-656) zamanında da ikinci bir komisyon daha toplandı. İlk nüsha esas olarak ele alındı. Kur'an nüshaları çoğaltıldı ve her tarafa yayıldı. Çoğaltılan nüshalar beş veya yedi idi. Bir tânesi; Medîne'de bırakıldı. Diğerleri Yemen'e, Mekke'ye, Bahreyn'e, Basra'ya, Küfe'ye ve Suriye'ye gönderildi.

Bu yüzden Hazret-i Ebu Bekr'e «Câmi'ü-l Kur'an» (Kur'anı toplayan), Hazret-i Osman'a da «Nâşir-ül Kur'an» (Kur'anı yayan) denildi.

Kur'an-ı Kerim, Resûl-ü Ekrem zamanında nasıl yazılmışsa, her asırda, yüzbinlerce hâfiz tarafından ezberlenmek sûretiyle hatasızca zamanımıza kadar öylece gelmiştir. İbâdetde «Arabece» olarak okunması mecburi ve zaruri olan Kur'an-ı Kerim, manasının halka gizli kalması için hemen her asırda yüzlerce defa Türkçemize çevrilmiş bulunduğu gibi yeryüzünde bulunan hemen bütün dillere de tercüme edilmiş ve tefsirleri de yapılmıştır. Ancak, Kur'an tercümeleri «Kur'an» değildir. «Allah sözü» olan Kur'an-ı Kerim, «Arabece» olarak peygamberimize inen «Metn-in» adıdır. Çünkü hiç bir Arab şâiri, Kur'anın en kısa süresinin veya âyetinin bile benzerini ortaya koyamamış, bütün Arap edip ve şâirleri Kur'anın bu fesahat ve belâgati karşısında âciz kalmışlardı. Halbuki, Kur'an-ı Kerim peygamberimize vahy olduğu sıralarda «Arab dili» fesahat ve belâgatin yüksek şahikasına ulaşmış bulunuyordu. (Ömer Rıza Doğru, Kur'an Nedir?) Kur'an tercümeleri, ancak o tercüme yapıyanın kendi anlamı, kendi anlayışdır. Kur'an-ı Kerimin Arapça metni ise müslümanlığın en büyük mücizesidir.

Kur'an ilmi ikiye ayrılmaktadır: Kırâat İlmî, Tefsir İlmî.

Kur'an kırâati: Kırâat ilmini ilk olarak ortaya koyan, Ebû Übeyd El-Kâsım (v. 224/838) dir. Tefsir ilmi de ilk defa yazılı olarak, Mekke fakihî, Mücâhid ibni Cebir (v. 104/722) tarafından ortaya konuldu.

Asr-ı seadette (Peygamber devri) tefsire lüzum yoktu. Ashab, Kur'an'da tereddüde düşerlerse, hemen Resûl-ü Ekrem'e başvurarak müşküllerini çözerlerdi.

Kur'an-ı Kerim için pek çok tefsir yazılmıştır. Kâtip Çelebi, İslâm dünyasında 300 den fazla tefsir yazıldığını söylemiştir.

2) HADİS İLMİ :

Şer'i ilimlerden ikincisi hadis ilmidir. Müslümanlığın ana kaynaklarından birincisi Kitap (Kur'an-ı Kerim), ikincisi Sünnet (Hadis) dir. Sünnet: Peygamberimizin sözleri, işleri ve huzurunda yapılan bir iş için susmuş olmasıdır. Fakat; Mutlak olarak Resûl-ü Ekrem'in sözlerine «Hadis» denir. Peygamberimizin hadisleri, kendi zamanında ashâb tarafından ezberlendi, ağızdan ağıza nakledildi. Fakat yazılmadı. Çünkü Resûl-ü Ekrem efendimiz:

— «Benim ağızımdan Kur'andan başka hiç bir şey yazmayınız.» buyurmuştu. (Tecdîd, Prof. Ahmet Namık bey tercümesi, c: 1)

Bu sebepten hadisler, Kur'an âyetleriyle karışmaması için toplanmamıştı. Ancak Kur'an nüshaları çoğalarak bu endişe ortadan kalkınca, hadislerin toplanmasına da ihtiyaç duyuldu. En evvel hadisleri toplayan Emevîlerin fakihî Ömer b. Abdülaziz (717-719) oldu.

Son Emevî halifesi Abdülaziz'in oğlu Ömer, Peygamberimizin sözlerinin zâyi olmasından korktu. Hadislerin yazılmasını emretti. Bu sûretle hadisler toplanmaya başladı. En evvel hadisleri toplayan Zühri (Muhammed b. Şehâb, v: 122/739) oldu.

Halbuki hadisleri nakledenler, İslâm memleketlerine dağılmışlardı. Bir kısmı: Hicaz'da, bir kısmı Irak'ta, bir kısmı da Mısır'da bulunuyordu. Hadis toplamak için, İslâm dünyasında seyahatler yapıldı. Hadis rivâyet edenlerin halleri incelendi. Sahih hadislerle sahih olmayan hadislerin ayırt edilmesine çalışıldı. Ortaya şer'i ilimlerin ikincisi olan «Hadis ilmi» çıktı. Hadis ilmi de iki kısımdır: Hadis Usûlü ilmi, (İlmü dirâyet-el-Hadis), Hadis Fu-

rûu ilmi (İlmü Rivâyet el Hadis) dir.

Kur'an-ı Kerimden sonra en müteber hadis kitapları; Kütüb-ü Sitte» adıyla anılan altı kitaptır. Bunların müellifleri: İmam Buhârî (v: 256/869), İmam Müslim (v: 261/874), İmam Ebu Dâvut (v: 275/888), İmam Tirmizi (v: 279/892), İmam Neseî (v: 303/915), İmam İbni Mâce (v: 273/886) dir.

3) FIKIH İLMİ :

Kur'an-ı Kerim ilmi ile Hadis ilmine «Asli ilimler» denir. Fıkıh ilmi bu iki asli ilimden doğmuştur.

Fıkıh ilmi de üç kısımdır. İtikâdi Fıkıh, Ameli Fıkıh, Vicdâni Fıkıh.

İtikâdi bakımdan mezhepler iki takıma ayrılır: Ehl-i Sünnet Mezhebi, Ehl-i Bid'at Mezhebi.

Ehl-i Sünnet Mezhebi, Kitaba, Sünnete ve Kitap ile Sünnete uygun açık akla taraftar olanların mezhebidir.

Ehl-i Bid'at Mezhebi, Rasûl-ü Ekrem'in bildirdiği hükümleri kendi arzularına göre değiştirenlerin mezhebidir.

Ehl-i Sünnet fıkhı üç takıma ayrılır; Irak fıkhı, Hicâz fıkhı, Zâhiri fıkhı.

Irak fıkhına, Re'y ve Kıyas fıkhı da denir. Irak fıkhının reisi Ebu Hanife (Numan b. Sâbit) dir. Hicâz Fıkhına Ehl-i Hadis Fıkhı denilmektedir. İmam Malik, Hicâz fıkhının reisidir. Zâhiri fıkhın reisi de Davud-u Zâhiri (v: 270/883) dir. Zâhiri fıkhı, kıyası kabul etmeyen ulemânın fıkhıdır.

Taraftarları yaşamakta olan Ehl-i Sünnet mezhepleri dörttür: (Hanefî, Şafîî, Maliki, Hambelî). Hanefî Mezhebi İmamı Ebû Hanife (Numan ibni Sabit v: 150/768), Kûfe'lidir. Şafîî Mezhebinin İmamı Şafîî (Muhammed b. İdris v: 204/819), Mâliki Mezhebinin İmamı Mâlik (v: 179/795), Hanbelî Mezhebinin İmamı Ahmed ibni Hanbel (v: 241/855) dir.

İtikâdi fıkhına, Fıkh-ı Ekber veya İlm-i Tevhîd veya İlm-i Kelâm adları verilmektedir.

Fıkıh ilminin ikincisi, Ameli Fıkhıdır. Ameli Fıkhı da iki kısma ayrılır: Usul-ü Fıkh, Furû-u Fıkh. Furû-u Fıkhı da üçe ayrılır; ibâdetler, Muameleler (İslâm Hukuku), Cezâi hükümler.

Fıkıh ilminin üçüncüsü, Vicdâni Fıkhıdır. Vicdâni Fıkhı da ikiye bölünür: Ahlâk ilmi, Tasavvuf ilmi. İlk zamanlar Tasavvuf, Ahlâktan ibaretti.

İSLÂM MEDENİYETİ

Her şeyin en güzeli vahşeti yok edişi,
Merhem olup söndüren kalplerdeki ateşi:
Adaletin sembolü Medeniyet GÜNEŞİ.
Sende buldum dostluğu İSLÂM MEDENİYETİ!
Serdim sana postumu İSLÂM MEDENİYETİ!.

Dost elini uzattın bizleri ihya ettin,
Çöl kalplere serâpâ sen feyizler neşrettin!
Işık tuttun yoluma ben fakiri yücelttin:
Buldum gönül dostumu İSLÂM MEDENİYETİ!
Serdim sana postumu İSLÂM MEDENİYETİ!.

Şu çöl olan gönlüme tek sende şifa buldum:
İlim, Adalet, Vicdan, bu cevherlerle doldum!
Huzura erdi bu kalp serâpâ ihya oldum!
Sende buldum dostumu İSLÂM MEDENİYETİ!
Serdim sana postumu İSLÂM MEDENİYETİ!.

Her insan muhtaç sana Seni anlayan anlar:
Seni keşfeder ancak insan oğlu insanlar!..
Hak, Adalet uğruna feda olsun bu canlar!
Buldum artık dostumu İSLÂM MEDENİYETİ!
Serdim sana postumu İSLÂM MEDENİYETİ!.

Ancak Çocuk anlamaz sendeki meziyyeti:
Ham, olmamış fikirle bilmez medeniyyeti!
Taktir edemez seni rûhen yok ehliyyeti!
Sende buldum dostumu İSLÂM MEDENİYETİ!
Serdim sana postumu İSLÂM MEDENİYETİ!.

Değerini kalemim yazamaz kana kana:
Biliyorum acizim lâyük olamam sana!
Rıcam!.. neşret yazımı biraz ümit ver bana!
Binlerce selâm olsun İSLÂM MEDENİYETİ!
İnsan SENle şad olsun İSLÂM MEDENİYETİ!.

HAYRÜNNİSA ÇİĞDEM

Asr-ı Seadette

Yahûdiler

— III —

ASÜLİ Ekrem (S.A.) Beyanname ve itifak ahkâmına sadık hareket ediyordu. Yahûdiler hem müttefik ve hem de tebedadan idiler. Buna karşı ilk günlerin heyecanını atlatan Yahudiler, âdetleri vecihile, yavaş yavaş İslâmiyete ve Hz. Peygamber (S.A.) efendimize karşı cephe almaya başladılar. Kısa bir müddet sonra da, bu karşı gelmeyi aşırı bir husûmet hâline ifrâğ ederek, Müslümanlık ve Hz. Peygamber (S.A.) için Kureyşten beter ve sinsî bir düşman olarak ortaya çıktılar. Kendilerince buna bir takım sebepler de buluyorlardı. Hakikatte ise, İslâmiyetin büyük prensipleri karşısında tutunamayacağını anladıkları Yahûdilik ve yahûdileri muhafaza etmek, menfaatlarını korumak, insan havsalasının alamayacağı fenalıkları irtikâb etmeye devam etmek, Müslümanlık sebebiyle birdenbire ilerlemeye başlayan Medîne halkı ve mülhakatının ilerlemesini önlemek, tehlikeye giren mâlî ve ekonomik hakimiyetlerinin devamını sağlamak ve her ne sûretle olursa olsun, kendi mânevî sultalarını yıkan İslâmiyetin yayılmasını önlemek ve fırsat düşünce de Müslümanlığı ve onun Peygamberini ortadan kaldırmak düşüncesiyle hareket ediyorlardı. Esasen Yahûdiliğin en bariz vasfı; kendisinden gayrisini kötölemek, istismar etmek, hakimiyeti altına almak veya yok etmektir. Bunu temin için Yahûdi, her şeyini ve ıca-bında kendi Dinini dahi feda etmekten çekinmez. Bütün tarih boyunca bu böyle olageldiği gibi, Asr-ı seâdette ve ondan sonra da böyle olagelmıştır. Fakat şu farkla ki, Asr-ı Seâdette ve ondan sonra İslâm Tarihi boyunca Yahûdinin ihaneti, rezileti ve hakiki mâhiyeti meydana çıkmış ve çıkarılmış ve kendi mahkûmiyetini kendisi hazırlamıştır.

Medîne ve civarında oturan Yahûdiler, ticaretle uğraşıyorlar ve bu havalinin ticaretini ellerinde tutuyorlardı. Yahûdiler, Mad-

M. Hulûsi BOLAY

(Konya Yük. İslâm
Enst. Öğre. Üyesi)

di hakimiyet kuramadıkları yerlerde Mâli ve Ekonomik hâkimiyet tesisine yeltenirler ve çoğu yerde buna da muvaffak olurlar. Bu muvaffakiyet için meşru veya gayrimeşru hareketin birbirinden farkı yoktur. Yahûdi, kazanmak için bütün gayrimeşru yollara baş vurmaktan ve bu yolları tatbik etmekten çekinmez. İşte Medîne'de de tülke idaresini elinden kaçırdıktan sonra mâli ve iktisadî yönere önem vermek ve gayrimeşru yolları da tatbik etmek sûretiyle mâli bir hakimiyet kurmaya muvaffak olmuşlardı.

Medîne ticareti ellerinde idi. Zenginleşmişler ve halkı baskıda tutmak gayesi ile aşırı fâizcilğe başlamışlardı. Fâiz, Medîne halkını çok müşkül durumlara düşürmüş ve bir kısmının arazisi ve mülkü Yahudilerin eline geçmişti. Yahûdiler o kadar ileriye gidiyorlardı ki, borç para alanlardan karılarını ve çocuklarını rehlin bırakmalarını istemekten çekinmiyorlardı ve bunu tatbik muvaffak da oluyorlardı. Halk, Yahûdilerin arazilerinde çalışıyor ve fakat emeğinin hakikî mukabilini alamıyor ve ekseriya çalışmak sûretiyle borcun fâizini ancak karşılayabiliyordu.

Medîne'ye Evs ve Hazrec kabîlesi hakim idiyeler de mâli ve iktisadî yönden Yahûdiler hakim bulunuyordu. Hicret'ten sonra da Yahûdiler aynı şekilde hareket etmekte bir mahzur görmediler. Fakat bu eski faaliyetlerinin uzun sürmeyeceğini ve sürmediğini farketmekte gecikmediler.

MEKKE halkı evveldenberi ticaretle uğraşan kimselerdi. Yegâne meslekleri ticaret olduğundan geçimlerini bununla temin ederler ve Arabistan havalisinde en büyük kervanları Mekke'liler sevkederlerdi. Medîne'ye hicret eden Mekke'li Müslümanlar yani, muhacirin tüccar ve ticarete ehliyetli kimselerdi. Yesrib'e (Medîne'ye) hicretle beraber geçimlerini sağlamak için ticarete başladılar. Medîne çarşısı âdeta, muhacirinden meydana gelen, Mekke tüccarları ile doldu. Bu sûretle kısa zamanda Medîne'de Müslüman bir tüccar zümre meydana geldi ve bu ehliyetli kimseler Medîne çarşısına hakim oldular. Medîne halkının çoğu İslâma geldiği için alış verişte Müslümanlar tercih ediliyor ve bu sûretle de Yahûdi ticareti aksadıkça aksıyordu. Zamanla meşhur Yahûdi çarşısı olan Benî Kaynuka çarşısı ve Yahûdi tüccarları ikinci plâna düştü ve Medîne çarşısı önem kazandı ve Medîne ticaretinin merkezi oldu. Böylece kısa zamanda Müslümanlar, ticarete hakim olmuşlardı. Bunda İslâm dîninin ticaret ve ticaret ahlâkı prensiplerinin de büyük rolü olmuştu. Yahudiler bu şekilde Ticaret hakimiyetini kaybetmekle beraber, murabahacılıktan da mahrum olmak tehlikesi ile karşılaştılar. Zira, İslâmiyet Ribayı tamamen haram kıldıktan başka, Rasûlü Ekrem'in (S.A.) beyannamelerinde de buyurdıkları gibi, birbirlerine yardımcı emrediyordu. Hâli vakti iyi olanlar borçlulara yardım ediyorlar ve onları kurtarıyorlardı. Fâiz, haram kıldığı için Yahûdilerden Fâiz ile para alanlar da çok azalmaktaydı. Buna da İslâmiyetin yüksek prensipleri ve bu prensiplerin mutlak olarak tatbiki ve Rasûlü Ekrem'in Medîne'ye Hicretleri sebep olmuştu. Artık Yahudinin ticarî ve iktisadî hakimiyeti yıkılmış yerine, Müslüman ticaret ve ekonomisi hakim olmuştu.

İslâmiyet, Adâlet ve Müsavat dînidir. Hukûken hiç bir kimsenin diğerinden farkı yoktur. Herkes eşittir ve eşit muâmele görür. Rasûlü Ekrem (S.A.) efendimiz, Medîne'ye geldikten itibaren bu ana prensip-

leri aynen tatbik başlamışlardı. Suçlu, kim olursa olsun cezasını görmekte ve tam bir Adâlet hüküm sürmekte idi. Yahûdiler ise: zenginlik ve menfaatları için her türlü kötülüğü irtikâbın muvafık olacağı düşüncesi sebebiyle tamamen bozulmuşlar, fuhuş ve zina mubah hâle gelmiş ve ahlâksızlığın her tür-lüsü Yahûdi ilkeleri ve âdetleri hâline inkılâbetmişti. Kanunlar tatbik edilirken halk tefrik ediliyor, zengin, fakir veya eşraf ile avam ayrılıyor ve cezalar fakir veya avama çok ağır ve eşraf veya zenginlere ise çok hafif olarak tatbik ediliyordu. Yahûdi Reisleri Rüşvet almayı tabii görüyorlar ve parası olan yakasını kurtarıyor, fakir ise mahkûmiyete düşer oluyor. Meselâ; zina eden bir zengin ise para cezasına çarptırılıyor; fakir zina etmiş ise Recm edilmekten kurtulamıyordu. Tevrat'ta Kısasa kısas, Zâni ve zâniye recm cezası vardır. Yahûdi reisleri bunu tatbik etmemek için küçük bir menfaati kâfi görürlerdi. Veya aşağı tabakaya tatbik ederlerdi. Yahûdiler başkalarına karşı her türlü fenalığı yapmayı mubah sayarlar ve memnuiyeti kendileri arasında kabul ederlerdi. Yani başkalarına karşı her türlü suç işlemek mubahtır ve suç teşkil etmez. Amma bu suç bir Yahûdiye karşı işlenemez ve yasaktır. Medîne Yahûdileri o kadar bozulmuşlardı ki, birbirlerine karşı da fenalık yapmaktan çekinmiyorlardı.

İSLÂMİYET ise, Adalet ve müsavatı esas aldığı için Yahûdiler arasında da müsavî muâmele gerekiyordu ve Rasûlü Ekrem (S.A.) bunlar arasında da eşit muâmele tatbik ediyordu. Meselâ, bir defasında zina eden iki Yahûdi yakalanmış ise de Yahûdi ileri gelenleri Recm olmadığını ve Yahûdilikte yüksek tabakadan Para alınmakla iktifa edildiğini beyan etmişlerdi. Rasûlü Ekrem (S.A.) Tevrat'ı okutarak Recm cezasının tatbik edileceği açıkca görü-lünce bu cezayı tatbik etmektan çekinmedi.

Ayrıca İslâmiyet, Millet ve din farketmeden bütün gayri ahlâkî şeyleri men ediyordu. Esaslı ve insânî bir ahlâk kuruyordu. Kitâbî oldukları için Araplar tarafından itibar edilen Yahûdiler, Müslümanlığın ahlâk prensiplerinin tatbik edilmesi sebebiyle gözden düşüyorlar ve bu yönden de itibarları kalmıyordu. Bu sebeplerle zenginlik ve fakirlik, yüksek tabaka ve avam farkı kalmadığı gibi, Yahûdilerin ve Medîne Yahûdiliğinin maskesi düştüğü için itibar da kalmamıştı. İslâmiyet bu yönden de hakimiyetini kurmuş ve halk, İslâm adaleti ve ahlâkına sınımsız sarılmaya başlamıştı.

İlk zamanlarda Müslümanların kiblesi, Yahûdilerin kiblesi ve mukaddes mescitleri olan Mescid-i Aksâ idi. Ayrıca Müslüman Peygamberi Yahûdilerin kutsal günleri olan Aşûra gününde oruç tutuyor ve tutturuyor ve böylece Yahûdi ibadet ve âdetleri, müslümanlarca da tervic ve tatbik ediliyor, manası çıkarılıyor. Yahûdiler bundan da şunarıyorlar ve gizliden gizliye Hz. Peygamberin (S.A.) kendilerine uya-cağını bile söylemekten çekinmiyorlardı. Halbuki bunların sebepleri vardı. Nihayet Medîne'de ilk günler sonunda Kible Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Harâm'a (Kâbe'î muazzama'ya) tahvil edildi ve bir müddet sonra da Ramazan Oruc'u farz kıldı. Yahûdiler, Müslüman kiblesinin kendi kiblelerinden ayrılmasını ve Aşûra orucundan vaz geçilip Ramazan orucunun aslı müslüman ibadetlerinden olması gibi hususları da, kendilerince, hoş karşılamadılar. Ayrıca evvelce Kur'ân-ı Kerim'de medh edildiklerini hâvî (Bakara

süresi, 47. Âyet gibi) Âyetler geldiği halde şimdi aleyhlerinde bazı âyetler gelmiş olduğundan dolayı da hiddetleniyorlardı. Halbuki gelen Âyet-i Kerîmeler, hakikatı ifade ediyorlardı.

VE nihayet Yahûdiler Siyasî endişeye de kapılmışlardı. Zira çoktanberi kaybettikleri iktidara geçmek için fırsat beklemekte idiler. Tam Evs ve Hazrecin birbirine düştükleri bir zamanda İslâmiyet meydana çıkmış ve bu iki kabileyi birleştirdikten başka, bir de Medîne'de yeni bir İslâm devleti meydana gelmiş ve kendileri de buna tâbî olmak zorunda kalmışlardı. Müslüman devleti kökleşmeye başlamış ve etrafa gazâ ve seriyeler tertibederek mevcudiyetini hissettirmiş ve başarıya doğru yol almıştı. Artık Yahûdi emeli tamamen elden gitmek tehlikesi ile karşı karşıya bulunuyordu. Bunun için İslâmın düşmanları ile anlaşmak, onlara yaklaşmak, onları İslâm aleyhine tahrik etmek ve içerde de ayrıca bilfiil faaliyette bulunmak lâzım geldiği düşüncesiyle hareket ediyorlardı. Bu sebeple de her türlü düşmanla teşrik-i mesâi etmekten başka içerde yapılmadık fenalık bırakmıyorlardı. Hatta Kureyşin tahriki ile Suikaste bile teşebbüs etmekten çekinmediler. Ve nihayet yukarıdan beri, kısaca, sıraladığımız sebepleri, kendi aralarında, derpiş ederek İslâmiyet ve İslâm Peygamberi aleyhinde müthiş bir faaliyete ve hareketlere giriştiler. İşte Medîne Yahûdileri ile teferruatının İslâmiyet ve Hz. Peygamber (S.A.) aleyhinde giriştikleri faaliyetlerden sonradır ki, Yahûdiler aleyhindeki Âyet-i Kerîmeler nâzil olmuştur. Meselâ, Mâide süresi 13. Âyetten başlayıp 60. Âyet-i Kerîmeye kadar devam eden Âyet-i Kerîmelerde olduğu gibi, her Yahûdi kötülüğünden sonra onu bildiren Âyetler gelmiş ve böylece Yahûdilerin iç yüzleri Cenab-ı Hak tarafından Rasûlü Ekreme (S.A.) bildirilmiştir.

Halbuki Yahûdiler, gerek Rasûlü Ekrem (S.A.) ve gerekse Müslümanlar tarafından itibar görmüşler, bütün hakları teminat altına alınmış, müttefik olarak kabul edilmişler, farksız muameleye tâbî kılınmışlardı. Rahat bir idareye kavuşmuşlardı. Ne yazık ki, tarih boyunca gösterdikleri fiil ve düşünceleri, kendilerinden başkalarına her türlü kötülüğün tatbik edilmesinin mubah olduğunu, İslâmiyete karşı da gösterecek ve uygulayacaklardı. Fakat sonunda hüsrana uğrayacaklar, ihânet ve sünîyetlerinin cezasını yine kendileri hazırlayacaklar ve bir daha da önemli bir topluluk meydana getiremeyeceklerdir.

İç Ziyinet

Cahit ZARİFOĞLU

İndi gökten
Sarsarak ve kucaklıyarak,
Gönlü kuşatan ak duvarlarda
Dokundu kelimelere alevlerle
Mânâlar harman oldu dillerde.

Çağlar açıldı aralandı kapılar.
Tabiat yarıldı toprağın nabzı patladı.
Düşüncenin bağlanıp dağlanıp
Gözlerin dehşetle büyüdüğü
İdrakin kenetlendiği bir âlemde,
İnce haykırışlar
İp-ince duyuslar içinde
Sürecek kıyamete kadar
Sürecek insanın tâ en içine
En derinine.

İndi gökten
Sanki çarpmamış
Yeryüzünde hiç bir yürek
Gelip geçmiş binlerce saltanat
Çöktü geçici tarihlerin dibine
Âyetler süreler melekler
Açtılar iki kanat
Kâinatlar büyüklüğünde.

Kelimeler az az sırrı açık eyleyince,
Önce titredi yaklaşamadı âteşe cihan.
Sefil oldu yüzbinlerce nasıbsız
Tâki zaman bağışlandı
Tarih bağışlandı
Ve kabûl olundu can.

Çağlar topların önünde eriyen taş benzeri
Sözler yıktı gönüllere tırmanın gölgeyi
Sıyrıldı şeytanın kir torbası ellerinden
Açtı ufukları
Açtı canlara dağ saraylarını
Su saraylarını zümrüt saraylarını
Saldı gönülleri bir hoş engine.

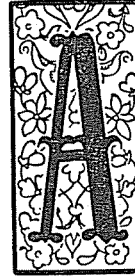
Nür yüklü yüzler karşı karşıya
Birbiri içine şimşekler çakar.
Kalk
Ayağa KALK iç-içe dur
Tak Kur'an'dan gelen ziyinetlerini
Yalvar Yalvar.

Vefatının 17. yılı münasebetiyle

Diyanet İşleri Reisi Merhum

A. Hamdi Akseki

«1887 - 1951»

HMET Hamdi Akseki, Cumhuriyet devrinin Üçüncü Diyanet İşleri Reisi olup, yazmış olduğu dini, içtimai ve ahlaki eserleri ile İslâm âleminde tanınmış değerli din âlimlerindendir. Muharrir, müdekkik ve mütefekkir bir zattır.

1887 tarihinde Akseki'nin Güzelsu nahiyesinde doğmuştur. Nahije camisinin İmam-Hatibi bulunan Mahmud Efendi isminde bir zatın oğludur. Annesi de aslen Güzelsulu olan Cafer oğlu Mehmet

Ali adında bir zatın kızı olan Hatice Hanımdır.

Ahmet Hamdi Akseki henüz 12 yaşında bulunduğu sırada kendisinden küçük bir kız kardeşi ile annesinden öksüz kalmıştır.

Kur'an-ı Kerimi babasından ve Hatip Ali Efendiden, tecvidi de Süfi İbrahim Efendi adında bir zattan öğrenmiş, Arapça, Sarf ve Nahv derslerinin mebâdisini de nahiyede bulunan Mecidiye medresesinde müderris Abdurrahman Efendiden tahsil etmiştir.

Bu suretle ilk tahsilini memleketi olan Güzelsu'da bitirdikten sonra Ödemiş'e gitmiş, orada 3 sene kadar Gerçekli İsmail Hasip ve Aksekili Hacı Mustafa Efendilerden Arapça, Farsça, Fıkıh ve İslâm itikadına dair dersler okumuştur. Tahsil müddetince iâşe ve ibâtesini ancak haftanın tatil günlerinde mühür kazmakla te'min etmiştir. Memleketinde iken öğrendiği tâlik yazısını da epeyce geliştirmiştir. Mühür hâk etmeyi ilk defa hocası Abdurrahman Efendiden öğrenmiştir.

VELİ ERTAN

(Konya Yük. İslâm
Enstitüsü Müdürü)

Ödemiş'te yaptığı tahsilden sonra İstanbul'a gelmiş ve meşhûr Fatih dersiâmlarından Bayındırılı Mehmet Şükrü Efendinin derslerine devamlı icazet almıştır.

İmtihanla girdiği Darü-l Fünûn Ulûmu Âliye-i Diniye Fakültesine müdâvim bulunduğu sıralarda mezkûr Fakültenin lâğvı üzerine bu defa Dârul-Hilâfeti Âliye Medresesinin Âli kısmına naklonulmuş ve burada tahsilini ikmal ettikten sonra Medresetül-Mütehassisin'in Felsefe, Kelâm ve Tasavvuf şubesine girmiştir. Muvaffakiyetle tahsilini tamamlamış, doktorasını yapmış, İstanbul ruus imtihanını da kazanmak suretiyle dersiâm olmuştur.

Merhumun matbuat sahasındaki çalışmaları da tetkike şayandır. 1908 senesinden itibaren yazı sahasına atılmış ve o zaman çıkmakta olan Sebülreşad mecmuasının en önemli muharrirleri arasında girmiştir. Bu mecmuada yazmış olduğu dinî, içtimâî, ahlâkî ve felsefî makalelerin bir kısmı Beyrut ve Mısır gazeteleri tarafından iktibas olunmuştur.

İLK eserini henüz Dârul-Fünûnda talebeliği sırasında Muhammed Reşit Rıza El Hüseyin'den dilimize çevirdiği «Mezahibin Telfiki ve İslâm'ın bir noktaya Cem'i» adındaki değerli ve olgun tercemesi ile hocalarının tevaccühünü kazanmıştır. Hatta üstadı İzmirli İsmail Hakkı'nın bu eser hakkındaki ihtisaslarını şu tarzda tebarüz ettirmiştir :

«Dârul Fünûn'un müdâviminden Aksekili Ahmet Hamdi Efendinin bu eserini seve/seve okudum» dedikten sonra yazısına devamlı «Boş vaktini kütüphanelerde, mütalâhanelerde imrar eden bu genç âlim bu sa'yi bu tettebbuu mütalâası sayesinde âtîde en büyük âlimler sırasına geçecektir.» demekle merhumun ilmi kudretini ifadeye çalışmıştır.

Sonradan Süleymaniyeye tahvil edilen Medresetül-Mütehassisin'in son sınıfında bulunduğu sırada Şeyhül-İslâm Mustafa Hayri Efendi'nin tensibiyle hocası İzmirli İsmail Hakkı'nın himmetiyle Heybeli Ada'da Mekteb-i Bahriye-i Şâhâne'ye din dersleri, din felsefesi ve ahlâk dersleri muallimliğine tayin olunmuştur. 1916 tarihinde de bu vazifesine ilâve olarak Medresetül-İrşad, Tarih, Felsefe; yine aynı sene içinde Dârul-Hilâfe medresesi Felsefe dersleri uhdesine verilmiştir. 1918 de felsefe derslerinin kaldırılması üzerine içtimâî ilimler müderrisliğine tayin edilmiştir. Mekteb-i Bahriye-i Şâhânede din derslerini eskilerin takip ettiği sıkıcı bir usulle değil yepyeni

bir tarzda derslerine başlamış Mektebin Müdür ve muallimlerinin arasında mümtaz bir mevki ihraz etmiş, bu suretle aydın gençlerin ahlâkı ve rûhu üzerinde derin tesirler yapmağa muvaffak olmuştur. Gençlerin vicdanlarındaki din duygusunun samimiyet içinde inkişafına vesile olmuş, gönülden çalışmış ve öğrencileri arasında da üstün bir saygıya mazhar olmuştur.

Merhum Ahmet Hamdi Akseki Heybeli adada Mekteb-i Bahriye-i Şâhâne'de tahrir etmiş olduğu derslerini «Dini Dersler» nâmı altında üç kitap halinde toplamıştır.

Birinci kitap birinci kısım zaruriyat-ı diniyye, itikad-ı islâmiyye'yi muhtevî 16 dersten ibarettir.

Birinci kitap ikinci kısım ise ibadet ve hikmeti şer'iyye ve mesâlih-i içtimâiyyesini muhtevî 21 dersten müteşekkildir.

Bu eserin üçüncü kısmı ise 4 dersten ibaret İslâm Ahlâkına aittir.

Üçüncü kitap birinci kısım din hakkında mütalâat-ı umumiyeye olup 16 derstir.

Dini dersler namını taşıyan bu üç kitap Sebülür-Reşad kütüphanesi tarafından iki defa tab-ı yapılmış ve o zamanın umum mekteplerinde ve medreselerinde tedris edilmesi maarif ve şer'iyye vekâletlerince kabul edilmiştir. Bu suretle bu mühim eser memleketin her tarafında irfan müesseselerinde tanınmış ve genç nesil üzerinde derin tesirler icra etmiştir.

Merhum Ahmet Hamdi Akseki'nin Balkan muharebesinden önce Sebülür-Reşad mecmuasının Bulgaristan ve Romanya muhabirliği de çok dikkate şayandır. Bulgarların şiddet ve tazyiklerine rağmen her türlü tehlikeyi göz önüne alan merhum üstad Bulgaristan'ı dolaşmış ve burada bulunan müslümanları tenvir ve irşada çalışmıştır. Oradan mecmuaya gönderdiği «Bulgaristan Mektupları» serisi mühim bir eser mahiyetini taşımaktadır. Bu yazılarında burada bulunan müslümanların yaşayış tarzlarını ve Bulgarların müslümanlara yapmış oldukları zulüm ve cefaları etraflıca izah etmiştir. Bilhassa son yazmış olduğu mektubunda Bulgarların muhakkak harbe gireceklerine dair verdiği malûmat ileriye görebildiğine bir misaldir. Milli mücadele sırasındaki hizmeti de oldukça büyüktür.

MİLLÎ mücadelenin başlaması üzerine İstanbul'daki vazifesini bırakmış Anadolu'ya geçmiş ve 1922 tarihinde Ankara Mekteb-i Sultânî ulûm-i diniyye muallimliğine tayin olunmuştur. Bir taraftan

da yazıları ile, va'z ve irşadlarıyla halkı, dinî konferanslarıyla da gençleri tenvir ve ikaza çalışmıştır.

1922 tarihinde Ramazan ayı münasebetiyle Ankara Dârül-Muallimin konferans salonunda dinî konferanslar vermiştir. Bilâhare konferanslarını «İslâm Dini fitridir» nâmı altında neşretmişti. Yine aynı tarihlerde mülga Büyük Millet Meclisi Hükümeti ve umûr-u şer'iyye ve evkaf vekâleti tedrisat müdürü umumiliği uhdesine verilmiştir. Bu vazifeye başladıkdan sonra azalıklara da yakın ve tahsil arkadaşlarından eski Diyanet İşleri Reisi Hasan Hüsnü Erdem'i ve diğer arkadaşları Mustafa Sahip'i getirmişti.

Mülga Dârül-Hilâfe medreselerinin müfredat programlarını yeni baştan ele alınmış yeni Metodlar dahilinde tadilini yaptırmıştır. Nizamnamesi de tümüyle gözden geçirilmiş, zamanın ihtiyacına göre hazırlanmıştır.

Merhum Ahmet Hamdi Akseki'nin 1923 tarihinde Medresetül-Vâizin ve Dârül-Hilâfe Medreseleri hakkında zamanın şer'iyye ve evkaf Vekiline takdim etmiş olduğu lâyhası cidden tetkike şayandır. Bu lâyhalar üzerine Anadolu Dârül-Hilâfeleri için evkafın o zaman 60.000 lira alınmış, kısa bir zaman içinde medreseler islâh edilmiş ve yeniden programlar tanzim edilmiştir. Dârül-Hilâfe medreselerinin sayısı 13 den 38'e yükselmiştir.

Umuru şer'iyye ve evkaf vekâletinin lâğvı üzerine Merhum Ahmet Hamdi Akseki tedrisat müdürü umumiliğinden İstanbul İlâhiyat Fakültesi Hadis ve Tarih-i Hadis Müderrisliğine, sonra da Diyanet İşleri Reisinin talep ve tensibiyle Diyanet İşleri heyeti müşavere azalığına tayin olunmuştur.

Heyet-i müşavere azalığında iken, vaktiyle Mekteb-i Bahriye-i Şâhânede tehsir etmiş olduğu Dini Dersler İkinci Kitabı olması lâzım gelen notlarını bu defa «Ahlâk Dersleri» naniyle Diyanet İşleri Reisliği neşriyatı meyanında çıkarmıştır.

«Askere Din Dersleri», «Köylüye Din Dersleri», «Vel'asri süresinin tefsiri», «Peygamberimiz Hz. Muhammed A.S. ve Müslümanlık», «Peygamberimizin Mucizeleri» ve «Yeni Hutbelerim» adlarındaki eserlerini neşretmiştir.

Merhum Üstad 1939 tarihinde Diyanet İşleri Reisi Rifat hocanın tasvib ve tensibleriyle Reis muavinliğine getirilmiştir. Bu zamanda 656 sayfa tutan «İslâm, Fitri, Tabii ve Umûmî bir dindir» adındaki hazırlanmış olduğu dört ciltlik muazzam

eserinin birinci cildini ve 4 kitap halinde «Yavrularımıza Din Dersleri»ni yazmıştır.

AHMET Hamdi Akseki 1947 yılında Diyanet İşleri Reisliğine tayin olunmuştur. Reisliği zamanında da itikat, ibadet ve ahlâk mevzularını hâvi İslâm Dini'ni öğretmen ve öğrencilere yardımcı açıklamalı din dersleri birinci ve ikinci kitabı ve namaz sûrelerinin Türkçe tercüme ve tefsirini yazmış ve müslümanların istifadesine sunmuştur.

Merhumun din tedrisatı ve din müesseseleri hakkında zamanın Başvekiline vermiş olduğu rapor bir eser mahiyetinde olup tekkike şayandır.

10 Aralık 1950 tarihinde Kore Şehitleri için İstanbul'da Süleymaniye camiinde okutulan muazzam tarihi mevlide mühim bir hitabede bulunmuştur. Bu hitabe şöyle başlamaktadır.

«Aziz Cemaat;

Bugün okunacak mevlid ve hatimler Kore Şehitlerinin ruhlarını taziz, mübarek ve kahraman gâzilerimizi tebci için bu muhteşem mabedde toplanmış bulunuyoruz. Uzaktan ve yakından binlerce din kardeşlerimiz ve vatandaşlarımız da buraya gelmiş bulunmaktadır.» Sözü ile başlamış devamlı «Allah'ın son Peygamberi Hazreti Muhammed (S.A.V.) on üç sene Mekke'de, on sene Medine'de bâtil bir zulüm, istibdatla küfür ve şirk ile beşer ruhunu tezlil eden her türlü hurafelerle savaşmıştı. Bu yirmi üç sene içinde şirkin, bâtilin müthiş savletleri olmuşsa da sonunda hak bâtila, iman küfre galebe etmiştir. Bütün bunlar, onun Allah'a olan imanı, mümtaz vasıflarından olan şecaat, cesaret, kahramanlık, sarsılmaz azim, kuvvetli irade, kat'i hürriyetle olmuştur.

Peygamberimiz Hazreti Muhammed (S.A.V.) yüksek bir mefkûre, hak bir dava uğrunda, Allah Yolunda yürürken Arabistan gölünün her zerresi onu yolundan alıkoymak için karşısına bir dağ gibi dikilmiş, fakat bütün dağlar onun sarsılmaz azmi, kuvvetli iradesi karşısında erimişti. Öbür taraftan sulh, barış ve insanîyet dîni olan müslümanlığı bütün beşeriyete tebliğ ederken diğer taraftan da hurafeleri insanların kalbinden söküp atmağa çalışıyordu. Bu yoldaki azim, sabır, sebat, çevresindekilere her zaman bitmek tükenmek bilmiyen bir kuvvet, bir azim ve irade kaynağı olmuştur.

Muhterem cemaat!

İşte biz de, peygamberimizin izin-

de yürümek ve dâima onun izinden ayrılmıyacağımıza azmetmiş bir milletiz. Biz Türk ve Müslümanız. Türklük ve müslümanlık gibi iki vasfı nefsinde cem etmiş bulunan bir millet elbette hârikalar vücuda getirecektir.

Kore'de bulunan bir avuç askerimizin üstün kuvvetlerle nasıl çarpıştıklarını ve insan kuvveti dışında neler yaptıklarını, yabancı matbuat yaza yaza bitiremiyorlar. Bilmiyenler varsa bilsinler ki; bu, bizim için çok tabiidir.

Onbeş bin kahraman ile 300 bin düşmana saldıran «Nefsimi Allah yolunda feda edip ecir bekliyeceğim. Şehit olmak saadetine erişebilirim bu toz yığınından teşekkül eden kabrim cennettir. Eğer galip olursam, ne bahtiyarım ki bugünü dününden hayırlı olarak geceye girmiş olurum» diyen Alp Arslan'daki kan ve ruh da işte bu ruhtur.

Şanlı tarihimizde «Sırp Sındığı» diye ün almış olan muazzam hadise cihanın mâlûmudur. Tuğyan edip taşmış bir sel gibi Meriç ovasını kaplıyan yüz bin kişilik bir düşman ordusuna dört bin süvari ile karşı çıkan kahraman komutan Hacı il Bay, bire yirmiden de fazla olan bu üstün kuvvet karşısında yığınlık göstermeden geceleyin düşünüp hemen tabrike geçtiği bir plânla bu muntazam ordunun her tarafından ta arşı âlâya yükselen «Allah Allah» sedalarıyla birden hücumla geçmiş ve birkaç saat içinde, o muazzam ve mağrur ordudan leşlerle çadırlardan başka birşey kalmamıştır.

KALBİNİ Allah'ına bağlamış dinli, imanlı ve itaatlı olan bu kahramanlara karşı koymak isteyenler, kılıçtan, davranıp kaçabilenler de Meriç'ten geçmişlerdi. Hacı il Bay bu muazzam kuvvet karşısında geri dönmeyi aklına bile getirmedi. Çünkü düşmanı çok görüp de kaçmak, Türklerin mertlik şiarına ve müslümanlığın emirlerine uygun değildi.

Bir misal daha : Birinci Cihan Harbinde Bağdat cephesinde Yüzbaşı Muzaffer bey, üstün düşman kuvvetleriyle savaşırken yaralanıp düşüyor. Artık Muzaffer Bey son nefeslerini yaşıyor ve konuşmuyor. Bu anda cebinden bir zarf çıkarıp kanı ile bir tarafına yazıyor : «Kible ne tarafta?» Kahraman erler bunun ne demek istediğini anhyarak hemen kibleye çeviriyorlar. Bundan sonra zarfın öbür tarafına yazıyor : «Bölük, savaştan yılmasın, intikamımı alsın» Altına da : «Eşhedü en lâillâhe illâAllah ve eşhedü enne Muhammeden Abdühü ve Resulühü» keli-

mei şahadetini yazıyor ve rûhunu Allah'a teslim ediyor.

Bu gibi misalleri çoğaltmaya vakitimiz müsait değildir. Uzaklara gitmeğe ne hacet : Otuz sene evvel korkunç bir haksızlığa şahit olmadık mı?

O zaman da bâtil hakka savlet etmiş, durup dururken mukaddes yurdumuza düşman hücum etmiş, haksızın bu savleti bütün şiddetiyle ilerlemiş, önüne gelen mukaddesatı zâlimlere has bir şekilde tahrip etmiş, kirli ayaklarını kalbgâhımıza kadar uzatmıştı. Lâkin sonu ne oldu? Ne olacak : Tam bir azim ve irade ile «Allah Allah!» diyerek süngüsünü takan, silâha sarılan kahraman milletimizin karşısına çıkmak isteyenler kılıçtan geçirilmiş, kaçmakla kurtuluruz sananlar da denize dökülmüştür. Bunlar bizim için her vakit ve dâima olacak bir şeydir.

Bu aziz millete dokunmağa gelmez. Hele onun vatanına, onun hürriyetine, onun mukaddesatına kem gözle bakanlar, bunlara karşı kötü bir fikir besleyenler varsa onlara şu muazzam ve muhteşem mâbedin kürsüsünden ihtar edelim ki «Böyle bir şeyi hayâllerinden dahi silsinler, yoksa evvelkilerin yuvarlandığı Gayya kuyusunun dibini bulurlar.»

«Aziz cemaat, muhterem dinleyicilerim» hitabından sonra devamlı : Şurasını da hatırdan çıkarmamak lâzımdır ki; asker harbe, ölmek için değil, öldürmek için girer. Ve öldürürken kendisi de ölürsen şehit düşer. Eğer bu niyetle beklerken de ölse yine şehittir.

Muhterem cemaat;

Şimdi size şehitliğin nasıl bir rütbe olduğundan bahsetmek isterim. Fakat buna dâir ne söylersem yine onu anlatmış olamayacağım. Onu hakkıyla anlayıp anlatılabilmek için şehidin yükseldiği bu mertebeye çıkmış olmak lâzımdır. Şehitlik, peygamberlik mertebesinden sonra gelen bir mertebedir. Bunun en güzel, en doğru ifadesini yine Kur'an-ı Kerimde bulabileceğiz.

Cenab-ı Hak, Kur'anda şöyle buyuruyor : «Hak uğrunda, Allah yolunda öldürülenler için sakın ölü demeyiniz. Onlar ölü değil diridirler. Lâkin o yüksek hayatın farkında değilsiniz.»

Evet; onlar yaşayan ve Allah yanında istedikleri saadeti bulan, bize göre ululardır. Ne mutlu böyle bir ölüme! Peygamber efendimiz de şehitliğin ne yüksek bir mertebe olduğunu şu mübarek sözleriyle anlatmışlardır : «Ne olaydı Hak yolunda, Allah yolunda şehit olaydım, tekrar

dirilip tekrar şehid olsaydım.» Şehidin bütün günahları mağfurdur. Hısum ve akrabasından yetmiş kişiye şefaata edecektir. Allah cümlemizi onların şefaatine nâil eylesin.

ŞEHİTLİĞİN bu derece yüksek bir merteye olduğunu bilen İstiklâl Marşı şairi rahmetli Mehmet Âkif, şehide hitaben; şehide karşı ne yapılsa az geleceğini, çok yüksek bir belâgatle ifade ettikten sonra şöyle der :

«Ey şehit oğlu şehit, isteme benden makber»
«Sana âğuşunu açmış duruyor Peygamber».

«Allah ve Peygamber yanında rütbesi bu kadar yüksek olan şehidin ruhu hâtimlerle, mevlidlerle, fâtiha ile ta'ziz olunmaz mı?

Hak yolunda, Allah yolunda savaşan böyle kahraman bir ordu tebci ve gazası tebrik olunmaz mı? İşte bunun için toplanmış bulunuyoruz.» (1) cümlesiyle hitabesini bitirmiştir.

Ahmet Hamdi Akseki İstanbul'da Süleymaniye camii şerifinde vermiş olduğu hitabeden henüz bir ay geçmeden vazifesi başında âniden rahatsızlanmış ve derhal Nümune hastahanesine kaldırılmıştır. Nihayet Hastahane üç gün yattıktan sonra 9 Ocak 1951 tarihinde Allah'ın rahmetine kavuşmuştur.

Merhum üstadın basılmış ve basılmamış olmak üzere 70 i müteceviz eseri vardır. Yukarıda zikredilen eserlerinden başka basılmış ve basılmamış eserlerinden başlıcaları şunlardır :

- 1 — Hatemül - Enbiya hakkında en çirkin bir isnadın reddiyesi.
- 2 — İmamı Gazalî'nin ruh nazariyesi.
- 3 — Akaid-i İslâmiyye.
- 4 — Ölüm Nedir?
- 5 — İbni Sina Felsefesi.
- 6 — İhlâs Tefsiri.
- 7 — İman ve irade kudreti.
- 8 — Teravih namazı.
- 9 — İslâm'da resim ve sûretin mahiyeti.
- 10 — İslâm'da ahlâk umdeleri.
- 11 — Tacül-Arus tercümesi.
- 12 — Kur'an-ı Kerim ve Radyo-Gramofon.
- 13 — Tayyare ve kuvvet.
- 14 — Namaz ve Kur'an.

- 15 — İslâm'da ahlâkın mahiyeti.
- 16 — Medeni dünyanın dine dönüşü.
- 17 — Kudret-i İlahiyye.
- 18 — Bilinmesi elzem olan hakikatler.
- 19 — İradei cüz'iyeye v.s. eserleri gibi.

Merhumun 3.000 cilde yakın bir kitaplığı vardır. Bu kitaplık varisleri tarafından Diyanet İşleri Reisliğine satılmıştır. Orada çelik dolaplar içinde topluca muhafaza olunmakta ve faydalanılmaktadır.

MERHUM Ahmet Akseki büyük bir din âlimidir. Fazilet, feragat, ahlâk ve seciye sahibi mümtaz bir şahsiyettir. Şarkın ilim ve felsefesi kadar garbın da kültür ve felsefesinin bir çok taraflarını benimsemiş, bundan dolayı da bir çok yerli ve yabancı ansiklopedilerde biyografisi yazılmıştır.

Merhumun en büyük düşüncesi müslümanlık her türlü terakki ve tekâmülü emreden bir din olduğu halde niçin müslümanların geri kaldığı meselesi olmuştur. İşte bunun içindir ki merhum müslümanları dinleriyle mütenasip olarak bir terakkiye ve tekâmüle ulaştırmanın yollarını araştırmış ve bu nokta ile hayli uğraşmıştır. İslâm dininin ebedi ve umumî olduğunu ve bütün beşeriyetin dini bulunduğunu müdafaa etmiş ve dünya milletlerinin ızdıraptan kurtulabilmesini ancak bütün peygamberlerin de dini olan İslâma dönmekle mümkün olabileceğini delilleriyle ayrı ayrı isbat ve izah etmiştir.

Merhum, «beşerin terakkiyatı ilmiye sahasında akmakta olduğu her hat ve edyanı sâireden teba'ud, fakat bizim fitrî olan dinimize bir terakübdür» tezini müdafaa etmiştir.

İş nihayet oraya varacak ki İslâmın fitrî ve ilâhî bir din olduğu bütün âlimler tarafından ikrar edilecektir. İkrar edilecek sözü ile, nihayet yazmış olduğu bir eserinde hükmün gerçekleşmede olduğunu, medeni dünyanın dine dönüşü adlı diğer bir eserinde de, İslâm üleması için de ilk defa bu günkü Avrupa'nın İslâm'a dönüş hakkında gösterdiği tahkik ve neticesi, Almanya ve Amerikada müslüman olan ilim ve fen adamlarının gün be gün artması ile neticenin o hükme muvafık bir hal alacağı kanaatini izhar etmek sûretiyle teferrüt etmiş bir şahsiyettir.

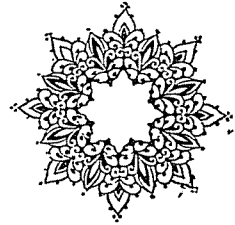
Merhumun sözü tesirli olduğu kadar kalemi de kuvvetlidir. Uslûbu gayet sadedir. En çetin mevzuları en

açık bir şekilde yazmağa muktedirdir. Geniş görüşlü fakih bir din âlimi idi. Bulunduğu mevkiin şerefini dâima muhafaza etmiş, âmirlerinin tesirinden uzak kalmıştır. Mesleğinde samimiydi, mütevazî ve olgundu. Dâima Allah'a bağlı kalmış ve imanından asla fedakârlık yapmamıştır. Vatanperverdi, yakınlarına düşkünlü, memleketine bağlı idi. Halkı çalışmaya teşvik ederdi. İyilik yapmayı severdi, ilmiyle ve temiz giyimiyle herkesin sevgi ve saygısını kazanmıştı.

Merhum Arapça, Farsça, İngilizce bilirdi.

BİBLİYOGRAFYA :

- 1 — Kendi el yazısı ile yazmış olduğu tercümei hâli.
- 2 — Sebülür - Reşad mecmuasında neşredilen hal tercümesi.
- 3 — Diyanet İşleri Reisi Merhum Ahmet Hamdi Akseki'nin Hayatı, eserleri ve tesirleri, (Veli Ertan), 1967.
- 4 — Yakın arkadaşlarından sâbık Diyanet İşleri Reisi H. Hüsnü Erdem'den alınan notlar.
- 5 — Oğlu Cevat Akseki'den alınan özel notlar.
- 6 — Dini müesseseler hakkında bir rapor (Başvekâlete takdim olunmuştur.)
- 7 — Türkiye Anıtlar Derneği İstanbul Şubesi bülteninde Kore şehitleri için İstanbul Süleymaniye camisinde irad buyurdıkları tarihî hitabe. (Derleyen Ali Rıza Cansu).
- 8 — Hakimiyet-i Milliye 5 Şubat 1341 tarih ve 771 sayılı günlük gazete.
- 9 — H. 1366 (M. 1947) yılı Ramazanı Şerif münasebetiyle Dini bir konuşma (Diyanet İşleri Başkanlığı yayımlarından) 1947 Ankara, Sakarya Basımevi.

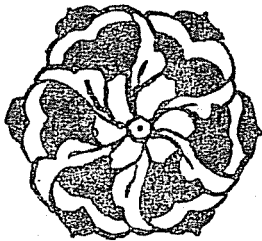

(1) Ahmet Hamdi Akseki'nin hayatı, eserleri ve tesirleri sayfa (80-84): VELİ ERTAN - 1967.

Maarif

Dr. Necmeddin
HACIEMİNOĞLU

BİR ÖĞRETMENİN VASIFLARI

MİLLETLERİN, süratle gelişen çağdaş medeniyete paralel olarak ilerliye-bilmeleri için, nesilleri, gelecek zamanın icab ve ihtiyaçlarına göre yetiştirmeleri şarttır. Bu hayatî vazife de ancak okul yapar. Çünkü, ço-çuğu, işlenmeğe müsâit bir ham madde hâlinde ele alıp, yurdun ve insanlığın istediği **modele** uygun olarak yetiştirèbilmek imkânına sahip yegâne kurum okuldur. İşte okulun bu çok mühim rolünü kavrayan milletler, millî eğitim sistemlerini tamamiyle o gâyeye ulaşacak şekilde kurmuşlardır. Onun için de, böyle hareket eden milletler ilim, teknik ve medeniyet yarışında dâimâ öndedirler. Az gelişmiş ülkeler ise, sistemlerini bu esaslara uydurdukları ölçüde medeniyet kervanına katılabilirler.

Biz de Cumhuriyet'in ilânından beri mârifimizi bu prensiplere göre tanzim etmeğe çalışıyoruz. Fakat henüz muvaffak olmuş sayılmayız. Çünkü, mesele yalnız program ve yönetmeliklerin ideal ölçülere uygun şekilde hazırlanmış olması ile halledilemez. Önce, okul ile, uzak veya yakın ilgisi bulunan her müessesenin, aynı esaslara

göre kurulmuş ve işler olması icab eder. Tabii bu yapılmamıştır. Sonra da, en mühim nokta olarak, öğretmen meselesinin halledilmiş olması gerekir. Bunda da muvaffak olunamamıştır. Sebep?..

Öğretmenin değeri ve önemi kavranmamış, takdir edilememiştir.

Oysa ki, okul ile öğretmeni dâimâ beraber düşünmek ve birlikte değerlendirmek lâzımdır. Yâni, gelecek nesillerimizin nasıl olmasını istiyorsak, öğretmenlerimizi de bunu başaracak vasıfta hazırlamalıyız. Zîra, okul için düşünülmüş vazifeler, ancak öğretmen tarafından benimsendiği ölçüde gerçekleşir. Ayrıca da, öğretmenin bu vazifeleri yerine getirecek güçte olması gerekir. Aksi halde, merkezde masa başında hazırlanmış olan müfredat programı, raflarda kalır. Bu bakımdan, müfredat programı ve amaçlar hazırlanırken gösterilen itina, öğretmen yetiştirilirken de ihmal edilmemelidir. Husûsiyle öğretmen yetiştiren okullara alınacak öğrenciler ve bu okullarda vazife gören öğretmenler üzerinde titizlikle durulmalıdır. **Dikkat edilecek başlıca hususlar ise şunlardır :**

1 — Öğretmen olacak gençlere okulda kazandırılması gereken şey, bilgiden ziyâde «yetiştiricilik vasfı» dır. Bu vasıfları taşımayanlar iyi öğretmen olamazlar. Okulun ve müfredatın gâyesini, hedefine ulaştıramazlar. Nesiller yarım kalır. Çocukların hem zihni, hem de ahlâkî şahsiyetleri yanlış teşekkül edebilir.

Geniş bilgiye sahip nice tahsilli kimselerin öğretmenlikte başarı gösteremeyişleri, hep bu yüzdendir. Çünkü öğretmenlik bir memurluk değil, bir «meslek»tir, bir «sanat»tır. Bu sanatta muvaffak olmak için de, henüz başlangıçta, bâzı vasıflara mutlaka sahip bulunmak lâzımdır. Mesleği ve çocukları sevmek; yetiştirme vazifesini yalnız maaşı hak etmek için değil, müsbet bir eser meydana getirdiğine inanarak, zevkle, itina ile yapmak, ilk akla gelen şartlardır.

Şahsiyet ve karakter bakımından ise :

1) İlmî zihniyete ve müsbet düşünme alışkanlığına sahip olmak; basma kalıp fikirlerin gözü kapalı müdâfii kesilmemek. Hangi konuda olursa olsun, taassubun ve ifratın esiri olmamak,

2) Hiç bir prensibi, üzerinde zihin yorup düşünmeden, tartışmadan benimsememek. Başkalarına âit fikirleri savunan «gönüllü asker» olmamak,

3) Geçici akımların, moda fikirlerin rüzgârına kapılmayacak kadar istikrarlı bir şahsiyete sahip bulunmak,

4) Herkes karşısında, her kuvvet karşısında şahsiyetini muhafaza etmek. İnançlarından fedakârlık etmemek. Ezilmemek, yılmamak, korkmamak,

5) «En hakîkî mürşid»in ilim, en büyük servetin «bilgi» olduğuna samimiyetle inanmak. Şahısların değil, fikir ve umdelerin ardından gitmek,

6) Millî tarihe, millî dile ve geleneklere karşı saygılı, millî şuur ve gurur sahibi olmak zaruretleri vardır.

İşte bu vasıfları şahsında toplamış olanlar iyi bir aydın, iyi bir vatandaş ve çok iyi bir öğretmendir. Daha doğrusu, ihtiyacımız olan aydın nesilleri yetiştirmeye lâyık bir ustadır.

Başarılı bir öğretmen olmanın şüphesiz ruhî, bedenî ve ahlâkî başka şartları da vardır. Fakat onlar umûmiyetle öğretmenin okutduğu sınıfa, mensub olduğu kademe ve bulunduğu muhîte göre az

çok değişebilen husûsi vasıflardır. Biz ise, her kademe ve meslekteki öğretmenin şahsiyetinde bulunması zarûri olan umûmî vasıfları saydık. Bunlar, millet ve memleket hazinesinin anahtarını teslim ettiğimiz öğretmen zümresinde mutlaka bulunmalıdır. Bakanlığımız ve öğretmen yetiştiren okullar bu esasları mutlak sûrette benimsemelidirler. Mânevî mimarlarımızı dikkat, itina ve titizlikle yetiştirmeliyiz.

İktisat

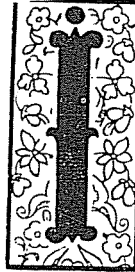
İslâm'ın
İktisadî
Esasları

Hamdi MERT

(İst. Yük. İslâm Enstitüsü
Mezunu)

— 2 —

İSLÂM'IN HÂL YOLU

HTIYAÇ sahipleri muhtaç oldukları parayı nereden alacaklardır? Bunun için İslâmiyet, devlete mükellefiyetler yüklemiştir. Vâkıa, fâiz almamak şartıyla şahısların ödünç vermesi, çok büyük teşvik görmüştür (1). Buna işaret eden M. Hamidullah, özel sermaye ile kurulacak fâizsiz İslâm Bankaları mes'alesini, Müslümanların aktüel konuları haline getirmeye muvaffak olmuş ve bunun hâl çarelerini araştırmıştır.

Maamafih ihtiyaç sahipleri zekât almaları câiz görülen kim-seler içerisinde altıncı kademeyi teşkil ettikleri gibi, devlet bütçesinden de yararlanacaklardır. İkinci Halife Ömer (R.A.) Devrinde tatbikat örnekleri bol bol görülen bu işlem, ödünç işlerinin devletleştirilmesi demektir.

4 — İKTİSÂDÎ BÜYÜME VE REKABET

Rekabet, istismar edilmedikçe ticarî hayatta başarı için bir yarışma, müşteriye daha ucuz ve kaliteli mal ulaştırma gayretidir. Piyasaya tek bir firmanın veya aralarında anlaşmış firmaların hâkim olduğu tasavvur edilirse, rekabet müessesesinin faydaları daha iyi anlaşılır. Böyle bir nizamda müşteri satıcının istediği fiatı, imkânlarını bitirinceye kadar ödemek zorunda kalacaktır.

Rakip firmayı tasfiye etmek için girilen her türlü hiyleyle İslâmiyet müsaade etmez (2).

İslâmiyette «Gıpta» meşrû, «Hased» yasaktır (3).

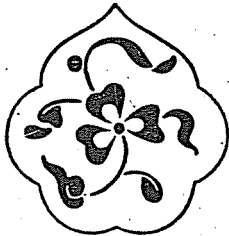
Müslüman tüccarların, kendi müşterilerini, satışı kendisinden daha az olan komşu tacirlere gönderdikleri devirler olmuştur. Bunun sayısız delilleri menkıbeler halinde nesilden nesle intikal etmiştir.

(1) Abdül Kayy el Kattanî bu iş için sermaye ayıran müslüman zenginler nakleder.

(2) «Hileli mal satmak sûretiyle aldatan benden değildir.»

Eshâb-ı Sünen

(3) Nisa: 54.

Meşrû yollardan kazanılan servet, İslâmiyette teşvik görülür. İslâm Dîni, ferdi teşebbüs ve servet istihsalini tavsiye etmiştir (4). Fakat servet biriktirmek için meşrû yollar eşit şekilde herkese açık tutulurken, gayr-ı meşrû yollar tamamen kapatılmıştır.

5 — DEVLET - FERT MÜNASEBETLERİ VE SOSYAL ADALET AÇISINDAN DEVLETİN GÖREVLERİ

Husûsî hayata çeşitli sebeplerle el uzatabilen rejimler karşısında İslâmiyetin yeri nedir? İctimâî menfaatlar için ferdin zorlanabileceği azami hudut nasıl olmalıdır?

İslâmî cemiyette fert, «Emir-ül Mü'minin»e, Şeriatın koyduğu hudutlar çerçevesinde itaatla görevlidir. Durum bu olunca, devlet müdahalesinin yeri kendiliğinden anlaşılır. Şeriatın emir ve yasakları mutlaka yapılacaktır. Devlet, bu mevzuda müeyyideler koymaya selâhiyetlidir. İlk Halife Hz. Ebûbekir (R.A.) Zekât vermeyenler üzerine ordu göndermiştir. Karaborsa ve fâizî İslâm Hükûmeti takip etmekle görevlidir. Buna rağmen, İslâmın koyduğu sarîh ve kat'î hükümler dışında fert, bir şeyi yapmaya zorlanamaz.

Burada istimlak meselesi ortaya çıkmaktadır. Mustafa Sibâî, Türkçeye çevrilmemiş bir eserinde (5) İslâm Peygamberinin, komşusunu rahatsız eden ve çeşitli ihtarlara rağmen sahibinin kesmediği bir ağacı bir emirle ortadan kaldırttığını yazmaktadır.

Bundan çıkan netice şudur: Başkasına ait bir mal sahibinin rızasına müracaat etmeden istimlak edilemez. Fakat bu maldan dolayı zarar gören bir kimse mevcut veya bir ictimâî menfaat haleldar oluyor, mal sahibi de hiç bir meşrû sebep yokken veya pek cüz'î bir menfaat uğruna şahsî çıkarlarından vazgeçmek istemiyorsa İslâm Devleti buna müdahale eder. Hakikatte bu, mağdûrun devletçe korunması demektir. Zira burada meşrû bir sebep gösterilmeksizin başkası zarara uğratılmaktadır. Bu hususta İsviçre, Alman ve Türk Medeni Kanunları küçük farklarla; «Bir hakkın sırf gayr-ı ızzar eden suistimalini kanun himaye etmez» (6), «Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını kanun himaye etmez» (7) diyerek, Resûlullahın mezkûr tatbikatıyla birleşmektedir.

İslâm Dîninde, hükûmete iktisâdî hayatta çok büyük selâhiyetler verilmektedir: Prof. S. Kutup, İslâm devletinin:

«a — Toplumun umûmî ve zarûrî menfaatlarını korumak,

b — Vesile (vasıta) lere mânî olmak» mecburiyeti tahtında; maden ocakları, petrol kuyuları, içme suları, elektrik tesisleri, nakil vasıtaları ve av sahaları gibi umûmî hizmetlerin derhal devletleştirilmesini savunmakta ve bunların değerlerinin halkın en fakirinin satınalma gücüne göre ayarlanmasını istemektedir.

Hatta bu müellif daha da ileri giderek:

«a — Aşırı fakirliğin men'i,

b — Cehalet ve hastalıklara mânî olmak» mecburiyeti yanında,

c — Lükse kayma ve bir takım sosyal rezaletler işlenmesine yol açması mülâhazasıyla sermaye sahiplerinden fazlasını almak ve nüfusa nisbetle millî servetin ortalama seviyesini aşırılmamak için fertlerin iktisâdî durumlarında tadilat yapmayı da devletin selâhiyetleri arasında görmektedir.

Bunlar, esaslı şekilde araştırmaya muhtaç konulardır. İslâm'ın bu mevzudaki görüşleri ehillerince ke-

sin sınırlarıyla ortaya konulmalı ve son zamanlardaki aşırı solcu çevrelerce alabildiğine istismar edilen bu hususlar, ana kaynaklar ve tatbikat örnekleriyle vuzuha kavuşturulmalıdır.

6 — SOSYAL ADALET TEDBİRLERİ :

A — SİGORTALAR :

Modern dünyada yangın, kaza, hayat sigortaları, hayatta zannedilenden daha fazla rağbet görmektedirler. Fidyeye-i Necat, Kan diyeti olarak eski devirlere kadar inen sigorta müessesesi her devrin şartlarına ve cemiyetin ihtiyaçlarına göre çeşitli tatbikat şekillerini göstermiştir.

İslâmın başlangıcında bu müessese «MA'KİL» ismi ve tabiri altında tatbik edilmiştir.

Kusursuz ve kasıtsız öldürme veya hürriyetini elde etme hallerinde ödenecek kan diyeti ve fidyeye-i necat borcu, bir insanın maddî gücünün ulaşamayacağı büyük meblâğlardır. Bu durumda İslâm Cemiyeti, önceden bu gaye ile kurulmuş bir teşkilât bulunsun veya bulunmasın, büyük yekûn tutan bu borçları ödemek zorundadır. Aynı mecbûriyet, meslekî yapıya sahip bazı zümrelerde de (Esnaf, berberler topluluğu vb.) vardır.

Halife Ömer (R.A.) devrinde daha çok tatbik edilen sigorta müessesesi, Hz. Peygamberin I. Hicret yılında vaz ve ilân ettiği 52 maddelik yazılı anayasada uzun-uzun ele alınmaktadır. M. Hamidullah, müteakip devirlerde Kuzey Afrikalı müslüman tâcirlerin deniz kazalarına karşı bir sigorta müessesesi kurduklarını yazmakta, fakat bunun bünyesini açıklamamaktadır (8).

Hemen kaydedelim ki, mezkûr tatbikatlar içerisinde fâizli bir sigorta müessesesi bahis konusu değildir. Bunlar ya yardım veya karşılıklılık esaslarına dayanmakta ve ictimâî güvenlik tedbirleri olarak İslâmî cemiyetin bünyesinin kuvvetini aksettirmektedirler.

S. Kutup, bu güvenlik tedbirlerinin modern zamanları imrendirecek bir seviyeye ulaştığını şöyle belirtmektedir:

«Hz. Ömer, yeni doğan çocuğa 100 dirhem, biraz büyüyünce 200 dirhem, bülûğa erince daha fazla verirdi. Sokağa atılan gayr-ı meşrû çocuğa 100 dirhem ve velisine her ay lüzumu kadar yardım ederdi. Çocuğun süt ve nafakası, hazineden karşılanırdı. Hz. Ömer'in bu semâhâti, İslâmın ilham ettiği semâhattır.

Âmâ bir Yâhûdî'ye ve cüzzamli Hristiyanlara yapılan muâmele, İslâmın yalnız Müslümanlar için değil, bütün insanlar için gösterdiği müsamahadır.

Muhtaçlar için İslâmın ortaya koyduğu sosyal sigorta müessesesi öyle bir rağbet derecesine ulaştı ki, insanları aşır, hayvanlara erişti. Hayvanlardan hasta ve zayıf olanlar için onları muhafaza edecek barınaklar tesis edildi» (9).

B — SOSYAL TESANÜD VE GÜVENLİK :

«Eğer hükmettiğim kadar iktidarda kalırsam, zenginlerin artan mallarını alır, fakirlere verirdim» (10).

(4) *El Cumua*: 10.

(5) *El İştirâkiyet-ül İslâmiyye*.

(6) *Türk M.K. mad. 2.*

(7) *İsv. M.K. mad. 2 — Alm. M.K. mad. 226.*

(8) *M. Hamidullah, a.g.e. sh. 35-37.*

(9) *S. Kutup, a.g.e. sh. 52-53.*

(10) *S. Kutup, a.g.e. sh. 112-113.*

Hız Ömer'in bu sözü bugünkü güdümlü rejimlerin ferdi mâmeleke her an el koyabilmesi anlamında alınmamalıdır. Zira İslâmiyette mülkiyet hakkı masumdur. Ona hiç kimse el süremez. Fakat İslâmî cemiyet rûhu, insanı o hale getirir ki kendi arzusu ile ihtiyaç fazlası malını muhtaç olanlara vermek iştiağı, bir ibâdet hazzı içerisinde icra edilir. Bu işlem, fert ve cemiyet vicdanına bırakılmıştır. Hız Ömerin zikri geçen sözü böyle anlaşılmalıdır. Fakat S. Kutup, bu günkü şartlar muvacehesinde bunun devlet tarafından organize edilip, zenginın elinde kalan miktarın yatırımlar ve işletme için kâfi gelebilecek seviyede bırakılması şartıyla servet ayarlamaları yapılması taraftarıdır (11).

«Zira» diyor S. Kutup, «Devlet Başkanı, sosyal muhitte muvazeneyi sağlamak, her türlü zarar ve ihtiyacı defetmek, bütün fertlere gıda, su, giyim, ev, ilâç, ve tedavi imkânlarını temin etmek gayesiyle lüzumlu vergiler koyabilir» (12).

7 — MAL VE BÜTÇE SİYASETİ :

Müslümanların verdiği vergileri ifade etmek üzere «SADAKA», «ZEKÂT», «TAAM», «İTÂ», «HAK» «NAFAKA» tabirleri kullanılmıştır. Bunlar, Allahın Kitabında insanlara yardım şuruu aşılacak ve ictimâî düzensizlikleri önlemek gayesiyle verilen emir ve tavsiyelerde kullanılan umumi terimlerdir. Tatbikat mevkiinde «ZEKÂT», «SADAKA» veya daha husûsî tabirler olan ve sadece bir vergi nisbetini belirten «ÖŞR», «HUMS», «NISF-EL ÖŞR» tabirleri yayılmıştır.

Dr. Salih TUĞ, çok mes'ut bir netice olarak İslâm Vergi Hukukunu, bütün ayrıntı ve tatbikat örnekleriyle gün ışığına çıkarmış bulunuyor (13). Kaynaklara kadar inen güvenilir incelemeleriyle dikkati çeken müellif bu çalışmasıyla; vergi mükellefleri, vergi mevzuları, vergi nisbetleri gibi İslâm Vergi Hukukunun bütün unsurlarını ortaya koymuştur.

8 — PARA VE BANKA SİYASETİ

Hayatın zaruretleri, vatandaşlara kredi açan müesseselerin varlığını lüzumlu kılmaktadır. Lüzumlu harcamalarda kullanılacak gerekli kredinin ihtiyaç sahiplerine temini İslâm'da, husûsî şahısların faziletli vicdanlarına bırakıldığı kadar ve ondan da ileri, aynı zamanda bir devlet görevi sayılmıştır. İslâm Hukukunun ana kaynağı Kur'an-ı Kerim, «İslâmî Devletin bütçe siyaseti konusundaki meşhur âyetinde devlet gelirlerinden faydalanacaklar arasında ağır mükellefiyeti olanları ve borçluları da ithal etmiştir. Bilindiği gibi iki çeşit borçludur: Çok fakir olmaları dolayısıyla borçlarını vadelerinde ödeyemeyenler, ihtiyaçları muvakkat olup, kendilerine ikraz edilen meblâğı kısa vadede tediye imkânına sahip olanlar. Halife Ömer (R.A.) bu tefriki çok vasıflı bir şekilde yapıyordu. Fakirler yardım kredisinden ayrı olarak muayyen vadelerde ödenecek fâizsiz ikraz kısmı ihdas etmişti.» (14). Eğer bugünün İslâm Hükümetleri bunu yapmazlarsa, bunun tahakkuk imkânı, fâizsiz, özel bankalara kalmaktadır.

«Büyük projeler için kredi bulmak maksadıyla İslâmiyette fâizin yerine kazanç esasına dayanan şirket işbirliği (MUDAREBE = co-operation) vardır» (15).

Fâizsiz bankanın lüzumu ve bünyesi hakkında M. Hamidullah'ın kıymetli çalışmaları, bu ihtiyacın giderilme çarelerini en iyi şekilde belirtmektedir (16).

İslâm'ın para ve banka siyaseti şüphesiz sadece bunlardan ibaret değildir. Mübadele için lüzumlu vasıtalar, bunların karşısındaki fert ve devletin tutumları bütün ayrıntılarıyla izah edilmelidir. Bizim burada ifade etmeye çalıştığımız husus, İslâm Dininin mo-

dern zamanların ihtiyaçlarına cevap veremeyeceği mülahazasını yıkmaktır. Yukarıda da izah ettiğimiz gibi İslâm Dini, sadece Allah ile kulu arasındaki münasebetleri belirten ve vicdanlarda gömülü bulunan prensipler değildir. O, modern Hukukun, modern iktisadın, modern cemiyet bünyesinin en girift mes'elelerine daha ideal hal çareleri gösteren ilâhî prensiplerdir.

9 — NÜFUS VE İSTİHDAM SİYASETİ :

«Çocuk doğuran ve (ailesini) seven kadımla evleniniz. Kıyamet Gününde sizinle, diğer milletlere karşı iftihar ederim.» (17)

Bu Hadis ile İslâm, nüfusun çoğalmasını teşvik etmektedir. Gerçekten, bir milletin büyüklüğü, zenginliği ve harp gücünün yakından alâkalı bulunduğu nüfus siyaseti, üzerinde durulmaya değer bir mevzudur.

DOĞUMUN KONTROLÜ, SEFALET VE MALTHUS NAZARİYESİ :

«Evlâtlarınızı fakirlik korkusuyla öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Hakikat onları öldürmek büyük bir suçtur.» (18)

Klasik Ekolün XIX. Yüzyıldaki temsilcilerinden Malthus, Liberal bir iktisat anlayışına sahip olmakla beraber, dünya nüfusunun artış oranı ile toprağın verimi arasında yaptığı mukayeseler onun kendi adıyla anılan ve sonraki yıllarda büyük yankılar uyandıran meşhur nazariyesini kurmasına vesile olmuştur. Bu görüşleri sebebiyle Malthus, dünyanın geleceği mevzuunda kendisi gibi bir İngiliz İktisatçısı olan RİCARDÓ ile birlikte kötümser ilim adamları olarak tarihe geçmiştir.

Malthus, bu gidikle nüfusun 1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128 şeklinde geometrik bir dizi takip ederek her 25 yılda bir kez artabileceğini, buna mukabil zirâî istihsal gelişmesinin en iyimser tahminlerle bile 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8 gibi bir aritmetik dizi temposunu aşmayacağını, binâenaleyh nüfus ile beslenme imkânları arasındaki gelişme farkının 200 yılda 259 a dokuz ve 300 yıl sonra 4096 ya 13 nisbetinde kalacağına işaret etmiştir. Her ne kadar henüz dünyada kullanılan imkânlar ve kaynaklar mühim bir yekûn tutuyorsa da, günün birinde nüfusu besleyememek tehlikesiyle karşılaşılması kuvvetle muhtemeldir..» (19)

O halde, diyor Malthus, doğumları azaltmalı ve zirâî artış oranına indirilmelidir. Devlet yardımı ve Sosyal yardımlaşma, hastalığı daha da müzminleştirir. Halk, aç kalma korkusuyla kendiliğinden doğum oranını azaltmalıdır.

İslâm Nokta-i nazarından buna verilecek en güzel cevap yukarıki ayettir.

Malthus ve David Ricardo'ya mukabil iyimser fikirleriyle temayüz etmiş Frederik Bastiat'ın bu mevzudaki görüşleri enteresandır :

«Terakki, insanlara dünya nimetlerinden gittikçe daha ucuz bir beden ve daha az külfet karşılığında

(11) S. Kutup, a.g.e. sh. 112-113.

(12) S. Kutup, a.g.e. sh. 112-113,

(13) Dr. S. TUĞ, İslâm Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı, İlahiyat Fak. Yayınları — Ankara.

(14) M. Hamidullah, a.g.e. sh. 40.

(15) Prof. İhsanullah Han, İslâmiyet ve Kom. Birbirine Zıttır. Bedir Y., İst. 962, sh. II.

(16) Hamidullah, a.g.e. sh. 39, 42.

(17) Bekir Topaloğlu, İslâm'da Kadın, sh. 33.

(18) El İsrâ: 31.

(19) F. Ergin, a.g.e. sh. 65, 69,

istifade imkânlarını kazandırmaktadır. Teknik terakî karşısında emek verimi devamlı sûrette artmaktadır. Yeni toprakları ziraata açmak ve istihsal vasıtaları satın almak için lâzım gelen masraflar, zamanla azalmaktadır. Buna mukabil tabiat kaynaklarının bereketi olduğu gibi kalmaktadır. Medeniyet, toprağın zenginliğinden ve bereketinden her gün biraz daha müsâit şartlarla faydalanmaktadır. Maliyet masrafları da tedricen ucuzlamaktadır. Bu itibarla toprak rantının tahripkâr tesirlerinden bahsetmeye lüzum yoktur..» (20)

İslâm'ın nüfus politikasına aykırı gelen doğum kontrolü, İslâmiyet nazarında yasaktır:

«Kur'an-ı Kerim'de İslâm'a giren kadınların Resûlullah ile yaptıkları andlaşma maddelerinden «Evlatlarını öldürmemelerine..» meâlindeki âyetin tefsirinde İbn Kesir, çocuk düşürmenin de evlât öldürmeye dahil olduğunu kaydeder. Kur'an-ı Kerim'de, 'iyi kadınlar itaatlı olan ve görünmeyeni muhafâza eden-dir'» buyrulur (21).

NETİCE :

İslâm'ın İktisâdî görüşleri mevzuunda söylenecek son sözler şunlardır :

İslâm Devleti, müstakar bir iktisâdî düzen getirilmek için «BIRAKINIZ YAPSINLAR, BIRAKINIZ GEÇSİNLER!» prensibini kabul etmez. Fakiri zengin elinde oyuncak olmaktan kurtardığı gibi, yoksul tabakayı da devamlı bir baskı grubu yapma temayül-lerini önler. Bunun için zaman-zaman, millî gelir dağılımındaki eşitsizlikleri gidermek üzere servet tevazününü yapmaktan da çekinmez (22). Fakat bunu yaparken, ferdin kendi rızasıyla yerine getirmesi gibi yüksek ahlâkî seviyeye ulaştırma çabalarını da unutmamak gerekir.

İslâm Cemiyetinde servet biriktirmek için her türlü vasıtayı meşrû kılan bir anlayış yoktur. Meşrû yollardan kazanılsa bile, cemiyetteki fakir tabakanın ortadan kaldırılması için zaman-zaman servet ayarlamaları yapılır. Hz. Ömer'in şu sözü mânîdardır : «Eğer hükmettiğim kadar daha iktidarda kahrsam, zenginlerin artan mallarını alır, fakirlere verirdim» (23). Bunu yaparken İslâm Devletinin zulme sapsadan, umûmun âcil menfaatları açısından ve ictimâî huzursuzlukların tedavisi zaviyesinden hareket ettiğini göz önünde tutmalıdır. Zira İslâmiyette mülkiyet hakkı her türlü tecavüzlerden masun tutulmuştur.

İslâmiyetin; Kapitalizm'in hatalarını, Liberalizm'in eksiklerini, Sosyalizm'in pürüzlerini giderici politikası, en ideal nizam olarak yeni dünyada kendisini yavaş yavaş kabul ettirmektedir..»

(20) F. Ergin a.g.e. sh, 69 ve müt.

(21) B. Topaloğlu, a.g.e. sh. 86.

(22) bkz. yukarıda 7-10.

(23) bkz. yukarıda: «Sosyal Tesanüd ve Güvenlik».

D Ü Z E L T M E

Geçen sayıda çıkan birinci kısmın (sh. 32), sondan bir önceki pragraf yanlış dizilmiştir..

Doğrusu şudur :

İslâm Dini çalışmadan, hiç bir riske girmeden, paranın para kazanmasını yasak kılmıştır. Bunun sebebi açıktır : İhtiyaç sahiplerini zenginlerin elinde ezdirmek; sermaye sahiplerini faydalı, yeni teşebbüsler yerine atâlete sürükleyici konbinezonlara girme serbestisi ile başıboş bırakmak; sınıf kavgalarını davet edici ictimâî düzensizlikler meydana getirir.

Â Ş İ K

— İbn-ün Neccar Şey Rıza
hazretlerine nazîre —

Safâ-yı vechine mir'ât-ı beyzâ-yı zamân âşık
Leyâl-i zülfüne manzûme-i Şems-i cihân âşık.
Leb-i tekvîne ziynet, ibtisâm-ı harf-i nûrundur;
Müebbed şân-ı hüsnünde hitâb-ı «Kün fekân»
âşık.

Hilâl-i ıyd-i îmandır kaşın subh-i tecellîde,
O mihrâb-ı cemâle nağme-i tekbîr-i cân âşık.
Vüdû-i vuslat aldım çeşme-i billûr-i dîdemden,
Salât-ı fecr-i ruhsârınla feryâd-ı Ezân âşık.
Sükûn-i merkadinden bir ilâhî çağlayan peydâ,
Ledünnî neş'esinden şîve-i nutk-u beyân âşık.
Harîm-i kubbe-i ravzanda aks-i «Lenterânî!» yok
Ne Tûr-i cilvedir yâ Rab?.. zemîn-ü âsümân âşık!
Gönüller, ru'yet-i Didâra müstağrak zilâlinde;
Yeşil nûrunla olmuş rûh-i Rıdvân-ı cinân âşık.
Yed-i lutfunla bir câm-ı hakikat sun!.. «ŞEREF»
âsâ

Durur bâb-ı kabûlünde müselsel teşnegân âşık...

ABDURRAHMAN
ŞEREF
GÜZELYAZICI

Dil

Kelimeler dünyasından

Prof. Dr. Faruk
K. TİMURTAŞ

ON yıllarda oldukça yaygın olarak kullanılan yanlış kelimelerden biri de «düşün» dür. «Fikir» karşılığı kullanılıyor. Bazı dergilerin iç kapaklarında «sanat ve düşün dergisi» şeklinde kayıtlara rastlamaktayız.

Düşün kelimesi «düşünmek» fiilinden türetilmiş. Fakat, mâlûm olduğu üzere, dilimizde masdar eki olan «-mak, -mek» kaldırılınca kalan kök, emir mânâsı ifade eder. Böylece düşün kelimesi

düşünmek fiilinin 2. şahıs emri olur. Türkçede fiil köküne ancak bazı ekler getirilmek suretiyle isimler yapılır. Düşünmek fiilinden de düşünce, düşünme, düşünüş, düşüncü (Anadolu halk ağzlarında) şeklinde isimler meydana getirilmiştir. Dilin kendilerine uygun olarak «düşünü» kelimesi de teşkil edilebilir. Bunların hiçbirini beğenmeyip te «düşün» kelimesine yer vermek mânâsız ve düşüncesiz bir davranıştır. Fikir ve tefekkür kelimelerini kullanmak istemeyenler pekâlâ fikir yerine «düşünce», tefekkür yerine «düşünme» diyebilirler.

GEÇEN - GEÇTİĞİMİZ

Sekiz on yıldanberi, gittikçe artan bir şekilde «geçen» kelimesi yerine «geçtiğimiz» kullanılıyor. «Geçen ay», «geçen hafta», «denecek iken «geçtiğimiz ay», «geçtiğimiz hafta» deniyor. Bu kullanılış doğru değildir. Dilimizin tabii şivesine olduğu kadar, zaman mefhûmu bakımından, mantığa da aykırıdır. Çünkü geçen, giden, ilerleyen zamandır. Zamanın durup ta bizim geçmemiz bahis konusu olamaz. Zaman daima «geçip gitmek» ve «akmak» gibi mefhumlarla kullanılmış, bu şekilde vasıflandırılmıştır. Yahya Kemâl'in «Dil farkına varmaz ki akan cûy-ı zamandır» mısra'ında olduğu gibi.

Geçtiğimiz hafta, geçtiğimiz yıl gibi deyimler, yanlış olmakla beraber, bugün çok kimse bunları benimsemiş durumdadır.

Türkçeyi iyi bilenlerin bile yazılmasında bunlara rastlanıyor.

Geçen şey zaman olduğuna göre, bu yanlış sözler yerine «geçirdiğimiz hafta», «geçirdiğimiz yıl» diyebiliriz. Nitekim böyle yazanlar görülüyor, meselâ şu cümlede olduğu gibi: «Geçirdiğimiz hafta içinde mühim bazı olaylar cereyan etti.» (Celâl Yardımcı, Tercüman, 12 Kasım 1967).

Geçtiğimiz hafta gibi sözler Batı dillerinden ve yanlış tercüme ile dilimize girmiştir. Fransızcada geçmek ve geçirmek fiillerinin aynı kelimeyle (passer, se passer) ifade edilmesi, tasrif sırasında birinde «avvir», öbüründe «être» yardımcı fiillerinin kullanılmasına rağmen, böyle bir yanlış anlamaya ve yanlış tercümeye sebep olmuştur denebilir.

Mânâca ve mantık bakımından uygun düşmeyen bu şekildeki sözler yer verilmesi, dilimizin tabii anlatış güzelliğini bozmaktadır. «Geçen hafta», «geçen ay» gibi doğru ve güzel söyleyişler dururken «geçtiğimiz hafta», «geçtiğimiz ay» gibi sözleri kullanmaya hiçbir sebep ve lüzum yoktur.

ORUÇ BOZMAK

Oruçlu geçen günün sonunda yemeğe başlanması, yani «iftar» için İstanbul ağzında daha çok «oruç bozmak» tâbiri kullanılıyor. Halbuki, deyim doğru «oruç açmak»tır. Nitekim doğru şekil Anadolu halk ağzlarında ve eski metinlerle lügatlerde görülmektedir. Ferit Devellioğlu'nun «Osmanlıca - Türkçe Sözlük»ünde de «iftar» karşılığı «oruç açmak» a yer verilmiştir.

Esasen orucun bozulması, oruçlu hâlde iken kasden veya unutulmuş olarak yemek yenmesi demektir. Oruçlu hâlde normal olarak son verilmesi, orucu bozmak değil, orucu açmaktır. Fakat, oruç bozmak tâbiri Burhan Felek ve R. C. Ulunay gibi dilimizi çok iyi bilen muharrirlerce de kullanılmaktadır. Yahya Kemal'in «Atik-Valde'den inen sokakta» başlıklı şiirinde bulunan «Top gürleyip oruç bozulan lâhzeden berimsıra»nda da deyim bu şekildedir. Demek ki, son yıllarda deyim yanlış şekli İstanbul ağzında umumileşmiş bulunuyor. Bu durum bir «galat-ı meşhûr» sayılabilir.

ŞEKER BAYRAMI

«Ramazan bayramı» yerine İstanbul «Şeker bayramı» deyimini ter-

cih ediyor. Arapçası id-i fitr (oruç açma bayramı) olan ramazan bayramına şeker bayramı denmesi, ikram edilen nesne dolayısıyla olsa gerek. Eskiden ramazan bayramı deniyordu. Bugün de Anadolu yine ramazan bayramı diyor.

İstanbul, rahmetli Ali Hatipoğlu arkadaşımızın da bir sohbetinde işaret ettiği gibi, bayram ve mübarek günleri hep bir yiyeceğe bağlanmış bulunuyor: Ramazanda pide, kandillerde simit, bayramlarda şeker ikram edilmesi şeklinde.

DUYURMAK - TEBRİK ETMEK

Kelimelerin yerli yerinde kullanılmasına çok dikkat etmek gerekir. Bâzan bir kelimenin uygun olmayan şekilde kullanılması, mânâ güzelliğini ve inceliğini ihlâl eder. Meselâ şu cümlede «duyurmak» kelimesine yer verilmesi pek te hoş kaçmamıştır: «Mübârek gufran ve rahmet ayının gelişini, müessese veya şahısları adına, müslüman kardeşlerimize duyurmak isteyen firma sâhiplerinin ilân memurumuzu çağrılarını rica ederiz.» (Bugün). Ramazanın gelişine ilgili ve yetkili makam tarafından halka duyurulur. Bizim yapacağımız bunu biribirimize duyurmak değil, tebrik etmektir. Bu sebeple «rahmet ayının gelişini duyurmak» yerine «rahmet ayını tebrik etmek» denseydi daha uygun olurdu.

TAMLAYICININ YERİ

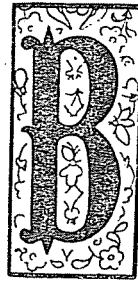
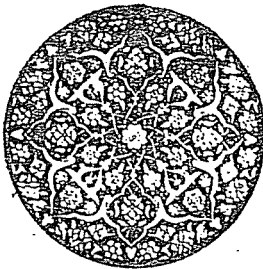
Cümle içerisinde tamlayıcı (mef'ûl) yerli yerinde olmazsa, bazan mânâ bozulur veya değişir. Bu hususu ihmal etmemek icab eder. Mef'ûl gibi sıfatın da yanlış yerde kullanılmamasına dikkat etmek lâzım gelmektedir. Meselâ aşağıdaki cümlede sıfatın yanlış yerde kullandığı görülüyor: «Ya şehid olup en yüksek dinimizin emrettiği mertebeye ulaşacaksınız.» (M. Şahap Tan, Bugün, 27 Kasım 1967). Burada «en yüksek» sıfatı dinimiz kelimesine değil mertebeye kelimesine aittir. Bu duruma göre, cümle şöyle olmalıydı: «Ya şehid olup dinimizin emrettiği en yüksek mertebeye ulaşacaksınız». Cümle içerisinde mef'ûllerin ve kelime gruplarında sıfatların yerli yerinde kullanılmaması çok defa mânâyı bozmakta, yahut zayıflatmaktadır. Bundan kaçınmak iyi olur.

HİKAYELER | kâğızdan bozları

YAZAN :
Emine İşımsu
OKÇU

İbrahim Padişah

BİR muhteşem padişahı. Asildi, yakışıklıydı. Ömrü boyu, rahat'ı, güzel'i, kolay'ı tanımış, bilmiş, yaşamıştı!

Sarayı, şehrin en yüksek tepesine kurmuştu. Neler, neler anlatmazlardı bu saray için. Gerçek olan şu ki, bir masaldan doğmuş, ancak bir masalda yaşayacak güzellikte idi bu saray!

Yerler Türk halıları, duvarlar samur kürklerle kaplı. Fil dişi oymalı kapılarının tokmakları altındandı.

Billür vazolar, günün her ışığında ayrı bir renk sağlar, çini saksılarda, her mevsim, nazenin, nadide çiçekler açar, gümüş kafeslerde mavi kuşlar şakırdı.

Uşaklar, hizmetçiler birer gölge gibi sessiz ve yumuşak gezinirler. Dünyanın dört bucağından seçilip getirilmiş cariyeler padişaha hizmet için yarışa girerlerdi.

Bazen misafirler davet edilir, bu cariyeler, billür bardaklar içinde bilinmedik şerbetler sunarlar, incecik rakkaseler tüllere sarınmış vücutlarını, müziğin ahengi ile konuştururlardı. Günler, aylar boyu şarkı; kahkaha sesleri taşar saraydan; ve bazen de sükûn, elle tutulurcasına derin ve gamlı sarardı çevreyi.

Bu sarayın yakışıklı padişahı başka ne isteyebilirdi ki?

Hazine daresi kovalarla altın ve mücevher dolu, bir parmak işareti ile emrine koşacak yüzlerce hizmetkâr... Bütün kapılar açık ona!

Yine de bu tedirginlik ne? Avuçları yanıyor, şakakları terliyor. Hiç bir şeye sevinemiyor. Bir eksiklik var tende ve canda. Bu eksiklik ne?

İçinde, ta içinde duyduğu açlığın ismi ne?

Altın, kadın, çiçek, müzik, ışık, hepsinde parça parça bulduğu, hiç birinde bulamadığı ne?

— İbrahim, hey İbrahim... Uyan artık İbrahim.

Geceler boyu duyar bu sesi, yüreği çarpar deli deli. Oradan oraya koşar.

— Kim o, kimdir bana seslenen?

Sükûn, derin ve gamlı. Bir an parlayan ışık sönmüş! Artık uyku girer mi göze?

Sonra bir gün, güpegündüz taht odasında otururken, o sesi tekrar duyar.

— İbrahim, hey İbrahim, uyan artık İbrahim.

— Uyumuyorum ben, görmüyor musun? Fakat sen kimsin, nesin, ses ver!

— Bir gaflet uykusundasın İbrahim, uyan ve hak yolunu seç.

— Hak yolunda olmadığımı kim söyler?!

— Git İbrahim git... Kendini bul. Git hak yolunu bul ve anla Git İbrahim.

Günler geçer, padişah sararıp solar, ne diyeceğini, ne yapacağını bilemez. Müzikte, ışıktaki, çiçekte, güzelde parça parça bulup, hiç birinde bulamadığı çağırılmaktadır onu.

Ve bir gün İbrahim padişah, sırta yok, ayakta yok, azık torbası yok; yola vurur kendini. Arkasında koca saray, altınlar, hizmetkârlar... İbrahim padişah gider. Çöl sarı, ormanlar serin... Dağlar, aşılması güç; nehirlere, geçilmesi zor. İbrahim padişah gider...

Aradan yıllar geçer. Şimdi o sarayın başka bir padişahı vardır. Eskinin güzel cariyesi olmuş, yerlerine yenileri gelmiş. Uşakların kimi gitmiş. Bir rüzgâr esmiş velhasıl, iyilik ve günahları ile.

Bir gün sarayın eski hizmetkârlarından biri, at üstünde ve şarkı mırıldanarak, komşu ülkelerle haber iletmeye gidiyordu. Yolu bir ormana düştü; birden ta uzakta, ırmağın kenarında, aman Yarabbi, gözlerine inanamadı hizmetkâr; hırkasını diken bir ihtiyar! Bu, onun efendisi!

Attan indi, heyecanla koştu, eline vardı :

— Padişahım, efendim, beni tanıdınız mı?

— Tanıdım oğul, nasılsın, ne yaparsın?

— Ben iyiyim padişahım, saraydayım yine, fakat siz! Ah gözlerim kör olsaydı, görmeseydim bu hâli. Nasıl, neden terkettiniz sarayı, onca hizmetkârı, neden teptiniz kismetinizi, padişahım, efendim! Size reva mı bu hâl?

— Hâlimde ne var oğul?

— Onca insana hükmederdin, efendim, ne istediniz de olmadı, hazineniz.. cariyeleriniz.

İbrahim padişah gülümsedi, sırtını okşadı eski hizmetkârının. Adam, üzüntüyle titredi.

— Eyvah, iğneniz düştü suya. Başka bir iğneniz de yoktur helki, ne yapsam?

— Dur üzülmeye evlâdım, dur, balıklar getirir iğneni.

Sonra İbrahim Padişah, suya eğilip, balıklardan istedi iğnesini ve kül rengi bir balık sudan çıkarıp başını, uzattı iğneyi.

Gayri ne diyebilirdi hizmetkâr, utançtan al bastı yüzünü, göz yaşları yanaklarını yıkadı.

— Af et beni, efendim, padişahım..

Dedi. Bindi atına, uzaklaştı.

Çoban

ÇOBAN genç, çoban cahildi ama ne çıkar dağları iyi bilirdi. Hangi dağda ne çiçek biter onu da bilirdi. Severdi dağları, çiçekleri, bulutları ve severdi kavalını. Her saat türlü nağmeler dökülürdü kavaldan. Çobanın yaşama sevincini dile getirirdi bu kaval. Bazen gamını, kederini ve en önemlisi içinin ateşini anlatırdı uçan kuşlara.

Gün geçtikçe büyüyen derin bir ateşi bu. Kavru-lurdu çobanın yüreği, dili ve beyni.

Serin pınarlar keşfetti dağda; sularını içti kana kana. Ateş, daha bir alevlendi. Yağmur bekledi; gün, gece demedi, altında oturdu yağmurun. Ateş, daha bir alevlendi.

Şaşıra kaldı çoban, ne etsindi kuzum? Bu içindeki ateşe bir isim vermekten de acizdi. Başını taşlara vurdu. Göz yaşları ırmaklar gibi çağladı. Ekmek yemedi, su içmedi günlerce. Sürü kendisine ait olsaydı, belki onu da unutacaktı. Fakat başkalarının hakkı vardı üstünde. Bir tek sürüyü, silkip atamadı.

Güneşin doğuşunu, ayın batışını seyretti. Minnacık yaprakları tetkik etti. Koyunların gözlerine daldı. Taşları, avuğlarında sıktı. Gördüğü her şey, bir ayrı âlem, âlem içinde âlem.

Düşüne durdu çoban. Bu dağların, bu denizin, koyunların, yağmurun, güneşin, çimenlerin bir sahibi olsa gerek. Kendisinin bir sahibi olsa gerek. Burada durakladı çoban. İçindeki ateş titredi. Baştan ayağa titredi çoban. Abasına sarıldı, karanlıklara büründü.

— Allahım, sensin hepsinin, hepimizin sahibi.

Kollarını boşluğu kucaklamak istercesine iki yanına açtı. İçindeki ateşe, serin serin rahmet yağyordu. Çoban kendinden geçti.

Çoban cahildi, bilemezdi kelimeleri. Allahına sevgisini, şükürünü ne türlü anlatacağını bilemezdi. Ama ne çıkar, bildik birkaç kelimesi vardı ya.

— Sevgili Allahım, sen birsin, teksin. Hepimizin sahibisin. Sen çok büyüksün. İstersen her şeyi yaparsın. Koyunlarımı, koyun sahiplerini, dağları, denizleri, beni koru. Koyunlarımın bütün sütleri senin olsun. En iyi kaymakları senin için yapayım. Koyunlarımın yünü de senin olsun.

Çobanın ateşi bir yön bulmuştu gayri, ne pınarlar, ne yağmur, ne deniz. Hepsini yüreğindeki çobanın.

Ne var ki, bir ihtiyar geldi dağa bir gün. Çobanı, hayretle gözledi. Beyaz sakalını sıvazladı, sonra seslendi:

— Oğul, hey oğul, sen ne edersin, ne konuşursun öyle? Günaha girersin. Allah senin kaymağını, yoğurdunu ne yapsın. Ne biçim bir duadır bu?

Çoban sarsıldı, sonra boyun büktü:

— Ben cahilim, efendi, bilmem başka türlü dua etmeyi, aşkıma başka çeşit anlatmayı beceremem.

— İyi bir gence benzersin. İster misin kalayım burada birkaç gün, dualar öğreteyim sana.

Çoban sevinçle sarıldı ihtiyarın ellerine:

— Kal efendi, kal. Öğret bana, kölen olayım, ömrüm boyu.

İhtiyar birkaç gün eşlik etti çobana. En güzel duaları öğretti ona.

Bir sabah, gün doğarken vedalaştılar. İhtiyar dağdan inip, denize ulaştı. Bir kayığa binip, açıldı... Birden bir sesle irkildi:

— Efendiii... Efendiii...

Dönüp baktı arkasına ihtiyar; bir de ne görsün, çoban denizin üstünden koşup gelir arkasından.

— Efendi o son dua var ya, unuttum, bir daha söyleyiver.

O zaman ihtiyar titredi, «Allahım, dedi, sana sevgili olanı bir sen bilirsin, biz değil.»

Göz yaşlarını tutamadı, seslendi çobana:

— Garip çoban var git, bildiğin gibi et duanı. Senin aşkının yanında, bana söz söylemek düşmez.

Çoban, boynunu büktü yine, denizin üstünden yürüyüp, vardı dağının kıyısına.

Sorumuz Söylüelim

HAZIRLAYAN :
GAZİ MERT

Suallere Cevaplarımız

• Rize'den Sayın Abdülkerim SARAÇOĞLU :

a) İslâmiyette nesebin ehemmiyeti var mıdır ve müteber midir? Ahlâklı ve Dindâr birisiyle tezevvüç için nesebinde kendisi gibi sâlih mü'min olmasını aramak şart mıdır?

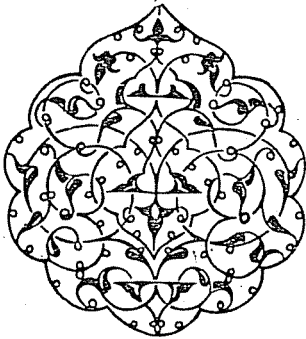
b) Neseb, anadan, babadan başlayıp ilânihâye devam eder mi? Yoksa bir hudûdu mu vardır? Aradan bir-iki kişinin gayri ahlâki fiil yapmasıyla nesebin ve neslin ahlâksız olmasına mı gidilir?

c) Ailesini idare edebilecek kadar zengin bir babanın evlâdına ve karısına rıza göstermedikleri halde haramla karışık para yedirdiği için, bu çaresizlerin günahkâr olup, ilerde fâsık olacaklarına hükmedilebilir mi?

a) İslâmiyette nesebin ehemmiyeti vardır ve muteberdir. Ancak, sorunuzun devamından anlaşıldığına göre bunun sizin sorduğunuz hususla alâkası yoktur. Nesebin muteber olması başka zaman ve mekânlarda aranır. Sorunuz İslâm Hukûkunun KEFÂET bahsine aittir ve cevabı şudur: «Kefâet; Damadın her cihetle evleneceği kıza denk olmasıdır. Bu denklik kızda değil, dâmatta aranır. İslâm'a göre kefâet; evlenmede esastır. Ve evlenmede kadının lehine bazı kayıtlar vardır. Kadın veya velisi dâmat olacak erkekde bazı şartlar arayabilir. Bu şartların ne olacağı hususunda İslâm hukukçularının ve Mezhep imamlarının kendilerine has görüşleri vardır.

Mezhepler; evlenecek çiftler arasında dindarlık bakımından eşitlik bulunmasının şart olmasında fikir birliğine varmışlardır. Bunun dışında;

Hanefiler; Erkeğin soy bakımından kadından aşağı olmamasını şart koşmuşlardır. Şöyle ki: Kureyşler; kendi aralarında, geri kalan Araplar, kendi aralarında. Arapların dışındaki insanlar da kendi aralarında denktirler, evlenebilirler. Ayrıca erkeğin,

kadının mehrini verebilecek, onun 6 aylık veya 1 yıllık geçimini temin edebilecek derecede mâlî kudrete sahip olması, san'at ve meslek bakımından da yaşadığı cemiyete göre kadına ayıplık getirecek bir durumda bulunmaması gerekir.

Şâfiiler'e göre erkek kadından; dindarlık, neseb, san'at ve hürriyet (köle olmamak) yönlerinden aşağı olmaması icap eder.

Hanbeliler de buna yakın bir fikir ileri sürerler.

Mâlikiler'se daha serbest düşünmüşler, dinî deliller bakımından da daha sağlam hareket etmişlerdir. Bunlara göre kefâet sadece dindarlıkta bir de vücut ve uzuvların kusurlardan sâlim olmasında aranır.

Görülüyor ki; Dâmatda aranacak vasıflar ve kefâet hakkında İslâm hukukçuları görüş birliğine varamamışlardır. İmam Mâlik, Sevri, Hanefilerden İmam Kerhî, bir rivayete göre Şâfiî, Amr b. Mes'ud, Tabîilerden Muhammed b. Sîrin ve Ömer b. Abdül'aziz, «Kefâet sadece dinde ve Ahlâkta aranır» kanaatinde idirler (1).

Nitekim Allahın Rasûlü de şöyle buyurmaktalar: «Kadın dört şey için nikâh edilir: Malı, soyu-sopu, güzelliği ve dindarlığı için. Sen bunlardan dindarı olanı araştı, bul, mes'ûd olursun» (2).

Hz. Muhammedin insanlar arasında soya dayanan tefriki kökünden kalıran Sahih Hadisleri vardır.

el-Hucuret sûresinin 13. Âyetinde, C. Hak insanların hepsinin bir dişi ile bir erkekten meydana geldiklerini ve bu sûretle eşit olduklarını, onların, ancak birbirlerini tanıyıp tefrik edebilmeleri için kabilelere ayrıldıklarını beyân eder. İnsanlar arasında üstünlük sadece, herkes tarafından elde edilmesi mümkün olan dindarlıkta aranabilir. «Şüphesiz ki sizin Allah nezdinde en şerefli olanı takvâca en ilerde olanınızdır.» Allah Rasûlü de şöyle buyurmakta: «İnsanlar tarak dişleri gibi müsavidirler. Hiçbir Arabın, Arab olmayana üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvâ iledir» (3).

Sunu da belirtmek icap etmektedir ki; Hz. Peygamber, en meşhur ve en şerefli kabîle addedilen Kureyşten zeki ve güzel Kays kızı Fatımayı bir köle azadlısının oğlu olan Usâme ile evlendirmiştir (4). Yine Rasûlüllah devrinde Kureyşli olan Abdurrahman b. Avf'ın kız kardeşi yine bir köle azadlısı Habeş'li Bilâl ile evlenmiş, Rasûlüllah buna vakıf olup kabul etmiştir (5).

Peygamberimizin Dindarlık yönünden çok üstün seviyede olan erkeklere (köle azadlısı da olsalar) Kureyşin en dindar kadınlarını tezevvüç etmesi, «Ahlâklı ve dindar birisiyle tezevvüç için nesebinde kendisi gibi salih mü'min olması aranır mı?» şeklindeki sorunuzun en güzel cevabıdır.

İlk insan ve ilk Peygamber Hz. Âdem'den bu yana Hak-Bâtıl mücadelesi devam edip gitmektedir. Hak-Bâtıl mücadelesinde hak cepheimizin büyük kayıplarının başında İslâm âilesi gelmektedir. İslâm imânı, örfü ve âdetine bağlı âilelerimizin sayısı gittikçe erimekte, azalmaktadır. Bunun sebebi evlenmedeki ölçü ve değerlerin bozukluğudur. Müslüman âilelerde büyüyen kızlar; doktor, avukat, mühendis ve fabrikatörle evlenmek için dindar olmayan muhitlere gitmekte, muhafazakâr erkekler de dinle mukayyed olmayan kızlarla evlenmektedirler. Böylece İslâm âilesine 2 yönlü bir tecâvüz yapılmaktadır. İşin acı tarafı da dindar görünen ana babaların buna pek düşkün olmalarıdır. Onlar «dindar arıyoruz» diye mütemâdiyen zengin damat aramaktadırlar. Kalıplarıyla kibleye çevrilmiş, lâkin kalpleri maddeye dönük bu insanlar, Allah Resûlünün şu tavsîfine hedef olmaktadır: «Her ümmetin bir fitnesi vardır, benim ümmetimin de fitnesi mal'dır» (6).

Şu halde tezevvüç için yapılacak şey: Dindarları araştırıp bulmak ve Allah Rasûlünün müjdesine binâen mes'ut olmaktır. Zaten sorunuzda Ahlâklı ve Dindar birisiyle tezevvüçten bahsedilmektedir ki neseb için o aranandan dindar ve Ahlâklı olması kafidir. Çünkü;

b) Neseb anadan, babadan başlayıp ilânihâye devam etmez. «Neseb husûsunda babayla, dede muteberdir. Daha ileriye geçilmez.» (7) Bu bölümde diğer sorduklarımız vârit değildir.

(1) Fethu'l-Kadîr, cilt: 2, sahife: 418; Şerhu'd-Derdîr, cilt: 2, sahife: 221; Ney-lü'l-evtâr, cilt: 6, sahife: 138.

(2) Buhârî; Muslim; cilt: 2, sahife: 1086.

(3) Fethu'l kadîr, cilt: 2, sahife: 418.

(4) el-İsâbe, cilt: 4, sahife: 373.

(5) İbnu'l Humam, Fethu-l Kadîr, cilt: 2, sahife: 418.

(6) Mişkât'ül Mesâbih, cilt: 2, sahife: 655.

(7) Ahmed Davudoğlu, Bülüğ'ül Meram mütercimi ve Yüksek İslâm Enstitüsü Öğretim Üyesi.

c) Bu parayı yiyenler hakikaten çaresiz iseler, yâni; baba; haram parayı kendilerine zorla yediriorsa, onların da bunları yememek ellerinden gelmiyorsa, mâzurdurlar ve bunun için kendilerine herhangi bir mes'ûliyet yoktur. Aksi takdirde, herkes suçu derecesinde mes'ul olur.

⊗ Ankara Hacettepe Üniversitesi'nden Sayın Alparslan ÖZYAZICI: «Mevlânâ Kuyumcu Salahaddin'in cenâzesini niçin çalgıyla teşci etti. «Meclisimize Allah yağıyor», «Mesnevi niçin Kur'an olmasın» demekten ne kasdediyordu? «Kadınlar setr etmemeli...» diye bir fikri var mıdır?»

1 — Mevlânâ'nın, Kuyumcu Salahaddin'in cenâzesini çalgıyla kaldırmış olması tamamen iftirâ'dır ve hilâf-ı hakikattır. O devirde, Mevlânâ'nın dinlediği nakil ve rivayet edilen, sâdece NEY'dir. Ney ise, bir çalgı değildir. İsmâil Hakki Bursevî Hazretleri: «Ney'den murad; İnsan-ı Kâmil'dir.» der. Yine II. Sultan Abdülhamid Han zamanında Ankara vâlisi olan, Âbidîn Paşa, Mesnevi şerhinde Ney'in insanı kâmil olduğunu 9 türlü isbat etmektedir. Ney çalmak şöyle dursun Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî yüksek sesle zikir bile yapmazdı.

2 — «Meclisimize Allah yağıyor...» Cümlesi de Mevlânâ'nın değildir. Hazreti Pir'in söyleyip yazdığı eseri sâdece Mesnevi'dir. Konya Müftüsü Muhterem Tâhir Büyükkörükçü hâcamızın da dediği gibi, yirmialtının Ebyât-ı Mesnevi arasında, bu mealde bir cümle görülmemiştir. Rubâiyât ve diğer eserleri sonradan derlenmiş olmasından, ona ait olmayan bazı ilâvelerin yapılmış olacağı muhakkaktır. Meşelâ; Mesnevi'nin yedinci cildi, tamamen sonradan yazılmış ve Mevlânâya isnad edilmiştir.

Ama böyle bir söz başka bir zât tarafından söylene «Meclisimize Allâhın rahmet'i yağıyor» şeklinde te'vil edilebilir. Nitekim Kur'an-ı Kerimdeki

« وجاء امر ربك » «Rabb'in emri geldi» manasını veriyoruz.

3 — «Mesnevi Niçin Kur'an olmasın» sözü kuru bir iddiadır. Mevlânâ'nın böyle bir iddiası olamaz. Ancak; Molla Câmî Hazretleri: «Mesnevi on vechile Kur'an'a uygun bir üslubla yazılmıştır» der. Yâni: Mağz-ı Kur'an'dır, Kur'anın özü, sırrı ve hikmetlerini beyan eder. Cenâbu Mevlânâ bizzat:

من سنده قرآنم اكرجان دارم - من خالده محمد مختارم

Ben, sağ olduğum müddetle Kur'anın kölesi, hendesiyim.

Ben, Muhammed-i Muhtârın yolunun tozuyum, toprağıyım.

der. Bunu açıkça beyan eden bir zât için, yukardaki iddia vârit olamaz.

4 — «Kadınlar tesettir etmemeli» sözü ise açık bir cinâyettir. Böyle bir cinâyeti İslâm velisi Mevlânâ işleyemez. Kendinden sonra sohbetlerinden toplanarak yazılan «Fihî mâ fih» adlı eserde buna işaret eden bir misâl anlatılmış, fakat böyle bir icthad, sûreti kat'iyyede o büyük insana mâl edilemez.

«Aklını Muhammed Mustafânın önüne kurbân et» diyen bir insanın, İslâm Şeriatına muhalif söz söylemesi düşünülemez. Mesnevide bunun tam aksine, kadınlar için kıskançlığın medh-ü senâsını yapar. Sa'd ibn-i Ubade'nin «Karımı başka bir erkekle görürsem başını alırım» dediğini, bu sözü Efendimizin tasvib buyurdıklarını, Mesnevi kaydetmektedir. Kur'an rûhuna muğâyir ve muhâlif bir hüküm ve söz, bir İslâm velisinden aslâ sâdir olmaz. Yazılan, işitilen ve söylenenler iftirâdır. Bunda şüphe etmemeliyiz.

⊗ İstanbul Kadıköyden Sayın Harun TAVUKÇUOĞLU: «Radyo dinlemek günah mı?»

Radyo dinlemek mübahdır. Mübah kelimesi: Şeriatın yap veya yapma diye bir hükmü altında olmayan nesne, hareket demektir.

20. asır yepyeni keşifler ve icatlar çağıdır. Böyle bir devirde radyo dinlemenin günah olduğunu söylemek doğru olmasa gerektir. Çünkü radyo bir arap; kitap, gazete, mecmua gibi bir neşir vâsitasıdır. İslâmiyyet hiçbir zaman neşir vasıtalarını, keşif ve icatları men etmez. Bilâkis teşvik ve tasvib eder.

Şayet radyo programları iyi insanlar tarafından hazırlanır, Allah ve Rasûlünün emri muvâcehesince hareket eden kimseler tarafından tanzim edilerek İslâm'ın Hukûkî, İktisâdî, Ahlâkî, Ticârî... hayatının tercümanı olursa böyle radyoları dinlemekte bir mahzur yoktur. Fakat din düşmanları, ahlâksızlar tarafından hazırlanır, dine, imâna, İslâmî ölçülere bağlı millî değerlerimize, topyekûn İslâmî örf, âdet ve an'anelerimize muğâyir yayınlar yaparak, Âlem-i İslâmın dinsiz, imansız yetiştirilmesi gayret ve niyyetinde bulunursa böyle yayınlar yapan radyoları dinlemek memnûdur.

Bugünün en modern silâhlarından olan Atom nasıl insanlığa hizmet ediyor, denizaltılarda, füzelerde nasıl faydalanılıyorsa ve kötüye kullanıldığı zaman nasıl insanlığın zararına olup, milyonlarca insanın yok olmasına sebep

olacaksa, ve bir tabanca iyi ellerde kullanıldığı zaman faydalı oluyor, bir câninin eline geçtiğinde meş'ûm cinâyetlerin çıkmasına sebep oluyorsa, ay-nen radyo da öyledir. İyiyeye kullanıldığı zaman faydalı, kötüye kullanıldığı zaman zararlıdır.

Eğer sorunuzdan maksat, Radyoda söylenen şarkı, türkü dinlemekse, bu takdirde size bir çok görüşleri tebâruz ettirmemiz icap eder.

Hakkında; helâl, mubah, mekruh ve haram gibi çeşitli hükümler verilen şarkı, türkü ve çalgı âletlerine mutlak helâl veya mutlak haram hükümleri vermek doğru değildir. Bazıları tegannî yapmanın (türkü çalgı, şarkı söylemek v.s) icmâen haram olduğunu iddia etmişlerdir. Fakat bu görüş kat'î olarak doğru olmasa gerektir. Çünkü; Ashap, tâbiîn ve mezhep imamlarından buna haram demeyenlerin sayıları az değildir. Nitekim İmâm Birgivi hazretlerinin haram olduğuna dair icmâm bulunduğunu beyân etmesi üzere devrin Şeyhülislâm'ı Ebussuûd efendi, Birgiviye yazdığı mektupta bu konuda icmâm bulunduğunu beyan etmenin doğru olmadığını belirtmişlerdir. Zirâ; Ashab, Tabiîn ve Mezhep İmamlarından buna mübah veya mekruh diyenler vardır (8).

Şevkânî «Neylül'evtâr»ında bu konuya dâir her iki tarafın görüş ve delillerini uzun uzun izâh ettikten sonra, bunun haram değilse bile «şüpheli» olmaktan kurtulamadığını, binâenaleyh, özellikle aşk ve kadından bahseden şarkı ve türkülerini dinlemekten korunmanın gerektiğini kaydeder (9).

Esasen düğün ve bayram günlerinde def çalıp şenlikler yapmak, münasib bazı şeyler terennüm etmek günah değildir (10). Bu, müslümanların sevinci, şenliği ve heyecanıdır. Bir gazâ dönüşünde Hz. Peygamber'in huzûruna bir câriye gelmiş ve: «Ey Allahın elçisi!.. C. Hak seni sağ sâlim gazadan döndürürse, önünde def çalıp birşeyler terennüm etmeyi nezretmişim. Ne buyurursunuz?» demiş, Rasûlüllah (S.A.V.) de: «Eğer hakikaten nezrettinse çaliver. Değilse olmaz» buyurmuş ve câriye def çalmıştır (11). Bu Hadis-i Şeriften harp dönüşü gibi mühim ve millî hâdiselerde çalgı istimal edip, marşlar ve türküler söylemenin câiz olacağı anlaşılmaktadır.

Mevzumuzla alâkalı, Rasûlüllahtan Sahih olarak nakledilen bir de şu Hadis-i Şerif vardır: «Ümmetinden öyle insanlar olacak ki, zinayı, (erkekler için) ipeği, sarhoşluk veren içkiyi ve çalgıları helâl kabul edeceklerdir» (12). Türkü, şarkı ve çalgı âletleri hakkında bundan başka birkaç hadis varsa da bunların hepsinin zayıf olduğu ileri sürülmüştür (13).

İmâm Gazâlî Hz.lerine göre 5 yerde şarkı, türkü ve çalgı haramdır :

1 — Mahrem olmayan ve sesi dinlemekle cinsî teheyyüc meydana gelecek olan kadın veya şahsın dinlenmesi.

2 — İsrâf ve şımarıklığı gösteren, meşrû olmayan bir işe (dans gibi) vesîle olan çalgılar.

3 — Fuhsâ dâir olan, Allah'a, Rasûlüne ve Ashab-ı Kirâma yalan isnad eden veya bâriz kadın tasvirleri yapan şiir, şarkı ve türküler.

4 — Dinleyici pek genç, şehvetlerine ve nefesine mağlûp, dinlediği şeyler kendisini bir gayr-ı meşrûa sevkedecek seviyede olan bir kimse ise böylesinin de dinlemesi haramdır.

5 — Dinleyici avamdan biri olup dinlediği şey kendinde müsbet veya menfi bir te'sir icrâ etmez, fakat devamlı şekilde bununla meşgûl olup, vakitlerini boşa harcarsa yine memnûdur (14).

Netice olarak diyebiliriz ki; Düğün, bayram, harp, hacca çıkış... gibi millî ve dîni günlerde, bayramlarda ve meşrû neş'eli zamanlarda bazı şenlikler yapmakta bir mahzur yoktur.

Cinsî tahrikleri meydâna getiren mahrem kadınların sesinden dinlemek veya kadınlı erkekli karışık meclisler akdetmek; yahut içki, kumar gibi dînen haram olan hususlara vesîle olan ve vaktimizi fazla alıp gerekli vazifelerimizi yapmağa mâni olan, kısacası herhangi bir kötülüğe, ahlâksızlığa sebep teşkil eden şarkı, türkü ve çalgılar haramdır. Bunların dışında kalan yerlerde ise haram değildir.

(8) Hâdimî, Tarikat-ı Muhammediye şerhi Berika, c: 3, s. 262 ve devamı.
(Şevkânînin bu konuda «İbtalü da've'l-icma' alâ tahrîmi mutlakî's-sema» isimli müstakil bir eseri vardır.)

(9) Şevkânî, Neylül'evtâr, c: 8, s. 109.

(10) Hâdimî, Tarikat-ı Muhammediye şerhi Berika, c: 3, s. 264-265.

(11) Neylül'evtâr, c: 8, s. 209.

(12) Buhârî, c. 6, s. 243.

(13) Şevkânî, Neylül'evtâr, c: 8, s. 104 ve devamı; Zeynû'd-din el-İrakî, el-Muğnî (İhya zeyli), c: 2, s. 272.

(14) İhyâ, c: 2, s. 268 ve devamı.

Haber

Kur'an-ı Kerîmin Nûzûlünün 1400. Senesi tes'îd edildi

● Kur'an-ı Kerîmin nûzûlünün 1400. sene-i devriyesi münasebetiyle Federasyonumuz, 25-31 Aralık 1967 tarihleri arasındaki haftayı Kur'an-ı Kerîm haftası olarak ilân etmiş ve bu maksatla merasimler tertiplemiştir. İstanbul Sultan Ahmet camiiinde yapılan merasimde vaazlar verilmiş, Kur'an-ı Kerîm ve Mevlîd-i Şerîf kıraat olunmuştur. Binlerce cemaatin hazır bulunduğu merasim, gece geç saatlara kadar devam etmiştir.

Ayrıca bugünle ilgili olarak şu bildiriri neşredilmiştir :

«Aziz Müslüman Türk Milleti, Kur'an-ı Kerîmin Allah tarafından beşerî hayatı, en ulvî ve ebedî gayelerle düzenlemek, insanları düşüklükleri cehalet ve ilimsizlikten kurtararak dünya ve ahiret saadetine ulaştırmak için Âlemlerin efendisi Hazreti Muhammed (S.A.S.) e inzâlinin 1400. üncü gecesini bütün İslâm âlemi ile birlikte idrak etmiş bulunuyoruz.

Semâvî hiç bir kitap, Kur'an-ı Kerîm gibi her türlü değişiklik ve tahriften korunmuş değildir. İnzâlinin bindörtüyz sene geçtiği halde bir harfi dahi değişmemiş, sûre ve âyetlerinin tertibi ile aynen mahfuz kalmıştır. Çünkü Allah «O kitabı biz indirdik, biz hifzederiz» buyurmuştur.

İniş ve çıkışları ile beşer hayatı kendisine her türlü saadet ve refahı hazırlayan insanlık şeref ve haysiyetinin istinatgâhı yüce Kitabın emirlerine muhatap olalı tam 14 asır oldu.

Şurası muhakkaktır ki, insanlık, Kur'an-ı Kerîm'in emirlerini, ince mânalarını en grift noktalarına kadar anlayıp yaşadıkça refah ve saadetin zirvesine ulaşmış, ilâhî Kitabın emirlerinden uzak ve yüce mânalarına sağır kaldıkça da tereddide doğru baş döndürücü bir hızla düşmüştür.

Asr-ı Saadetin o ulvî ve beşer idrakini durduran, ahlâk ve fazilet inkılabına bütün nesiller hayran kalırken, zamanımız müslümanlarının ve İslâm ülkelerinin içinde bulunduğu vahim durum, neslimizin nasıl bir cehd ve iman içinde olması lâzım geldiğini bize ihtar ediyor.

● Konya Müftüsü Tahir Büyükkörükçü Konferansını verirken.

Kur'an-ı Kerîm'in 1400. inzâl yılında müslümanların bu günkü halinden gönlümüz oldukça yaralı. Bunun müsebbibini hiç kimse veya kimseler olarak görmüyoruz. Bu gün İslâm âleminin içinde bulunduğu durumun tek müsebbibi İslâmî yalnız şekilde ve kalıbı ile yaşayan, rûhuna ve aslına inemeyen biz müslümanların şahsında görüyor ve diyoruz ki;

Kur'an-ı Kerîm, baştan sona kadar maddî ve mânevî beşer ihtiyaçlarını tanzim edecek hükümleri içinde bulundurduğu, insanları tevhid akidesine, Kitap ve Resüllere inanmağa davet etmekle Allahsızlıktan, şirkten şiddetle korunmayı ve Allah'ın sayısız nimetlerine bir şükran borcu olmak üzere kâinatın yüce hâlikuna ibâdeti emrettiği, Cemiyeti anarşiye ve fertleri endişe ve huzursuzluğa götüren, toplumu zaman zaman tehdid edip bertaraf edilmesi müşkil olan fitne ve fesattan şiddetle sakınmayı emrettiği, ferdî ve ictimai ahlâk ve hukuk düsturlarını açıklayarak insanların bu esaslar dâiresinde sü-i zan, yalan, gıybet, bühtan, hased ve iftira, istihza gibi fertler ve cemiyetler için zararlı ve tehlikeli her türlü zulüm ve düşmanlıktan kaçınmayı tavsiye ettiği, bilenlerle bilmeyenlerin müsavi olmadığını ve insanın ancak kendi çalışma ve gayretinden faydalanabileceğini ifade ile, ilim ve çalışmaya teşvik ettiği, Aile hak ve nizamının ölmez düsturlarını vazettiği, ana babaya itaat ve küçüklere şevkatle muamele etmeyi vahy ettiği, Akıllı ve Ahlâkı bozarak her türlü fenalığa yol açan ve aile yu-

valarını yıkan içki ve kumarı men ettiği, Emanetleri ve âme hizmetlerini ehline tevdi' etmeyi müslümanlara farz ettiği, Yalan yere şehadet ve yemini takbih ve bunlardan şiddetle sakınmayı emrettiği, Katli, haksız yere gasb, zinâ, emânete hıyanet ve hırsızlık gibi kötü fiil ve hareketlerden nehiy ve buna cesaret edenleri tecziyeyi emrettiği, Faizciliği, aldatmayı, noksan terazi ve ölçü kullanmayı yasak ettiği, ticarete doğruluğu, kanaati ve bunlara benzer en zikre şayan esasları tayin eylediği halde Müslümanların geri kalış sebebini bizzat müslümanlarda aramaktan başka çare ve çikar yol yoktur.

Kur'an-ı Kerîm, ne sırf ölülere okunmak, ne de okundukça ağlamak için gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerîm yaşanmak için gönderilmiştir. Müslümanların mes'uliyeti, kendilerini ve bütün insanlığı tek kurtarıcı olan bu mukaddes kitabın emirlerini tam manası ile bilmemekten ileri gelmektedir.

1400 üncü sene Müslümanlar için bir itibah yılı olmalıdır.

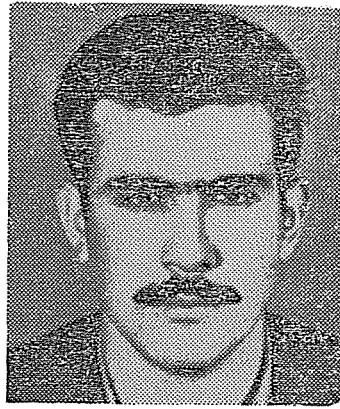
Diğer taraftan Konyada Federasyonumuz İkinci Başkanlığı da Konya kapalı Spor Salonunda bir konferans tertipliyerek bu haftanın manna ve ehemmiyetini belirtmişlerdir. Konya Müftüsü muhterem Tahir Büyükkörükçü hocamızın verdiği «İnsanlığı kurtaran kitap: Kur'an-ı Kerîm» meczulu konferans, binlerce dinleyici tarafından ilgiyle takip edilmiş ve konuşma teyplere alınarak çeşitli vilâyetlere gönderilmiştir.

İki İman Şehidi

● Şehitlik, dinimizce Nebilikten sonra en yüksek mertebedir. Bu mertebeye ulaşmak, her kula nasip olmaz. Hele bu, iman için, din için olursa buna gıpta etmemek mümkün değildir. Zaten kitabımız da onlar için «Allah yolunda öldürülen kimselere ölümler demeyiniz. Bilakis onlar, diridirler. Fakat siz bunu anlamazsınız.» demiyor mu?

Geçirdiğimiz günlerde aynı yolun yolcusu iki talebe arkadaşımız ebedilik sırrına erdiler. Birisi; solcuların kurşununa hedef olan İlahiyat Fakültesi ikinci sınıf talebesi Rûhi KILIÇKIRAN, diğeri, birkaç yıldır çekmekte olduğu hastalığı neticesinde hayata gözlerini yuman Konya İmam-Hatip Okulu son sınıf öğrencisi Kadir SARITAŞ.

Solcuların kör kurşununa hedef olan arkadaşımızın vefatı, imanlı gençlik arasında büyük infiale sebep olmuştur. Bu münasebetle çeşitli talebe teşekkülleri bildiri neşretmiş ve bu vahşi hareketin cezasız kalmaya çağını belirtmişlerdir. Ayrıca M. T.

● İlahiyat Fakültesi 2. sınıf öğrencisi Ruhi KILIÇKIRAN.

T. B. Genel Başkanı İsmail Kahraman, bir M.T.T.B. heyetinin Şehit arkadaşımızın memleketi olan Osmaniye'ye gideceğini ve şehidin mezarının yaptırılacağını açıklamıştır. T.İ.E.T.F. Genel Başkanı Mahmut Özakkaş da merhumun âbisine bir telgraf çekerek başsağlığı dilemiş ve bu menhus hareketin imanlı cephe tarafından cezasız bırakılmayacağını söylemiştir.

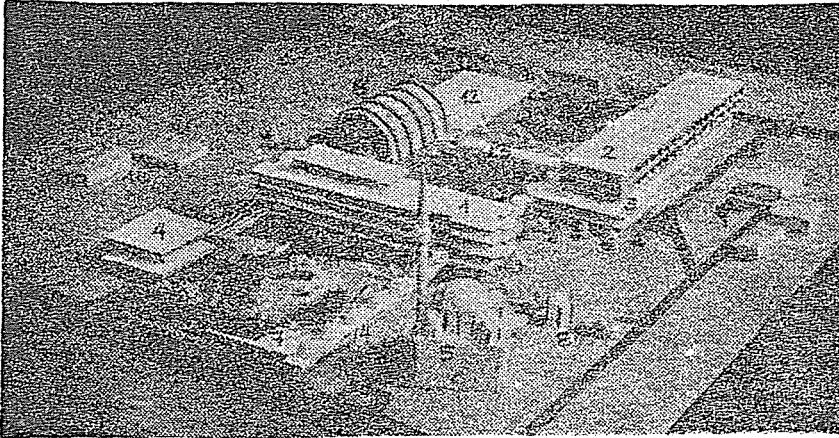

● Konya İmam-Hatip Okulu son sınıf öğrencisi Kadir SARITAŞ.

Konyada vefat eden arkadaşımız da Federasyonumuz temsilcilerinden A. Ekrem Genç, İdris İn ve Rıza Özsü tarafından merhumun memleketi olan Afyon'a kadar götürülmüş, orada ruhu için bir mevlit tertiplenmiş ve âilesine başsağlığı dilenerek nâşi toprağa verilmiştir.

Her iki kardeşimize de Haktan rahmet diler, kederli ailelerine başsağlığı temenni ederiz.

KONYA YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ UMUMİ GÖRÜNÜŞÜ

1. Dershane Bloku, 2. Yurt Bloku, 3. Mescit-Yemekhane, 4. Kütüphane-Konferans, 5. Cami'i Şerif, 6. Spor Salonu, 7. Giriş. 8. Şadırvan. 9. Matbaa-Tekser, 10. Hoca Lojman, 11. Gül Bahçesi, 12. Açıkta Spor, 13. Merasim Plâtf, 14. Revaklı Geçiş.

Konya Yüksek İslâm Enstitüsü ve İmam Hatip Okulları Yaptırma ve Yaşatma Derneği tarafından yürütülen Konya Yüksek İslâm Enstitüsünün inşaatına hızla devam edilmektedir.

İlgililerden alınan bilgiye göre, bin öğrenci için dershane blokları, büyük anfiler, özel ihtisas sınıfları, bin kişilik bir konferans salonu, bin beş yüz kişilik bir camii, beş yüz öğrenci için yemekhane, mescid, gündüz salonları, okuma odaları ile bir yurt bloku ve on bin ciltlik bir kütüphane, sergi mahalleri, öğrenci ziyaretçi kabul yerleri bulunmaktadır.

Ayrıca, beş bin kişilik bir kapalı spor salonu, açık sportif tesisler, sundurmalı Hoca mahalleri, öğrenciler için şadırvanlı küçük korular yeni hazırlanan projede yer almaktadır.

İnşaatına başlanan yeni proje, Konya'nın tanınmış Mimarlarından, Yüksek Mimar Kâmil Uğurlu tarafından hazırlanmıştır.

Takriben 15 milyona çıkacak olan bu büyük tesis 1969 yılında tedrisata açılacağı yetkililerden öğrenilmiştir.

T. İ. E. T. F.

KONGRESİ

28 OCAK'TA

● Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu II. Genel Kongresi, 28 Ocak 1968 tarihinde İzmir'de yapılacaktır. Kongreye her Yüksek İslâm Enstitüsünden 10 delege katılacak ve yapılacak seçim neticesinde yeni idare heyeti teşekkül edecektir.

Rozet Yarışması Neticelendi

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu tarafından açılan rozet müsabakası jüri heyetinin kararı ile neticelenmiş ve yarışmayı kazananlara mükâfatları verilmiştir. Buna göre:

1. Rüşti Balcı: 1000 T.L.
2. Lütfü Küçük: 500 T.L.
3. İbrahim Dönderen: 250 T.L. kazanmışlardır.

Ayrıca yarışmaya katılan ve çizdikleri şekilleri Federasyon İdare Heyetine beğenilen altı kişiye de mükâfat olarak altı aylık İSLÂM MEDENİYETİ mecmuası aboneliği karar altına alınmıştır.